

LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 15. - Jugolir 10. - Din 6.

Paština plačana

Trst 30. oktobra 1947

Speditions in abbon. postale II. o gruppo Stev. 90

VSEBINA:

Delitev Palestine. — Preko 100.000 članov SIAU bo branilo demokracijo na STO-ju in delalo za mir. — Bitka za morsko dno. — Kje bo Nova Gorica? — Lesno gospodarstvo Slovenije. — Ljudska prosveta. — Nove knjige. — Kmetovalce v jeseni. — Kmetijski plan in jesenska žetev v goriškem okraju.

CITAJTE in SIRITE DEMOKRATICEN TISK

Molza in mlečnost. — Snaga in zdravje. — Kaki. — Mali namigi za zuno. — Miče in Vane. — Sport. — Humor.

SIAU

Ve leti obstoja in delovanja nekoga političnega gibanja je dovolj dolga doba, da more ljudstvo, v katerem to gibanje deluje, presoditi, ali je program tega gibanja tak, da ustreza interesom njegovih najširših plasti, ali pa ni tak in je torej proti njegovim interesom.

Ko je bila l. 1945, kmalu po porazu fašizma na frontah, na slavnih tradicijah narodno osvobodilne borbe ustanovljena SIAU, je na mah združila v sebi vse one progresivne sile vseh treh narodnosti: slovenske, hrvaške in italijanske, ki so se v nastalem položaju na našem ozemlju znašle pred nepričakovano nujnostjo obrambe onih najosnovnejših človeških pravic, za katere je veljal štiriletni krvavi boj doslej zatiranih ljudstev proti fašističnim zatiralcem. Pot borbe, ki jo je od prvega dne hodila ta mlada antifašistična organizacija, ni bila lahka. Zahtevala je prekaljenih, prepričanih pripadnikov, in zahtevala je teških žrtv, tudi življenja.

V njeni borbi proti združenim reakcijam, kateri se je postavila pri nas na čelo ZVU kot agent angloameriškega imperializma, je dan za dnem v konkretnih primerih prihajala do izraza njena ljudska, demokratična in množična vsebina, v njenih masah se je očitovale globoko zapiranje v pravilnost njene vsakodnevne politične akcije. SIAU je prevzela nase vso težo protiperfidijske borbe na našem ozemlju, borila se je v konkretnih primerih za ohranjanje demokratičnih pridobitev ljudstva z zmago v zadnji vojni, za državnoopravno povezavo našega ozemlja s svojim naravnim zaledjem z Jugoslavijo, kot državo z uve-

javljeno ljudsko demokracijo, borila se je končno za čim demokratičnejšo ureditev nastalega STO-ja. Ob vsem tem pa je ljubosumno čuvala in krepila svojo granitno podlago - bratstvo med Italijani in Slovani tega ozemlja. Taka njena delavnost je bila v interesu najširših plasti tukajšnjega prebivalstva: delavstva, kmetov, uradništva in malih trgovcev in zato je na znotraj dobivala vse bolj značaj široke ljudske fronte, v svetu pa se je afirmirala kot sila, na katero lahko demokratično miroljubne sile sveta v svojem boju proti imperialističnim nelilcem nove vojne z gotovostjo računajo. Ni treba zaradi vsega tega niti omenjati, da je taka SIAU postala središče napadov združenih reakcionarjev, da je z njihove strani bilo storjeno vse, kar zna in v naših pogojih tudi more storiti v svojih metodah kolonialnega zatiranja preizkušeni nasprotnik.

Iz te in take borbe je SIAU izšla ojačena z dragocenimi izkušnjami protiperfidijske borbe, izšla je številčno obrepljena in ideološko utrjena.

Ko je v teh dneh II. kongres SIAU in istočasno ustanovni kongres SIAU STO-ja pregledoval svoje dosedanje delo in pot, je mogel s ponosom ugotoviti, da je bilo v najvišji meri storjeno vse, kar je v danih pogojih bilo mogoče, moral pa je ugotoviti, da vseh naporov še ni kronala sicer neizbežna, zmaga. Po skrbnem analiziranju razvoja in sedanjih grupacijskih političnih sil u svetu, je zato ustanovni kongres

PRAZNIK SVOBODE IN NEODVISNOSTI ČESKOSLOVAŠKE REPUBLIKE

28. t.m. je praznovala Českoslovaška republika (CSR) 29. obletnico svoje ustanovitve. Leta 1918. sta se na ta dan češki in slovaški narod osvobodila jarna avstrijsko-ogrske monarhije in osnovala lastno neodvisno državo.

Ob tej obletnici se spominjamo bratske slovanske republike, slavne in usodne zgodovine češkega in slovaškega naroda ter njune borbe za neodvisnost in resnično demokra-

cijo, ki se v stoletjih kot nepretrgana nit vleče skozi mračne in svetle dni.

Češki in slovaški narod sta se naselila na sedanjem ozemlju CSR v VI. stoletju in že v IX. stoletju nastopata združeno v Velikomoravski državi, ki se je uvrstila med najbolj kulturne države tedanje Evrope. Tod sta učila slovanska apostola Ciril in Metod, ki sta položila temelje staroslovanske literature.

V X. stoletju so začeli Čehi ograziti Nemci s svojim »Drang nach Osten«, Slovake pa Madžari, ki so polagoma pronicali na českoslovaško ozemlje. Toda Čehom je uspelo v tej neenaki borbi obraniti svojo neodvisnost in narodno zavest zaradi svoje narodnostne notranje moči, požrtvovalnosti in politične zrelosti. Čehi so proti pričakovanju utrdili svojo državo, tako da je češki kralj v XIV. stoletju vladal tudi Poljski. Tedanji značaj češke vesleže je slonel predvsem na bogastvu srebra: češki grošje so bili tedaj najdragocenejši srednjeevropski denar.

Za Karla IV., ki je imel globoko češko in slovansko narodno zavest ter je bil izvoljen za rimsko-nemškega cesarja, je postala Praga središče kulture in izobrazbe (prva univerza v Srednji Evropi, 1348. l.) ter mednarodne trgovine. Teritorialno razširjenje države in njen gospodarski procvit so izredno utrdili češko narodno zavest. Češka literatura in umetnost sta se zelo razvili in češki jezik je uspešno prodiral v javno življenje.

Duhovni in moralni zanos češkega naroda je prišel do izraza v gibanju za čiščenje pokvarjene in vsemogočne cerkve. Glavni junak gibanja je Jan Hus, ki je s svojo neustrašeno borbo za svobodo vesti zadolžil vse človeštvo Husa so zažgali na gmadi l. 1415 in tedaj so Čehi prvi in edini začeli oboro-

DEMOKRATIČNA FRONTA TRZASKEGA OZEMLJA ima jasno začrtano pot

SIAU za Trzaško ozemlje proglasil, da bo slovansko-italijanska antifašistična unija še naprej vodila borbo temelječo na njenih izhodnih pozicijah, katerih trdnost in pravilnost se je tolikokrat manifestirala, da bo visoko dvigala zastavo napredka in borbe za mir. V zaključnih besedah svojega politično organizacijskega poročila je njen novoizvoljeni predsednik dr. Pogassi podal dvostranske cilje te borbe, in sicer notranje, posebnega značaja in zunanje, splošnega značaja:

1) Izgradnja demokratičnega Trzaškega ozemlja, ki bo ustrezala težnjam in zahtevam naših slovenskih in italijanskih ljudskih množic, ki so bile teško preizkušene v konspirativni borbi in v osvobodilni vojni proti fašizmu.

2) Ustvaritev svetlovne fronte, ki bo združila vse demokrate, bližnjih in daljnih dežel, tako da bo zmagal mir v nasprotju z vojnimi manevri kapitalističnih imperijalizmov, ki si prizadevajo sprožiti ideološke spore, da bi uničili demokratične pridobitve vzhodnih dežel.

Za čim hitrejšo dosego in uresničenje teh ciljev pa je potrebno, kot je dejal politični sekretar SIAU-ja tov. Babič, mobilizirati najširše

ljudske množice, treba se je že danes boriti, da bodo predstavniki te največje politične grupacije na STO-ju zastopani v vseh organih javne uprave, že danes je treba ekonomsko usmeriti Trst na svoje zaledje, že danes se je treba boriti za čim večjo demokratizacijo vsega javnega življenja ter reševanja vseh vprašanj z vidika interesov celotnega prebivalstva, predvsem pa širokih delovnih množic.

Borba, ki se nam obeta, bo trda, toda izvršni odbor upravičeno pričakuje, da bo vsak član SIAU-ja znal izvršiti svojo nalogo in zahteva od vsakega od njih disciplino, zvestobo, borbennost in požrtvovalnost kar je vse bilo osnova dosedanjih velikih uspehov in kar jamči tudi za uspešno nadaljnje delo.

DR. KLEMENT GOTTWALD, PREDSEDNIK VLADE ČESKOSLOVAŠKE REPUBLIKE IN SEKRETAR KOMUNISTIČNE PARTIJE V CSR.

ženo borbo za splošne ideale svobode, za čiščenje in demokratizacijo cerkve in za novo obliko javnega življenja. V tej borbi so prišli do močnega izraza tudi socialni in narodni elementi.

Češka vojna spretnost z njenim tvorcem vojvodom Janom Žižkom je raznesla češko slavo po vsem svetu. Čehi so tedaj izgnali velik del priseljenih Nemcev in postali zopet gospodarji v svoji deželi.

L. 1526. zasedejo češki prestol Habsburžani, ki so jih Čehi izvolili za svoje kralje, da bi se lažje branili pred turškimi vpadi, ki so tedaj ogrožali kulturno Evropo. Za to borbo so Čehi in Slovaki prevzeli nase skoro vse finančno breme. Kljub temu pa je vladal pri njih gospodarski procvit, ki je izviral iz bogatega češkega rudnika Jačymnova. Tam so kovali talarje (Joachims Thaler), ki so dali ime ameriškim dolarjem. Smo že v dobi zgodnjega kapitalizma za časa Rudolfa II. (1612. l.), ko je Praga postala izrazito središče Evrope.

Toda kmalu so se Čehi sprli s Habsburžani, ki so skušali zmanjšati neodvisnost posameznih dežel in gradili svojo centralistično, absolut-

tistično in strogo katoliško državo. Čehi so pa bili večinoma protestantni in so skrbno branili svoje ustavne svobode ter svojo državno neodvisnost.

V večji Evropi sta si stala nasproti dva tabora, katoliški in reformistični (protestantski), ki sta se spustila v borbo v tridesetletni vojni. In ta spopad se je vnel ravno na Češkem z vstajo l. 1618. Čehi so bili premagani v bitki na Beli gori (l. 1620.) in strašno kaznovani. Prebivalci so morali sprejeti katoliško vero ali pa se izseliti. Cvet naroda na čelu z velikim učiteljem Komenskyjem je moral v pregnanstvo. Čehi so izgubili vse svobode in češki jezik je bil potisnjen na stran. Dežele so se polastili tužji in zagospodovali so tuji plemiči, ki so prevzeli tudi vso češko proizvodnjo: z izvozom čeških proizvodov.

(Nadaljevanje na 2. strani.)

ALI VAM JE ZNANO

da so ZDA ponudile Danski eno milijardo dolarjev za nakup otoka Groenlandije, da so pa Dančji ponudbo odklonili, ker skriva ta otok dragocena ležišča urana.

da se ameriški profesor filologije na kolumbijski univerzi Dr. Mac Intosh muči, kako bi dokazal, da je ime Truman sestavljen iz besed »trutna (resnica) in amana (človek)«, kar naj bi pomenilo, da je predsednik ZDA »človek resnice«.

da numerava OZN razširiti svoje »svobodno ozemlje«, ker bi po najnovejšem načrtu imel Jeruzalem, kot stična točka med bodočo arabsko in židovsko državo, podoben statut kot Svobodno trzaško ozemlje.

da so po nekaterih vesteh povzročili kolero v Egiptu neznanjati tatovci, ki so ukradli bacile v kairskem laboratoriju in jih raznesli po deželi zaradi česa nekateri domnevajo, da ima epidemija politično ozadje in pomeni bakteriološko vojno proti Arabcem.

PO ŠIROKEM SVETU

DELITEV PALESTINE

Palestinsko vprašanje, ki se že blede trideset let — odkar je angleški predsednik I. 1917. objubil Edom neodvisno državo — se je po dolgih peripetijah premaknilo z mrtve točke in kakor vse kaže se naglo bliža k rešitvi.

Posebni odbor za Palestino pri OZN je namreč sklenil razdeliti Sveto deželo v dve državi: arabsko in židovsko. S to rešitvijo je dana možnost, da se bo vsaj eno izmed žarišč nemirov in mednarodnih trenj v razburkanem Sredozemlju odstranilo. Kar je pa najvažnejše — in mednarodni krogi so to z zadovoljenjem ugotovili — je dejstvo, da sta pristajali načelno na tako rešitev po dolgem oklevanju obe največji sili: ZDA in SZ, kar je v zadnjem času redke primer soglasja med tema najvažnejšima članicama OZN. Nobenega dvoma ni, da sta sklep odobrila glavna skupščina z dve tretjinsko večino, ki je potrebna, da postane odločitev pravomočna.

Kaj določa načrt? Poleg arabske in židovske države bo imelo mesto Jeruzalem poseben statut, vse pa bo povezano z gospodarsko unijo. Židovska in arabska država bosta po dveh letih prehodnega režima, računajoč od 1. septembra 1947 postali neodvisni. Preden pa jima bodo priznali neodvisnost, bosta morali zglasovati ustavo, dati izjavo OZN o sprejemu določenih obvez in jamstev ter podpisati pogodbi o gospodarski uniji Palestine.

V prehodni dobi dveh let bo vladala Sveti deželi Anglija pod vrhovnim nadzorstvom OZN. Zadeva je pa kočljiva, ker se boče Velika Britanija nemudoma odredi svojemu mandatu nad temi kraji in umakniti čimprej svoje čete iz Palestine.

Zidje se bodo lahko še nadalje naseljevali v Sveti deželi in sprejeli bodo 150.000 novih židovskih beguncev v židovsko državo. V vseh evropskih taboriščih pa živi še 250.000 Židov in posebni odbor OZN priporoča, naj bi se razmetilev teh beguncem sklenili posebne mednarodne dogovore. »Židovska Agencija« bo kot vrhovna zastopnica Židov odgovorna za usodo vseh židovskih beguncev in za njihovo naselitev.

Obe novi državi bosta morda sloneli na demokratičnih načelih in izvoliti vsaka svojo ustavodajno zbornico. V obeh ustavah bodo določila o zaščiti Svetih krajev in cerkva. Vsem prebivalcem in državljanom obeh palestinskih držav kakor tudi mesta Jeruzalema bodo zajamčene enake državljanske in verske svobode kakor tudi svoboda potovanja po vsej Palestini.

Gospodarska unija predvideva carinsko unijo; skupen denar ter telegrafa in telefona in pristanišča Haifa in Jafa. Unija bo tudi skrbelo za skupno namakanje in bonifikacijo zemlje obeh držav.

Carinske dohodke bodo tako razdelili, da bo mesto Jeruzalem prejelo 5—10 odst. od celotnega izkupička, medtem ko si bosta ostanek razdelili obe palestinski državi: arabska in židovska.

Po dvoletnem, začasnem režimu bo prišlo mesto Jeruzalem pod mednarodno upravo in bo demilitarizirano. Jeruzalenski guverner ne bo smel biti niti Arabec niti Žid niti državljane ene od palestinskih držav, niti Jeruzalčan. Imenoval ga bo varuški svet OZN.

Guverner bo imel polnomočje, da uredi morebitne spore med različnimi verskimi občinami, ki bi nastali zaradi uporabe Svetih krajev cerkva ali božjih poti, v katerem koli delu Palestine (n. pr. božji grob, Betlehem, Nazaret, Oljska gora itd.).

Sveti kraji, cerkve in božja pota bodo pod zaščito posebne policije, katere člani ne bodo smeli biti Palestinci (niti Arabci, niti Zidje). Vprašanje tako imenovanih Sve-

tih krajev zasluži posebno pozornost, ker je zelo zamotano. Ne smemo pozabiti, da jih skupno uporabljajo vse krščanske vere (katoliška, starokatoliška, grško-pravoslavna, rusko-pravoslavna s številnimi sektami kot so armenska, abesinska itd.). Uporaba vsakega izmed teh krajev je do najmanjše podrobnosti določena in tvori pravi zakonik.

Da dobimo približno sliko tega labirinta predpisov, si predočimo, da hrani ključne določene krščanske cerkve Arabec (musliman), pri prvem oltarju sme vršiti verske obrede samo katoliški duhovnik, pri drugem samo rusko-pravoslavni, pri tretjem samo abesinski itd. Ali pa n. pr. glavni oltar smejo uporabljati duhovniki vseh ver toda vsak samo ob določenih urah. Točno je predpisano, do katerega kota v cerkvi smejo katoličani pometati, kod smejo pravoslavni brisati prah do katere točke na steni lahko armenski pravoslavci zabijajo žeblice, do kje drugi itd.

Krajev najmanjšega teh predpisov — kar je bilo skoraj nelogično — je povzročilo spor in spopad med verniki raznih obredov. V to so se vmešavale velesile za zaščito svojih vernikov in stoletja so se nenehno vrstili mednarodni zapletljaji, ki so znani pod imenom: »Spori zaradi Svetih krajev«. Zato ni čudno, če je temu vprašanju tudi načrt o delitvi Palestine posvetil posebno pažajo in podelil v tej zadevi jeruzalenskiemu guvernerju polnomočje.

Arabska država bo obsegala zapadno Galilejo, gorato Samarijo in

Judejo ter obalno ravnino od Istuda do egiptске meje. V židovski državi pa bo vzhodna Galileja, dolina Esdraelona in večina obalne ravnine.

To je v glavnih obrisa načrt za ureditev palestinskega vprašanja. Sovjetska zveza je predložila samo nekaj sprememb o razmejitvi in jeruzalenskem statutu. Prav tako je tudi predlagala, da Vel. Britanija odloži svoj mandat za ugravo te dežele, ki naj bi jo v prehodni dveletni dobi vršil poseben izvršni odbor OZN.

Gre torej za kompromisno rešitev, s katero so Židje zadovoljni, saj izpolnjuje njihov stari sen, da si ustanovijo po tolikih preganjanjih svojo državo, kjer naj bi našli zatočišče tudi ostali židovski begunci. Nasprotno pa, kot smo že poročali, odklanjajo arabski nacionalisti vsak kompromis, ker hočejo biti sami absolutni gospodarji vse Palestine kot njeni avtohtoni prebivalci. Grozijo z državljansko vojno, »Arabska liga« rekrutira vojsko in arabske države napovedujejo, da bodo z oboroženo silo vdre v Palestino, da pomagajo svojim bratom. Že v predzadnji številki smo nakazali, da ne smemo jemati takih groženj 100 odstotno resno.

Palestinski Arabci sami, — čeprav so trikrat številnejši od Židov, ki štejejo 600.000 duš — ne bi mogli biti kos svojim nasprotnikom, ker imajo Židje popolnejše vojaške in teroristične organizacije (Irgun Zvai Leumie, »Haganah« in »Sterne«). Pomoč arabskih držav pa je problematična, ker so

te države slabo oborožene in ni verjetno, da bi se upale z vojsko nastopiti proti OZN, to je predvsem proti SZ in ZDA, ki so že sporazumno o delitvi Palestine.

Vendar je gotovo, da bomo še priča nemirov in trenju v Sveti deželi, zlasti pa po umiku britanskih čet v prehodni dveletni dobi. Zato so pa ZDA in SZ zahtevale, da bo morala v tem obdobju vzdrževati red v Palestini močna mednarodna policija, da prepreči državljansko vojno.

ZDA so precej oklevala, preden so se odločile za tako rešitev palestinskega vprašanja. Bala so se namreč zameriti se Arabcem zaradi svojih petrolejskih interesov v arabskih državah (Irak, Iran) kjer imajo ameriške družbe petrolejske vrele, ki se pretakajo po cevovodih do palestinske obale, in Arabci bi se utegnili maščevati s sabotažami. Po drugi strani pa ZDA niso mogle zapustiti Židov zaradi nestrane političnih razlogov, ker je v ZDA število Židov zelo veliko in so na vplivnih položajih. Tako so se Američani odrekli za kompromis.

Isto rešitev so narekovali SZ drugačni razlogi: SZ, ki je načelno za odpravo kolonialnega sistema mandatov in zagovarja načelo samoodločbe narodov ne bi mogla pristati na podreditev 600.000 Židov arabski večini, zlasti pa če zato ne, ker so Židje tudi kulturno mnogo bolj razviti kot njihovi arabski sosede in prekaljeni od hudih fašističnih preganjanj v Evropi.

Federalistično ureditev Palestine so pa morali opustiti, ker so nasprotja med obema narodoma za sedaj še prevelika in bi bilo sožitje Arabcev in Židov v skupni državi nemogoče.

Praznik svobode in neodvisnosti Češkoslovaške republike

(Nadaljevanje s 1. strani.)

(steklo, tekstilije) so Habsburžani finansirali politične podvige svoje velesile.

Habsburžani so vedno huje pritiskali na Čehe in v drugi polovici XVIII. stoletja tudi formalno ukinili samostojnost češke države. Centralizem in germanizacija sta se nenehno stopnjevala. Kljub temu pa je ukinitev tlačenja in proglašanje verski strpnosti koristil češkim nižjim slojem, ki so kljub preganjanju obdržali narodno zavest in se s socialnim izboljšanjem tudi kulturno dvignili. Začenja doba češkega prepoda: jezikovnega, književnega, gospodarskega in političnega.

Ta prepod je dal največjega češkega zgodovinarja Palacky-ja, ki je prvi izdelal program narodnega prosvetljenstva na načelih človečnosti in demokracije.

Češi so si skušali pridobiti politične pravice z revolucijo l. 1848., toda brez uspeha. Tedaj se je politična narodna širina razširila s popolno osvoboditvijo kmetov in s pojavom delavskega razreda. Razvoj industrije je namreč v XIX. stoletju popolnoma spremenil deželo in strukturo družbe. Bogastvo češkega premoga je v tej dobi igralo isto vlogo kot prej bogastvo srebra. Nemci in Madžari so kot vladajoči sloj v svoji mržnji do Slovanov potegnili državo v imperialistično vojno na stran Nemčije, v kateri so si Češi in Slovaki pod vodstvom Masaryka in Beneša s svojimi dobrotljivi priborili neodvisnost.

CSR je bila med prvo in drugo svetovno vojno ena najboljše urejenih držav v Evropi in znana so bila njena demokratična načela v notranji in zunanji politiki. Napredovala je gospodarsko in kulturno. Temu je napravil konec Muenchen (30. 9. 1938.), ko so vladajoči krogi v zapadnih demokracijah s svojim kapitulativstvom pred fašizmom in skritimi nameni, da se nacistični pritisk obrne proti SZ, žrtvovali CSR nenasitnemu Hitlerjevemu imperializmu. Služili so mu Sudetski Nemci, ki so kljub pravi-

cam, ki so jih uživali v CSR, pripomogli k razkosanju republike. Češka je marca 1939 postala nemški protektorat, Slovaška pa z njenim izdajalcem Tisom na čelu nemški satelit.

Toda Češi in Slovaki niso klonili, čeprav so bili vsi vojno od vseh strani obkoljeni in brez možnosti pomoči od zunaj. Njihov odpor proti strašnemu nemškemu terorju je vedno naraščal. Tiho in disciplinirano so minirali nacistični kolos: praška zver, protektor Heinrich je padel pod krogli čeških patriotov.

Nemci so pobili 250.000 Čehov in Slovkov, 2 milijona prebivalcev pa so poslali na prisilno delo. Izropali so popolnoma vso deželo in povzročili škodo za 430 milijard predvojnih češkoslovaških kron.

Češki in slovaški partizani so se borili ramo ob ramo z jugoslovanskimi in italijanskimi partizani, tvorili so svoje armade v SZ pod poveljstvom generala Svobode in pri zapadnih zaveznikih. Avgusta 1944. je izbruhnila vstaja v Banski Bistrici in maja 1945. pa v Pragi. Kmalu za tem je osvobodila CSR Rdeča armada.

Predsednik republike Beneš, ki je v Londonu zastopal interese CSR med vojno, se je vrnil s svojo vlado preko Moskve v osvobojeno domovino in v Košicah je bila vlada preosnovana v koalicijsko vlado »Ljudske fronte Čehov in Slovkov«.

Češka in slovaška demokracija je bila tako vzpostavljena, toda dobila je novo socialno vsebino: uvrstila se je med ljudske demokracije pod vodstvom komunistične partije, ki je iz volitev maja 1946. izšla kot najmočnejša stranka (31,2 odst.). Pod predsedstvom Klementa Gottwalda izvaja nova vlada s 1. januarjem 1947 dvoletni gospodarski načrt za reorganizacijo vsega gospodarskega in socialnega življenja CSR, ki je bilo tako težko prizadeto med vojno.

Dvoletni načrt, za katerega je vloženi 70 milijard Kčs bo povečal industrijsko proizvodnjo za 10%

predvojne. Hkrati pa češkoslovaška vlada izdeluje nov petletni načrt za 1949—1953. l., ki predvideva povečanje proizvodnje za 40—200% in ki bo povzročil narodni donos za 45 odstotkov.

Da izvede uspešno in smotno načrtno gospodarstvo je vlada po državila okrog 70% vse industrije in s tem v glavnem odpravila izkoriščanje človeka po človeku. Izvedla je dosledno agrarno reformo in izvršila preselitev Sudetskih Nemcev v Nemčijo. Tako koraka CSR uspešno po poti socializacije.

V zunanji politiki se nova CSR tesno naslanja na SZ in na ljudske demokracije: Jugoslavijo in Poljsko. Le s tako povezavo namreč lahko CSR prepreči, da jo ne bo več ogrožal nemški imperializem, s katerim se je borila stoletja na življenje in smrt.

Dokaze svoje demokratične in miroljubne politike daje CSR nenehno preko svojih zastopnikov na mirovnih konferencah, kjer solidarno nastopa z demokratičnimi državami s SZ na čelu proti ameriški imperializmu. Zlasti nam Primorcem je živo v spominu, kako so se češkoslovaški zastopniki ramo ob ramo borili z jugoslovanskimi delegacijami za naše pravice: za pravilne meje in demokratični statut STO-ja. Za Trst je pokazala CSR živo zanimanje tudi s tem, da je sklenila gospodarski sporazum s STO-tem.

Predolgo bi bilo naštevati vse kulturne in politične vezi, ki nas družijo s Češi in Slovaki. Naj omenimo samo to, da so slovenski kulturni velikani s Prešernom na čelu gojili tesno prijateljstvo s češkimi in slovaškimi kulturniki. Borba proti germanizaciji za politične pravice pod Avstroogrsko je tesno vezala Čehe in Slovence, ki so tudi skupno nastopali v dunajskem parlamentu.

Ob prazniku bratske slovaške republike se pridružujejo številnim čestitkam tudi naše želeč tej trdnjavi demokracije in slovanstva v Srednji Evropi še nadaljnjih uspehov in procvita.

Ne bo še konca sveta

Take suše še ni bilo kot letos, tožijo ljudje. To je posledica motenj v atmosferi zaradi vojne ali sončnih peg, menijo nekateri. Ali pa kazen za človeško hudobijo, trdijo drugi in ugotovijo, če se že ne bližamo koncu sveta.

Toda pogled v zgodovino nas v tem oziru pomiri in pouči, da niso sedanje vremenske nezgode nič v primeri z muhami, ki si jih je privoščilo vreme v preteklosti.

Neverjetno, toda resnično! Januarja 1241. leta je sadno drevje cvetelo in maja je že bila žetev. Za božič l. 1624. so bile češnje v cvetju in ob koncu februarja so že dozorele. Decembra l. 1804. je bilo tako toplo, da so se žuželke prebudile iz zimskega spanja. L. 1807., 1816. in 1834. sploh ni bilo zime.

L. 1304 je bila taka poletna vročina in suša, da sta bili reki Donava in Ren popolnoma suhi in so ljudje prekoračili njuni strugi peš, ne da bi si nog zmočili. Tudi l. 1856. je bila taka suša, da so vsi studenci usahnili in so morali večino živine zaklati.

Nasprotno pa je bila zima l. 1812. tako hladna, da je pivo v sodih zmrznilo in da so mrličje le z veliko težavo pokopavali, ker je bila zemlja močno in globoko zamrznjena.

V tolažbo tistim, ki se pritožujejo, da jih zebe...

Mi vstajamo...

»Volksbote«, glasilo južnotirolskih Nemcev daje pregled o gibanju prebivalstva v evropskih državah v preteklosti in skuša izračunati, kakšna bo bodoča demografska slika Evrope.

Ugotavlja nenehen padeč rojstev v zapadnoevropskih državah in porast prebivalstva v vzhodni Evropi, zlasti pa v slovanskih državah s Sovjetsko zvezo na čelu, kar povzroča listu velike skrbi.

Najbolj nazaduje število prebivalstva v Franciji. In če se bo ta padeč nadaljeval, bo štela Francija l. 1985. samo 29 milijonov prebivalcev, medtem ko jih je štela l. 1940. 41 milijonov. V Nemčiji je število moških v starosti do 50 leta padlo po vojni na 10 milijonov od predvojnih 22 milijonov.

Nasprotno pa je prebivalstvo SZ kljub vojnam naraslo od l. 1900 za 55%. Če se bodo Rusi množili v takem tempu jih bo l. 1970. 250 milijonov. Medtem ko je prebivalstvo evropskega dela SZ sedaj za 40 milijonov nižje od skupnega prebivalstva zapadne in srednje Evrope, bo l. 1970. za 25 milijonov višje.

L. 1970. bo mladi Rusov in Rusinj v starosti od 15 do 34 let 43 in pol milijona, Francija in Anglija pa bosta imeli tedaj mladine iste starosti vsaka samo po 5 milijonov.

In »Volksbote« se na koncu zaskrbljeno izprašuje: »Kaj bo z Evropo?«

☉ Zaradi kolere v Egiptu je ustavljen ves poštni promet med Bolgarijo in Grčijo ter Egiptom, Palestino in Sirijo.

☉ Med Los Angelesom in Chicagom je v soboto strmoglavilo na tla letalo družbe »United Air Lines«; pri tem se je ubilo vseh 52 oseb, ki je z njim potovalo.

☉ V soboto je zatevala kolera v Egiptu 446 smrtnih žrtev. Ugotovili so pa še 880 novih obolev.

Ze poldrug stoletja skuša poluradno angleško glasilo »Times« dokazati, da je mogoče najti v sv. pismu odstavek ali izrek, ki je primeren za kakršen koli dnevni dogodek ali položaj v svetu. V uredništvu tega lista imajo posebnega urednika, ki pozna do dna b'bljio in iz nje izbere vsak dan primeren odstavek, ki ga list objavi.

Tako smo 23. septembra, ko je gospodarska konferenca 16 evropskih držav v Parizu zaključila svoje delo o Marshallovem načrtu in izdala poročilo o finančnih potrebah teh držav, brali v »Timesu« naslednji odstavek iz sv. Luke: »Kdo izmed vas, ki namerava zgraditi stolp, ne premisli, preden se pripravi in ne preračuna potrebnih stroškov, da dožene, ali bo mogel delo dovršiti?«

Ameriška vlada se je po preučitvi poročila »šestnajstih« pritožila, da so zahteve po dolarjih previsoke. Govorijo, da bodo ponovno sklicali konferenco »šestnajstih«. Drugi pa menijo, da bodo ZDA kar same zn'žale zaprosene vsote. Zadnje vesti že govorijo o »malem Marshall'ovem načrtu«, ki naj bi ga izvajal, dokler ne bodo pretresli »velikega«...

Francova „plava kri“

Franco je zadnji satelit Nemčije, ki se z veliko težavo toda krčevito še drži na oblasti. Oprtel se je še zadnje »rešilne« bilke — španskega prestola ter proglasil Španijo za kraljevino — brez kralja seveda.

Da prežene svojo slabokrvnost, si je dal napraviti transfuzijo s »plavo«, plemenito krvjo. Vzpostavil je namreč 2.304 plemiške naslove (grofov, baronov, mark'jev itd.), ki jih je svojačš španska republika odpravila.

In te naslove širokogrudno deli predvsem Američanom, severnim in južnim, ki plačujejo to »poplemenitje« — z dolarji!

O „grškem ognju“

Zaradi splošne gospodarske krize je angleška vlada znižala po vojni svojo vojno mornarico za 75%. Anglija je med drugim 500 vojnih ladij postavila v rezervno, 450 pa jih je prodala dominionom in drugim državam.

Največjo senzacijo pa je povzročil sklep, da bodo znižali »Home fleet«, t. j. vojno mornarico v angleških matičnih vodah, na 1 križarko in 4 rušilce. Pred vojno je ta mornarica štela 7 ladij za borbo, 6 križark, 3 letalonosilke in 28 rušilcev. V zbornici so se oglasili ostrji kritiki in opozorili na staro angleško pesem: »Vladaj Britanija valovom!«

K temu moramo pristaviti, da ima Velika Britanija še dve vojni mornarici: vzhodnoazijsko in sredozemsko. Sredozemska mornarica je v glavnem zadržala svojo številčno in borbeno moč.

Verjetno zaradi reka iz starega veka, ko so govorili, da lahko vodo vžueš s takozvanim »grškim ognjem.«

PO DOMAČI ZEMLJI

PREKO 100.000 ČLANOV SIAU bo branilo demokracijo na STO-ju in delalo za mir

Kar so posamezni napredni in dalekovidni duhovi že davno spoznali kot neizogibno in ker se je v teku osvobodilne borbe začelo realizirati, to je tesna povezanost demokratičnih množic Trsta in pripadajočega ozemlja tako italijanske kot slovenske narodnosti, je zadobilo svojo zunanjo formo po zmagi nad fašizmom, tem sovražnikom vsake demokracije, z ustanovitvijo Slovansko-italijanske antifašistične unije. To se je zgodilo avgusta 1945. To je bil obenem prvi kongres organizacije, ki ji je pripadla težka, zato pa tem bolj častna naloga, da je v teh dveh letih, združujoč vse prekaljene antifašistične borce vodila najodločnejšo borbo za priznanje demokracije v tukajšnjem javnem življenju. Po dveh letih so se v nedeljo zbrali delegati te zares množične organizacije na njen drugi kongres, ki je pa bil obenem ustanovni kongres Slovansko-italijanske antifašistične unije za STO, medtem ko se je prejšnje področje raztezalo preko vse Primorske in Istre.

Zdi se, da bi ne bili v Trstu, ak bi šlo s pripravami za ta kongres vse gladko. Tako mestna občina ni hotela dati na razpolago SIAU dvorane, za katero je zaprosila, in tudi protesti pri Vojaški upravi niso pomagali. Vojaška uprava nadalje ni dovolila, da bi se ob priliki tega kongresa vršili shodi na prostem in prepovedala je celo, da bi se tega kongresa udeležila zastopstva bodisi iz Italije ali Jugoslavije.

Kongres, ki ga je otvoril tov. dr. Pogassi, je vodil kot predsednik tov. prof. Oskar Ferlan, ki je pozdravil zastopnike raznih organizacij. Izvršni odbor jugoslovanske Ljudske fronte je poslal kongresu pozdravko, v kateri izraža v imenu jugoslovanskih narodov željo, naj kongres doprinese k ojačenju in poglobitvi bratnega bratstva slovansko-italijanskega prebivalstva. Pismo sta kongres pozdravila tudi dosedanj predsednik SIAU tov. France Bevk in minister Ivan Regent. Burno pozdravljen je nato spregovoril tov. Pellegrini, ki je pozdravil zborovalce v imenu italijanskih demokratov. Po pozdravih raznih organizacij in po izvolitvi nekaterih komisij je podal politično organizacijsko poročilo tov. dr. Pogassi.

Tov. dr. Pogassi je v svojem poročilu posegel nazaj in podal pregled, kako so se že pred osvobodilno borbo organizirala v posameznih državah antifašistična gibanja in kako se je po drugi strani razširjal fašizem, ki so ga v njegovem stalnem in naraščajočem razvoju podpirali najprezentativnejši krogi finančnega kapitalizma. Italijanski fašizem je bil v tem sklopu le lokalna oznaka mednarodne reakcije. Vidni krogi mednarodnega kapitalizma so menili, da bodo onemogočili rušilno akcijo delavskih množic po svetu, ki so z vseh strani pritiskale na kapitalistično družbo, z raznimi Mac Donaldi, Flandini, Hooveri in še s kakim Daladierom ali Chamberlainom.

Fašizem je bil nad vse tipična manifestacija ne le političnega, gospodarskega in socialnega zatiranja velikih delavskih množic, marveč tudi kulturnega in moralnega nasilja, s katerim se je uveljavilo najodločnejše in najnapadnejše sovražstvo nasproti drugim plastem, ki so gojile progresivne ali kakorkoli iskreno liberalne ideje. Bilo je jasno, da se bodo načela zločinske napačnosti razčistila z notranje političnega na zunanje politično področje, da bi se tako izžvele nenasitna kolonialna grabelžljivost kapitalističnih razredov, s čimer pa je bil že podan dokaz, da pomeni fašizem vojno in narodno zatiranje. Tako imenovane zapadne demokracije so hotele doseči pomirjenje fašističnih diktatorjev s tem, da so dopustile poraz Ljudske fronte v Spaniji, okupacijo Avstrije, aneksijo Sudetov, pohod na Prago in ostalo Češkoslovaško in okupacijo Albanije. Politika popuščanja je dovedla do svetovne vojne.

DELEGACIJA ZA DELEGACIJO IZ MESTNIH OKRAJEV IN TOVARN TER IZ PODEŽELJA JE PRINAŠALA NA KONGRES DARILA.

Neizmerne so bile žrtve, ki jih je dalo delovno ljudstvo v tej vojni. In veličastna zmaga je pomenila realizacijo vseh težnih vseh svobodnih ljudi. Toda borba proti reakciji se nadaljuje, kajti sile mednarodnega imperializma, ki jih vodi ameriški finančni kapital, ne le da niso opustile svojega prvotnega sovražstva nasproti Sovjetski zvezi in vzhodnim demokratičnim deželam, ki so kot zaveznice Sovjetske zveze v osvobodilni vojni po svojih Ljudskih frontah toliko in tako učinkovito prispevale k skupni zmagi nad fašizmom, temveč so ga kvečjemu še povečale.

V Juljski krajini se je pričela borba proti fašizmu in nacističnemu okupatorju z osvobodilnim gibanjem slovenskega in hrvaškega naroda. Pridružili so se tej borbi italijanski delavci. Bratstvo v orožju je rodilo italijansko-slovansko bratstvo kot najveličastnejšo pridobitev narodno

osvobodilne borbe na Primorskem. Potreba borbe je ustvarila široko osnovo bratstva, ki mora družiti vse narode in še pred vsemi one, ki jih je zgodovina postavila v neposreden medsebojni stik.

Na ustanovnem kongresu SIAU 12. avgusta 1945 se je ponovno poudarila potreba slovansko-italijanskega bratstva, zakonitost ljudskih ustanov in demokratičnega reda in voljo vseh demokratov za ustanovitev trdne fronte za bodočo borbo. Solidarnost med delavci in kmeti, med Italijani in Slovenci je imela nedvomno tudi močan vpliv na tiste kroge, ki so sklepali o ustanovitvi Tržaškega ozemlja in sestavljalij njegov statut. SIAU izraža priznanje požrtvovalnim braniteljem naših pravic in demokratičnih zahtev, prav posebno še sovjetski in jugoslovanski delegaciji tako na pariski mirovni konferenci kot pozneje v New Yorku.

LJUDSTVO MORA SODELOVATI V JAVNI UPRAVI

Po ustanovitvi Tržaškega ozemlja so se vodili razgovori med SIAU in strankami bivšega CLN, ki niso dovedli do uspeha v skladu z De Gasperijevo politiko na liniji Trumanove doktrine, po kateri naj bi se iz vladnih in upravnih organov izločili zastopniki demokratične levice. To nas ne sme presenečati, kajti ob primerljavi dogodkov v Trstu dandanes in pa dogodkov v letu 1920 najdemo čudovito podobnost. Tudi danes skuša reakcija s terorjem okrepiti svoje pozicije. Vojaška uprava pa vse to dopušča. Zato je potrebno, da novi, demokratično izvoljeni upravitelji Tržaškega ozemlja, pozamejajo pobudo za resnično čistko, s katero bodo prejeli kazni vsi tisti, ki so odgovorni za zločine, pa jih doslej kazni n doletela.

Reakcija hoče obdržati slovenske in italijanske ljudske množice daleč od javne uprave, toda SIAU vztraja pri zahtevi, da se vse slovansko in italijansko ljudstvo na Tržaškem ozemlju pozove k sodelovanju v javni upravi, ki naj postane resnično demokratična. Potrebno pa je, da bo tudi ustanovna skupščina v veliki večini demokratična, da bo lahko vsa vprašanja reševala v interesu ljudstva. Voljna borba v bližnjih mesecih se bo morala iz-

vajati z največjo odločnostjo ljudskih množic. Povečati bo treba število pripadnikov, zbirati fondne, manifestirati solidarnost z drugimi demokracijami po svetu, protestirati proti fašističnemu nasilju, samovoljnimi aretacijam, nepravilnim sodbam in hujskanju šovinističnega tiska; propagirati pa bo treba širjenje našega tiska, krepiti naše kulturne ustanove, sprostiti se še pogostega birokratizma.

SIAU predstavlja na Tržaškem ozemlju Ljudsko fronto, del one Ljudske fronte, ki se bori za svetovni mir, medtem ko sta najvišji težnji reakcije vojna in zatiranje ljudskih množic.

Kot žaka ima SIAU posebne naloge in cilje.

Prvi cilj bo vsekakor razširjenje in ojačenje Ljudske fronte, nato naše sodelovanje v vladnem svetu in začasni skupščini in potem v volilni borbi za dosego demokratične večine v ustanovljajni skupščini. Če bomo s'edili svetlim zgledom bližnje preteklosti, ki jo označujejo žrtve naših slavni padlih tovarišev, ki so v tisočih žrtvovali svoje življenje za zmago svobode v teh krajih, bomo lahko izpolnili postavljene naloge. Če bomo znali zane- stii svojo besedo in razširiti svoje

do te množice z vso gotovostjo ustvarile vse premagujočo silo, ki bo v bližnjih mesecih dosegla ponosno volilno zmago za dosego večine v ustanovljajni skupščini.

Po obširni diskusiji o referatu tov. dr. Pogassija, ki ni pokazala le politične zrelosti, marveč tudi enotnost gledanja naših množic na razna vprašanja, ki zadevajo njih interese, je podal svoje obširno poročilo tov. Branko Babič.

Tov. Babič je že v začetku svojega referata poudaril, da je ena od osnovnih nalog svetovnih demokratičnih sil, torej tudi naloga Slovansko-italijanske antifašistične unije, borba za mir. Na našem ozemlju pa so uspeli, da bi v Trstu ustvarili taksmislu in pri tem uživajo vso podporo anglo-ameriške vojne uprave. In le Slovansko-italijanski antifašistični uniji se je zahvaliti, da anglo-ameriški imperialisti vendar niso uspeli, da v Trstu ustvarijo takšno situacijo, kot so si jo zamišljali in ko so jo ustvarili v Grčiji in drugod, koder oni gospodarijo.

Za uspešno borbo proti imperialistom, ki stegujejo roke proti naši svobodi in neodvisnosti, je ena iz-

(Nadaljevanje na 6. strani.)

KRONIKA

• Mladinska brigada »Ferdo Bidovec«, ki je delala na Zelenici Drač-Elbasan v Albaniji, je bila odlikovana z »Redom dela« I. stopnje. Komandant brigade je bil odlikovan z istim redom III. stopnje, inčim ko so štirje udarniki te brigade prejeli »Medaljo dela«.

• Burja je zahtevala v nedeljo dve smrtni žrtvi. 66 letnega Josipu Cataruzzi je vrgla na glavo opeko in je v bolnici umrl; 43 letnega Karla Richterja pa je vrgla s tako silo o tla, da si je prebil lobanjo in je po 15 urah v bolnici umrl.

• O padcu cen se govori še kar naprej. Vendar pa tega v drobni prodaji še ni opaziti, kajti trgovci, ki so se založili z blagom, ga hočejo še razpečati po starih cenah.

• Žigovanje osebnih izkaznic, ki bi se morale zaključiti 1. novembra, je podaljšan do 1. decembra. Uradj za žigovanje ne bodo več delali ob nedeljah, ob delavnikih pa samo do 19. ure.

• Proces proti tov. Brunu d'Este se bo pričel 8. novembra. Branil ga bo tov. dr. Tončič.

• Predor s Senega trga k Sv. Ani bo izročen prometu 1. novembra. Dolg je skoraj 800 m in bo znatno skrajšal razdaljo med središčem mesta in Sv. So. bota.

• Fašisti, oziroma pripadniki Lega Nazionale so ponoči na 28. oktober lepili neke plakate. Videli smo, kako so jih pri tem zmotili policisti, katerim so fašisti pokazali neko dovoljenje, nazar so policisti dejali: »Okej!« in odšli. — Drugi so pa trosili letake z napisi: Italijani, za rešitev domovine vas fašizem kliče v zbor!

• Polkovnik Carnes, višji častnik za civilne zadeve v Trstu, je bil na lastno zahtevo te službe razrešen in je odšel domov. Nasledil ga je general Ridgely Gauther. »Voce libera« upa, da bo za »slavofilskim« polkovnikom Bowmanom in — kar se Slovencev tiče — pre malo odločnim Carnesom vsaj novi šef bolj pravičen in da Slovenci ne bodo uživali pravic n škodo Italijanov. Stara pesem.

Predsednik Truman je v nekem prognozi jeseni 1. 1945. razširil suverenost ZDA na 700 tisoč kvadratnih milj novega ozemlja, ki leži daleč od ameriških obal in ga tvori — dno oceana, največ 180 m. globoko.

Gre torej za predele, ki po mednarodnem pravu nimajo lastnika. Saj ima vsaka obmorska država suverenost samo nad tako imenovanimi teritorialnimi vodami in njihovim dnem, ki segajo nekaj km od obale.

Ta Trumanov prognoza je bil tedaj skoraj neopazna. Vendar če ga preučimo skozi prizmo nove Trumanove doktrine in vedno bolj napadalnega ameriškega imperializma, lahko trdimo, da bo dočnost prognoza ta ukrep kot važno prekretnico zgodovine.

Raziskovanja so ugotovila namreč, da skrivajo oceanski predeli na dnu bajna bogastva: petroleji in žlahtne rude. Tudi kar mrgoli rastlin in živalstva, tiči ogromna pogonska energija, ki jo tvorijo morski valovi, močne plime in oseke ter velika toplotna razlika med podnimi plastmi.

Milijone let se je človek preživljal samo s proizvodi kopne zemlje, ki se pa čedalje bolj črpajo in izgubljajo. Zadnji dve vojni sta zadali zemeljskemu bogastvu močan udarec. Strokovnjaki menijo, da bo Amerika spriču vedno bolj zmehanizirane civilizacije že čez nekaj desetletij ostala brez nekaj glavnih suhozemskih prvin.

Nasprotno pa skrivajo oceani 80% prvotnega zemeljskega bogastva. Ker se znanost kakor tudi tehnična sredstva nenehno izpopolnjujejo, je samo vprašanje časa dogodek, ko se bo človek vrgel na osvajanje naravnih dobrin oceana. In s pretvezo, da »prehitijo« ostale narode — katerim podtikajo namen, da se hočejo spustiti v to oceansko dirko kot so se nekoč v ekolonialno tekmovalje, — so si ZDA osvojile več del oceana, ki dosedaj ni imel gospodarja.

Ameriški strokovnjaki opravljajo ta ukrep z dokazovanjem, da bi izkoriščanje majhnega dela oceana že zadostovalo za hrano in oblačilo vsega človeštva. Hektar oceana presega namreč večkratno rodovitnost hektarja kopne zemlje. Medtem ko rastejo kopne rastline samo na zemeljski površini, ima ocean rastlinsko živiljenje v raznih globinah, tako da se vrstijo rastline druga nad drugo kot večnadstropni vrtovi. Nekatere vrste rastlin že uporabljajo kot hrano, krmo in za izdelavo tekstilij, toda velika večina je še neizkoriščena.

Primitivni človek je uporabljal take rastline, kakor jih je našel. Hranil se je z njihovimi koreninami, listi, semeni in sadovi. V 30 tisočih letih je z gojitvijo in križanjem ustvaril izredno število novih rastlinskih tipov. Predvidevajo, da nudi razvoj pomorskih rastlin še mnogo večje možnosti. Pri tem bodo pomagale človeku njegove bogate izkušnje v poljedelstvu in znanje rastlinoslovja ter biokemije. Končno mu nudi veliko vrst diatomej, alg in drugih pomorskih rastlin skoro neomejene možnosti, za razvoj novih zelo dobičkanosnih proizvodov.

Povprečni bratec bo skomignil z rameni ob misli, da bi pridelovali rastline v morski vodi. Ne smemo pa pozabiti, da so učitne rastline rastle v vodi že prej kot na suhi zemlji in tudi v večjem številu. Zelo verjetno je, da so predniki vseh rastlin živele v vodi.

Eden od znanih rastlinskih biologov je pred kratkim izjavil, da bomo lahko kmalu proizvajali po želji kakršni koli novi tip rastlin. Le-ta trdi, da bo največji razvoj radiologije in znanosti o razmnoževanju ter dednih kromosomih omogočil, da bo poljedelec samo povedal, kaj hoče in biolog mu bo napravil zaželeno rastlino.

Napredek hidroponične metode, ki goji rastline v vodnih, kemičnih raztopinah namesto v zemlji, je silno narasel v zadnjih letih. Vse to daje sliko o možnosti morskega poljedelstva.

Ameriške strokovnjake navaja k takim načrtom tudi dejstvo, da je delovanje erozije v Ameriki močnejše kot v drugih predelih sveta. Padavine in reke so namreč odnesle najbolj rodovitne dele ozemlja na dno oceanov. Količna plodna zemlja, ki jo je Amerika tako izgubila v zadnjih treh stoletjih prekaša vrednost, ki jo je pridelala vse ameriško poljedelstvo v tem času.

Okeano v svet

Obdelana zemlja v ZDA je to raj obubožala in strokovnjaki celo menijo, da utegne to povzročiti polom narodnega gospodarstva. Da to preprečijo, naj bi z morskimi poljedelstvom nazaj pridobili del izgubljene suhozemske rodovitnosti. V zadnjih desetletjih so odkrili mnogo novih rastlin, ki rastejo v vodi. Hidroponično poljedelstvo je že rodilo uspehe. Znanstvene poizkuse bo treba samo prenesti na praktično proizvodnjo.

Med vojno so zaradi pomanjkanja poljedelskih pridelkov uporabljali morske alge za proizvodnjo zelene redilne hrane. Nobenega razloga ni, da ne bi izkoristili tudi ostalih morskih rastlin. Menijo, da bi se kapitali, ki jih vlagajo za izboljšanje zemeljskega poljedelstva, mnogo bolj izplačali pri poizkusih za oceansko agrikulturno poizkusi so namreč dokazali, da

ti, da preprečijo njihovo uničenje. Tjulenji, kiti, delfini in drugi morski sesalci dokazujejo pestrost morskega živalskega živiljenja, kjer bodo z gojitvijo in križanjem lahko pridobili nove živalske vrste.

Tudi ribe, lupinarji in mehkužci nudijo možnost novih poskusov. Ostrige že razmnožujejo umetno in vzgojili so še večje in nove školjke, ki jih množično razprodajajo. Na določenih predelih oceana nameravajo ustanoviti postaje za hranjenje rib in umetno razmnoževanje. S hidroavionom bodo poiskali roje rib in ogromna tehnična sredstva bodo omogočila množični ribji lov.

Nagon priobitnih tjulenjev — ki nosijo ime po otoku Pribilov — da se v svoji zreli dobi zopet vračajo na kraj svojega rojstva, odpira možnost, da bodo morske sesalce gojili kot neke vrste »doma-

rabljati sredstva, ki jih bodo uporabljali po radiju in ki bodo lahko preletela razdaljo polovice zemeljskega obsega.

Da bi pa ta nova orožja uspešno uporabljali, menijo ameriški strokovnjaki, da so potrebne baze v čim večji bližini sovražnega ozemlja. To pa predpostavlja, da si morajo pridobiti ZDA neomejeno oblast nad večjim delom obeh oceanov: Atlantskega in Tihega. Priključitev 700.000 kv. milj morskega dna moramo torej vključiti v sklop ameriške imperialistične politike, ki že pridobiva in utrjuje pomorske, letalske in vojaške postojanke na najbolj oddaljenih točkah sveta za obkoljevanje Sovjetske zveze. Sovjetski državniki so večkrat to ameriško početje razkrinkali.

Ko so si tako ZDA začele prisvajati oceansko dno, nastaja vprašanje, ob kateri črti v prostranih oceanih se bo morala ta ekspanzija ustaviti. Jasno je namreč, da si bodo države na nasprotni strani obeh oceanov, v Evropi in Aziji, upra-

padu na SZ preko Severnega tečaja.

Se večja ovira tej ekspanziji pa je dejstvo, da znotraj oceanske sfere, ki bi jo rad podredil ameriški imperializem, kar mrgoli otokov in otočij, ki niso last ZDA. Tako imamo nasproti ameriške obale v Atlantiku francoske otoke St. Pierre in Miquelon, portugalske Azore, britanska otoka Bermuda in Bahamas. In južno od ZDA, v Karibskem morju, si delijo suverenost nad številnimi otoki Francija, Anglija, Mehika in Čile. Ob samem vhodu v Panamski kanal je neobljudeno otočje, ki mu gospodari Ekvador. Vsaka od držav lastnic teh otokov, si ravno tako upravičeno lasti dno oceana okrog otoka do polovice razdalje proti severnoameriški obali, kot to delajo ZDA vzdolž svoje obale.

Končno naj omenimo, da si bo tudi Sovjetska zveza, ki je dobila japonske otoke Kurile (od vzhodne Sibirije do ameriške Alaske), lahko na osnovi teh načel lastila pravico do ogromnega področja Tihega oceana — do same bližine ameriške obale.

Da bi postale ZDA neomejen gospodar v oceanski sferi, ki si jo lastijo, bodo torej morale izriniti, tuje države (predosem Anglijo, Francijo in Portugalsko), ki so lastnice omenjenih otokov v bližini ameriške obale, ali pa se z njimi pogoditi za uporabo teh otokov. ZDA bodo skušale te otoke kupiti ali jih vzeti v najem, ali pa izpostopati dovoljenje za postavitve svojih vojaških in industrijskih baz v teh krajih. Za take načrte je sedaj ugoden trenutek, kajti predosem Francija in Anglija sta v težkem gospodarskem položaju in potrebujejo dolarjeve.

Ameriški apetit po oceanskem dnu pa nenehno narašča. Tako čujemo sedaj že glasove, naj bi si ZDA prisvojile še 40-50 milijonov kv. milj oceana (površina vseh oceanov znaša 140 milijonov kv. milj).

Tako bomo v bližnji bodočnosti pričela finančnemu in političnemu pritisku, ki ga bodo ZDA izvajale na države lastnice oceanskih otokov, da si jih prisvojijo na posreden ali neposreden način. Brez dvoma se bodo skušale te države upirati izgubi ali podreditvi svojih ozemelj tujemu imperializmu in finančnemu izsiljevanju. Končno bo gotovo tudi SZ odločno nastopila proti tej novi obliki ameriške ekspanzije. Saj le-ta ne ograža samo njene varnosti, marveč teži tudi za gospodarskim in političnim zaslužjenjem vse zemeljske oble.

Bitka za morsko dno Neraziskano bogastvo morskih globin privlači ameriški imperializem

V EGIPTU RAZSAJA KOLERA V VEDNO VEČJEM OBSEGU. SEDAJ ZAHTEVA ŽE 400 ŽRTEV NA DAN. NA SLIKI VOJAŠKE AMBULANTE ČEPIJO VOJAKE PROTI TEJ GROZNI BOLEZNI.

čih živali: na krajih rojstva bodo postavili lovišča.

Mnogi se bodo čudili, da dobivamo iz kisline morskih alg odlična sintetična vlakna za izdelovanje boljše vrste umetne svile, ki je silno trdna. Z množičnim pobiranjem morskih alg bi omogočili proizvodnjo tekstilnega blaga, kotlikor bi ga potrebovali.

S tem smo nakazali samo nekaj morskih prvin. Ni torej daleč dan, ko bo na številnih oceanskih otokih, neobljudenih čerch kar mrgole industrijskih podjetij za pridelavo morskih proizvodov v hrano, tekstilije in minerale. Energija valov, plime in oseke ter hidrotermična sila oceana je več kot zadostna za pogon teh industrij.

Kočljivo vprašanje pa je pobiranje morskih pridelkov. Vendar imajo že v načrtu izgradnjo ogromnih plavajočih strojev za žetev, ki bodo želi n. pr. alge nekaj desetih metrov globoko v oceanu.

Znano je, da so Američani velik del magnezija, ki so ga uporabljali med vojno za izdelovanje bomb, letal in drugega, pridobivali iz morske vode. Eno samo industrijsko podjetje ob bregu mehiškega zaliva proizvaja več desetisoč ton te žlahtne vrvine. Sedaj so postavili druge tovarne za pridelovanje broma iz morske vode. Ze več časa je ocean glavni vir za pridobivanje joda, soli in sose.

V novo »priključenem« oceanskem dnu si hočejo ZDA prisvojiti izključno last nad ogromnimi petrolejskimi ležišči, ki se tam skrivajo. K temu jih je gnala zaskrbljenost zaradi dejstva, da bodo petrolejski vrelci v kopni Ameriki v doglednem času izčrpani. Trumanov prognoza pa da slutiti, da so v »priključenih« oceanskih predelih še druge dragocene vrvine.

Toda utrditev ameriškega gospodarstva ni edini razlog za take oceanske priključitve. To sivojevrstno oceansko ekspanzijo naravkuje tudi zgolj imperialistični vojaški razlogi in prav gotovo so ti odločilni. To izhaja tudi iz spisov političnih in vojaških strokovnjakov, ki osvetljujejo ozadje tega Trumanovega prognoza.

Če se je prva svetovna vojna vršila na kopnem, je padla odločitev v drugi svetovni vojni tudi na morju in v zraku. In v tretji vojni, če bo do nje prišlo, menijo ameriški strokovnjaki, bodo upo-

vično lastile enak kos oceanskega dna, ki meji na njihove obale. Tako bi nastala v sredi oceanov demarkacijska črta obeh zainteresiranih oceanskih sfer.

Toda zadeva ni tako enostavna, kot se vidi na prvi pogled in povzroča ameriškim imperialistom močno zaskrbljenost. Ze pogled na zemljevid kaže namreč, da imata Kanada in Danska (Grenlandija) večjo obalno dolžino kot je severnoameriška, tako da bi ZDA ne mogle v polarnih morjih nemoteno gospodariti, kar jezi ameriške vojne hujskače, ki pridigajo o na-

PRIMORSKI

(Nadajevanje št. 9)

Zaradi nepredvidene zakasnitve 86. številke »Ljudskega tednika«, ki je izšla 2. oktobra namesto 25. septembra, je treba v nadaljevanju št. 7 trikrat črtati »t. m. (5 t. m., 9. 18. t. m.) ter postaviti tja »septembra (5., 9. in 18. septembra)«. V nadaljevanju je treba popraviti tudi letnico pri napisu z zvonika v Rodohovi vasi, ki se pravilno glasi 1836, ne pa 1863.

— o —

Kulturne razmere slovenske Istre, zlasti zapadno od črte Koper — goranji tok Rokave, smo deloma že skusali osvetliti zadnjič, ko smo se mudili v Pomjanu. Vendar pa je položaj — ne glede na mnoge skupne črte — različen od vasi do vasi. Na slikovitih strminah namreč žive istrske vasice precej zaprto življenje, bolj vsaka zase, kar nam potrjuje tudi napis. Izmed štirih vasi, ki sem jih obiskal — Koštabona, Smarje Padna, Korte —, bi se človeku zdela najbolj izpostavljen zadnja — Korte. V resnici pa je tu, ne daleč od italijanskega Pirana in Izole, neprimerno več slovenskih napisov kot n. pr. v Koštaboni ali kje drugje proti vzhodu.

Na pokopališču v Kortah, kjer pokopavajo svoje mrtve tudi sosednje vasi (Malija, Fečurji, Medoš, Medljan), si slovenski napis sledi neprekinjeno od devetdesetih let preteklega stoletja do 1947., celo brez vrzeli med prvo in drugo svetovno vojsko. Priimki Korenika,

Gorela, Beržan ali Brežan, Gerbac, Vuk, Kastelič, Babič, Kleva, itd. so malokdaj popačeni. Kar se tiče prapovisa je treba pač marsikaj spregledati, vendar bi se zdaj po osvoboditvi moralo to obrniti na bolje. Če so l. 1933 sorodniki nekoga A. Bonina pisali »TUCKAI POCIVA...«, je bilo to čisto razumljivo in celo hvale vredno, da so sploh pisali po slovensko. Danes pa, ko so v Kortah in drugih istrskih vaseh slovenski učitelji, ni več vseeno, kaj in kako pišemo:

V drah spomin ne pozadlemu sinu... Nas vidanje... Bodi jin ralkja zemlja...

Take in podobne oblike skušajmo odpraviti. Če ne gre drugače, bi bilo prav, da nekdo, ki dobro obvlada naš materin jezik, pregleda napis, preden ga damo klesati v kamen.

— o —

Nasproti Kortam se dviga vas Padna. Spodaj med obema teče cesta Buje — Koper. S padinskega zvonika je bil naš napis št. 23. Na griču, morda kilometer daleč od vasi, leži pokopališče, ki je po izjavah domačinov silno staro. Včasih ni bilo pokopališča v vsaki vasi kakor danes; celo iz Pasje vasi (Dečani) da so nosili pokopavati mrtve na Padno. Priložena podoba (iz foto-arhiva Zavoda za zaščito kulturnih spomenikov Slovenije v Ljubljani) nam kaže pokopališčno cerkvico in pred njo kamnit nagrobnik.

Priznansko ozemlje

Jesenska megla se je razprezala še pozno v jutro in ovijala vasi Sabotin, Sv. Goro in vse gričevje, ki obkroža Gorico. Mesto pa se je kopalo v soncu, ki je sijalo nemoteno preko razmejitvenih kolih in žice, ki jo deli v dve neenaki polovici. Fanica se je nasmilila vrhu Kostanjevice na zidno ograjo in ob pogledu na razkošje, ki se je odpiralo žejnim očem, jo je zaskledala znova v srcu njena bolečina. Pred njo je stopil Miloš — njen edinec, visok in plavalas. Tisti dan je prišel pol ure poprej iz fašistične ječe in se odpravil v partizane. Ni se ga še dovolj nagledala, solze so ji same silile v oči in se ji vspale preko obraza. Tedaj so se zablščale njegove modre oči: «Mama, ali te ni sram solz pred jugoslovanskim vojakom?» Tako je rekel, odšel in čez teden dni ga ni bilo več. Svojih osemnajst let mladosti je dal za Gorico. Održala se je od preteklosti in spregovorila: «Moj Miloš, Milojka, in toliko drugih znanih in nepoznatih partizanov je dalo življenje zanjo. Zdaj so jo razsekali. Vselej, ko stojim ob meji, se mi vsiljuje tale misel: Včasih smo se v osnovni šoli učili o krutosti kralja Atila in ker so bile predaleč, jim nismo mogli verjeti. Danes se ničjo o fašističnih zverstvih. Otrokom se ne zdijo nič čudna in strašna. Tudi njih so se dotaknila. Ne vem kdaj, a nikoli tako dolgo, da bi se ne zdelo več resnično, se bodo otroci učili o modrih državnikih, ki so v vsej svoji modrosti iznašli tak nesvor, kot je ta državna meja, samo zato ker so tako hotele koristi anglo-ameriških mogotcev, kajti nemogoče je, da bi ti močje ne videli, na kateri strani je pravica. Zgodilo se bo, da se bodo otroci tek dveh narodov sramovali pred samimi seboj za težke grehe svojih prednikov».

Ko je dala s temi besedami ogorčenju duška, se ji je pogled umiril. Vsakdanost, ki jo je bilo pričakovati, je počivala v njem in spremljala ga je senca rahlega zadovoljstva, ko mi je razkladala malenkosti, ki se dogajajo onkraj meje v italijanski Gorici. V nedeljo je bil nek slovenski gostilničar in šofer pri Poberajevih v Lesinah. Pravi je, da je v štirih tednih naredil le dve vožnji, pri nas

v Solkanu pa zasluži taksi dva do tri tisoč dinarjev dnevno. Gostilno ima prazno. Trgovine po Corsu in Gosposki ulici so prav tako prazne. Stopiš popoldne noter, pa ti pravi trgovec, da si prvi odjemalec. Mleko po osemdeset lir, jajca po sto dvajset, iz teh malenkosti dobiš verno sliko, kako je v Gorici in razumljivo je, da si želiš gorški Italijani drugačne rešitve in bi bili srečni, če bi se meja dala premakniti onkraj Soče. Odmevi življenja, ki se snuje v novi Gorici, pribhajajo tudi do njih preko žice.

Ob poslednjih besedah so se ji oči zasvetile ob ponosu na njihovo novo Gorico in v sreči, da so po tolikem trpljenju jugoslovanski

rakale in šestnajstega je že privozil iz Ajdovščine vlak in šel do Kanala. Ljudje so bili vsi navdušeni nad novo državo, ki je prvi dan napravila red. Po štirinajstih dneh je bila popravljena tudi proga in most pri Avčah, kar se v dveh letih anglo-ameriške okupacije ni moglo nikdar narediti. Solkanecem se gradj novo postajališče, da jim ne bo treba pešachi do Gorice, mi je razložil na mah tovariš Peči. Potniki so šli po tirnicah in tavili na desno proti Solkanu. Po cesti za postajo ni več prehoda, ker ga je ljudska oblast zabranila da bi preprečila izzivanje na obeh straneh. Za žico na drugi strani ceste je vse tiho, kot bi hiše in ulice, ki vodijo v mesto onemele in se pogrezile v globok, mučen sen. Njihova tesnoba te spremlja vse do Solkana, kjer se življenje preokrene in dobj nasmejan obraz.

peljejo v predoru pod Kostanjevico in Markovim hribom. Gradilji bodo tri nove tovarne, ki bodo obsegale tekstilno, lesno in sadno industrijo. Naši mizarji so dobili že sedaj naročil za dve leti, Tacchiniju, Bedeschiju in Crocettiju iz Gorice, ki imajo v Solkanu vsak svoje podjetje — apnenico, livarno in žago je naša oblast ponudila upravnna mesta, ker smo ljudska država, ki ne pozna izkoriščanja revežev po bogatašu, ne dopušča, da bi se drugi šopiril od dela prvega. Odklonili so in nekdo med njimi je celo rekel, da ne marajo biti sužnji. Nespametno so ravnali, in še hudo jim bo žal. Naši so jih prijazno spremlili do meje in zadevo bo rešila država po diplomatskih zvezah. Mi smo naše podjetje iz vsega srca darovali Jugoslaviji. Če bi imeli še več, bi ji dali vse, zanjo smo trpeli, zanjo je padla moja Milojka in srečni smo, da pomagamo ustvariti kot Jugoslavanov nov svet. Nepopisna je bila noč, ko smo bili priključeni. Ves Solkan je bil na cesti in še stare ženske so čakale s cvetjem vojsko, ki je vkorakala in jo dobesedno zasuli z njim».

KJE BO NOVA GORICA?

V Solkanu je živahno kot ni bilo še nikdar poprej. Ljudje ne morejo prikriti svoje sreče. Sije jim iz oči in lice, celo iz kretenj. «Nič ne spominimo se več na preteklost», mi je rekla pred svojo hišo neka ženica ki sem jo vprašala, kako ji je. «Vsega imamo in kar pomnim nam ni bilo tako dobro, in tudi nam ni moglo biti, ker smo šele sedaj v svoji državi in to v taki, kjer imata vsak delavec in kmet tudi besedo. Strašili so nas, češ zdaj pa boste stradali. Ne boste menjali denarja! A vsakdo je dobil vse,» se je razvnela v svojem pripovedovanju. «Naj le ginevajo od zavisti onkraj meje, nam pa je dobro.»

državljeni. Urno sva stopili po stopnicah, ki držijo na severno postajo in na ulico, ki gre k staremu pokopališču. Zgodaj zjutraj in pozno zvečer srečujes na njih vsepolno ljudi, ker je ta prehod iz Solkana v St. Peter še najbližji, dokler ne bo v prometu nova cesta. Vlak je pravkar privozil iz Ajdovščine in postal nekaj časa na postaji. Tudi dva stara goriška znanca sta stopila iz njega in po zdravu je krenil razgovor na promet, ki je v celoti vzpostavljen. «Usedeš se v Ajdovščini in se pelješ naravnost v Ljubljano. Petnajstega ponoči so naše čete vko-

Skupno sva si šli ogledat gradnjo nove ceste, ki že seka Rožno dolino. Ing. nam je razlagal, da delo hitro napreduje, ker z volmi pripeljejo dvakrat toliko gramoza kot s konji. Dvajsetega septembra so pričeli z meritvami, prvega oktobra so že zasadili lopate. Tisoč delavcev bo zaposlenih na tej cesti. V razgovor so se vključili tudi domačini in nam povedali, kako je bilo z obnovo po gorških vaseh. ZVU je spočetka nalepila lepak na vsako hišo, na katerem je pisalo, da bo v znak odpora proti sovražniku vas obnovljena. Nato je prišel ukaz, da se bodo popravile le hiše, ki so bile porušene in poškodovane od bombardiranja. Po tem ukazu, bi morali trpeti petdeset odstotkov stroškov oškodovanci. Ljudje so odklanjali tak način obnove, ker niso hoteli, da bi se ZVU vknjižila na njihove domove. Šele junija 1946, je ZVU izdala nov ukaz, ko je videla, da s prvimi ni uspeha. Po njem bi se porušene vasi obnovile brezplačno, a predvideval je, da mora biti požganih polovica ali vsaj četrtina hiš v vasi. Tako se je zgodilo, da ljudje niso niti zaprosili sprva, ker so mislili, da njihova vas ne pride v poštev. Domača podjetja so se trudila, da bi čim bolj ustregla, tuja so delala za svoje dobičke in napravila tako, da so proti koncu prevzela vse delo sama brez licitacije. Marsikaj se je pojasnilo šele pozneje, ko se je zvedelo za poverbe pri uradu javnih del v Trstu. Sedaj so postavili dvanajst obnovitvenih zadrug in obnovljene bodo vasi in liše, ki so največ žrtvovale in ki so najbolj potrebne. «Samo da smo se jih rešili, bomo že vse popravili,» so pristavili, ko smo si stisnili roke.

«No, mam'ca, kaj pa mislite vi zaradi gospoda Močnika, ki je moral zapustiti Solkan in Jugoslavijo?» sem jo prekinila. «Kaj naj bi mislila drugega kot to, da če bi vedela poprej, kaj je na stvari, bi ga tudi jaz stara in pobožna kot sem, pomagala izgnati. Tudi drugi bi storili tako, zakaj vera nima nič opraviti s tem, kar je on hotel. Pravijo, da je šel z Italijani iz Gorice v Rim prosit, da bi dobilo mesto še sedem kilometrov (kolice okrog in bi imelo zelenjavo. Pomagati nas trgati od Jugoslavije, to je neodpušljivo. Boreli smo se zanjo in ni za Solkanca ki bi bil proti njej. Margotti v Gorici je že vedel, koga je dal, in zato se ni pomišljal. Ko smo ga prosili za človeka, ki bi ga bili radi imeli v Solkan, je obljubil izpolnil pa ni. Eno naj vedo, da kogar bodo poslali, mora biti tak, ki bo ljubil Jugoslavijo kot jo ljubimo mi, kajti drugega nočemo med nami.»

V St. Petru, v drugem delu naše nove Gorice zadobiva vrtnarstvo, ki ga je uničevala poprej italijanska konkurenca, svoj nekdanji razmah. Naletela sem na tovarišico Zdenko, bivšo partizansko

Malo zgodovine iz koprške okolice

○ Pred približno 150 leti so žene v koprski okolici pekale kruh iz pšenične moke in ga nosile prodajat koprski gospodi, doma pa je družina jedla kruh iz koruzne moke. Zanimivo je, da so ženske že takrat znale še precej dobro italijanski jezik, medtem ko nišo moški, ki so bili večinoma doma in so se ukvarjali s poljedelstvom, znali več kot deset do petnajst besed italijanskega jezika. Laško bi to pripisali ženski prebrisanosti. Da so se prikupile gospodi; da je rajši kupovala kruh, so rabile te besede. Presvetli, milostljivi gospod grof. Zenske so tudi nakupovale zemljišča okoli Koprja zaradi spretnosti v jeziku in so tako polagoma tudi kmetje v višinah prišli do dobrih njiv v dolinah.

V Koprju je živel takrat neki sodnik po imenu «Smerda», ki je imel v svojem uradu velik kup lepo zlikanih žepnih robcev. V vsakega si je samo po enkrat obrisal nos in ga nato vrge v koš. To je delal, da bi vzbudil pri ljudeh vtis mogočnosti in bogastva.

○ Cesta, ki pelje iz Semedele v Koper je bila zgrajena na poseben način: Takrat še ni bilo občinskih davkov in so kmetje odrahtovali te z delom. Za zgraditev te ceste je moral vsak kmet iz okolice pripeljati na vozu velik koš kamenja in ga sesuti na določenem mestu v morje. Pustiti je moral tudi koš, da je več zaleglo. Koliko košev je moralo biti prej kot je nastala cesta?

○ Takrat je bila v Koprju neka hiša, katere stene so imele posebno lastnost: če se jih je dotaknil zločinec, ki je ubil katkega človeka, preden so ga orožniki dobili v roke, je dobil odpuščenje. Če sta zločini izvršila dva, je bilo odpuščenje tistemu, ki je prvi uspel priteči v bližino hiše.

○ Koprski kmetje so še do pred šestdeset leti nosili rdeče kape podobne turškim. Pravijo, da iz strahu pred Turki, ki so v časih turškega vladanja prišli tudi v Koper. Hoteli so jih prevarati, da so njihove vere, s tem da so nosili taka pokrivala.

○ V tistem času je živel v Koprju grof Verza, ki je imel svoje podložne kmete v Pomjanu. Kadar je bilo treba oddati desetino, je grof zaukazal ljudstvu, da ga pride čakati z vsemi osli, kar so jih premogli. Ko je prišel v bližino Pomjana, je zafahal enega osla, ljudstvo in osli pa so morali iti za njim v sprevedu. Spotoma so morali pobirati vsak deseti snop, da je grof sam kontroliral, če ga ne goljufajo.

○ V Novi vasi in Sent, Petru je bil takrat običaj, da je bil proglašen za najboljšega plesalca tisti, ki je med plesom prebil pod. To se je zgodilo za pustne dni in je potem dotični obdržal prvenstvo do prihodnjega pusta. Nek gospodar pa je dal za tako priložnost napraviti nov pod iz kostanjevih desk. Tu bo pa že treba pokazati nekaj več vztrajnosti v plesu kot prej na smrekovem podu, je dejal. Pa se je našel prebrisanec, ki je dobro gledal pod. Med plesom je poskakoval in se veselil zmage. Opazil je v podu veliko — grčo — in to je večkrat priplesal nanjo, je z vso silo udaril s peto po njej. Res, grča je popustila in v podu ja zmagovalac, vse mn je ploskalo.

Dekleta so tekrat več mesecev poprej štedila denar, da so si za ta ples nabavila nove obleke in čevlje po modi. Najbrže se je običaj takratnih rekordnih plesalcev podedoval do današnjih dni, le s to razliko, da danes pleše vse že malo preveč. Bolje bi bilo malo manj plesa in več čitanja.

Furlanič Anton

LJUDSKI NAPISI

Ljubljani. Njegov oče, istrski rojak iz Zrenja (naselje Jakci), je dolgo bival v Padni, od koder se je preselil v Novo mesto. Poleg rojstnih in smrtnih podatkov (iz l. 1891.) bereš na plošči tole:

POČIVAJ MLADO SERCE BLAGO SAJ ENKRAT BODES ZOPET BILO V VESELJI V STANOVITNI SRECI SE Z NAMI BODES SPET ZDRUŽILO.

V Smarju pri Koprju zastoj iščes starih napisov, predmetov, dokumentov preteklosti, ker so nemški okupatorji popolnoma požgali vas. Samo na pokopališču je nekaj zanimivih napisov, ki jih pa nisem utegnul prepisati do konca.

31. Najstarejši napis je iz l. 1857. (že v gajici!) na grobu šmarskega «farmanas», po rodu Stajerca, kateremu so vklesali med drugim tele mogočne besede:
ANDREJ ULČNIK / FARMAN SMARSKI... / NASTOPILO VLADATI SMARSKO FARO / 1833... / UMERL... 1857.

Smarje — «Smarje» ali «Sotmarje», kakor pravijo domačini — dobivajo danes novo podobo. Smarci pa — Glavine, Sergaši, Morgani, Bandedli, Hrovatini in vsi drugi se trudijo, da bi čim prej obnovili svojo lepo vas ter v miru uživali sadove svojega dela.

(Se nadaljuje).

TEDEN TISKA

Pripravljalni odbor za «Teden demokratičnega tiska STO. jas sporoča, da je zadnji rok za predložitev rokopisov za literarni natečaj ob priliki «Teden demokratičnega tiska STO. jas» (na naslov revije «Donne» Via Machiavelli 13) podaljšan od 25. oktobra do 5. novembra t. l.».

učiteljico. Povedala je, da bo v St. Petru nižja, v Solkanu pa višja gimnazija. Ko sem jo vprašala, kako sodijo ljude o vsem, mi je odvrnila: «Mislim, da ti dovolj pove primer, da je neka italijanska družina pisala svojim, ki so odšli, naj se vrnejo, če je le mogoče».

Sonce je že zašlo za Brda in delal se je mrak, ko sem se poslovila od Zdenke in od lepe, srečne goriške dežele.

MARA SAMSA

29. Prvi padinski kurat — Belokranjec Fr. Pašič iz Podzenlja, + 1880 — ima na grobu še italijanski napis. Zupnik J. Cvitko iz St. Jerneje na Dolenjskem, ki je kot upokojenec služboval ter umrl (l. 1891) na Padni, pa ima slovenski napis in priporočilo v verzih:

PRELJUBA OVCICA OJ MOLI ZA ME KER OJSTER ODGOVOR DAJAL SEM ZA TE

30. Na neki plošči v zidu padinskega pokopališča sem srečal priimek Jakac. Nemalo sem se začudil, ko so mi povedali, da sta tu pokopana dva brata in sestra slovenskega slikarja Božidarja Jakca, rektorja Akademije upodabljaljočih umetnosti v

Iz republik Jugoslavije

LESNO GOSPODARSTVO SLOVENIJE

Današnji čas pogosto označujemo kot dobo jekla, betona in železa, vendar pa igra kljub temu les še vedno zelo veliko vlogo. Pomembnost lesa še celo neprestano raste, tako da predstavlja danes izredno važno surovino, ki je vsestransko uporabna in koristna in ki služi prav vsem panogam narodnega gospodarstva. Kamor koli se danes ozremo, povsod nam stopa pred oči les. Doma v stanovanju imamo leseno pohištvo, drva za kurjavo; knjige in časopise, ves papir je skoro iz lesa; v prometu, trgovini in obrti najdemo obilo lesenih predmetov ter pri gradnjah, v rudarstvu in vseh industrijskih panogah nam je les nujno potreben. Skratka: les tudi v današnjem času ni izgubil svojega pomena.

Ogromnega pomena lesa in gozdov se zavedajo zlasti one države, v katerih vlada v tem pogledu pomanjkanje. Nasprotno pa je Jugoslavija in tudi Slovenija izredno bogata na lesu, ki predstavlja tako res veliko premoženje naše domovine. V stari Jugoslaviji se seveda lesnemu gospodarstvu ni posvečala posebna pažnja; gozdov je bilo obilo, bili so večinoma v zasebnih rokah in vsak lastnik je z njimi počel, kar je hotel. Temu nasprotno pa je les postal šele v rokah ljudstva tisto ogromno bogatstvo, ki bo predstavljalo za delovno ljudstvo enega izmed temeljnih virov bodočega blagostanja. Zlasti v okviru petletnega plana nove Jugoslavije postaja les še vse dragocenejši del oz. predmet našega gospodarstva. Plan namreč šele pove, koliko gozdne površine bomo imeli in koliko nam bodo dali pravilno gojenih in izkoriščanih gozdovih raznovrstnih lesnih proizvodov.

Pravilno gojenje in izkoriščanje gozdov

Pri lesnem gospodarstvu je zlasti važno pravilno gojenje in smotno izkoriščanje gozdov. Prej je bil gozd navadno vedno plen lakomnih gozdnih špekulantov in izkoriščevalcev, ki jim interesi skupnosti in pravičnega gospodarjenja niso bili mar, temveč so stremeli le za tem, da dosežejo čim večji dobiček na račun kmetovega gozdnega bogastva. Gozdni posestniki so zato brez prave izbire sekali gozd in odprodajali les, kadar so pač potrebovali denar. Pri tem je bil neobdelan les sila poceni, tako da je kmet v stiski moral posekati precej lesa, v gozdovih pa so se vedno bolj širile puste goličave. Za pogozdovanje teh pa ni bilo pravega interesa in tudi oblast ni posvečala dosti pažnje temu vprašanju. Spričo tega so ponekod izginili celo gozdni predeli (n. pr. na našem Krasu, k čemur pa je pripomogel

tudi italijanski okupator), drugi pa je spet pogozdovanje bilo izvršeno nepravilno, vse pa je bilo nesmotno in brez vsakega načrta. V novi Jugoslaviji pa je vsa stvar bistveno drugačna: pravilno in načrtno izkoriščanje naših gozdov za kritje vseh potreb po lesu je združeno danes še v posebni meri z vestnim in smotnim načinom gozdnega gospodarstva z nego gozdov, s čim bolj naravnim pogozdovanjem, s pravilnim oskrbovanjem vseh gozdnih predelov v zvezi s povečanjem njih donosa. K temu bo pripomoglo še uvajanje novih in koristnejših drevesnih vrst z obilnim prirastkom, izboljšanje zaostalih gozdnih predelov in sploh znanstveno raziskavanje vseh pojavov in problemov lesnega gospodarstva. Tako je bil v Ljubljani ustanovljen gozdarski znanstveni zavod, ki proučuje vsa vprašanja v zvezi z gozdnim gospodarstvom. Gozdovi Slovenije so bili razdeljeni v dve področji: severni pas obsega gozdove po Karavankah, okoli Kamnika in na Pohorju, drugi predel pa obsega gozdove po Dolenjskem, Krasu in delno na Gorenjskem. Vsako področje se proučuje posebej in se znanstveno ugotavlja, katere drevesne vrste so za določeno področje najprikadnejše in kako naj se gozdovi najuspešneje goje. Tako so letos poletni pričetki sistematično in znanstveno proučevati kočevske gozdove. Na sektorju 2 na so preiskali in razčlenili tla, ugotavljali podnebne in vremenske pogoje ter točno izmerili in zaznamovali posamezna drevesa. Po večletnem opazovanju rasti in prirastka bodo tako ugotovili smernice za vsestransko ustrezno nego in vzgojo ter za pravilno izbero najbolj uspevnih drevesnih vrst. Istočasno se bo na teh raziskovalnih področjih vršila tudi sečnja, ki jo bodo

znanstveniki tudi proučevali na terenu. Istočasno pa v laboratorijih ugotavljali vse fizične in kemične lastnosti lesa. Šešdesma bodo znanstveno-raziskovalna področja ustanovljena po vseh predelih naše domovine, tako da bo tudi znanost uspešno pripomogla k pravilnemu lesnemu gospodarstvu. Glede izkoriščanja gozdov pa se sedaj pričena tudi inventarizacija gozdov, ki bo letos predvideno končana in ki predstavlja vsekakor novost. S tem bodo zbrani kolikor mogoče točni podatki glede gozdnih površin, vrst dreves, starosti, debeline, prirastka, kar bo omogočilo izbiro gozdnih predelov, ki naj se izsekavajo. Izkoriščanje bo torej načrtno, pri čemer bo najvažnejše vprašanje, doseči ravnotežje med proizvodno sposobnostjo naših gozdov in tehniko izkoriščanja lesa, ki bo morala pri

čim manjši količini doseči čim večji vrednostni učinek. Važno je torej to, da ne bomo sekali več na slepo, temveč po načrtu: razen tega so prišli sedaj v izkoriščanje na vrsto tudi oddaljenejši gozdni predeli, ki so bili prej nedostopni in neizkoriščani, dočim so bili bližnji predeli čisto razredčeni. Nove gozdne ceste, ki jih grade naše mladinske delovne brigade na Pohorju, Jelovici, Rogu in drugih predelih bodo omogočile razredčiti in očistiti te izredno bogate in še močno zarasle gozdove. K temu bodo pripomogle tudi žičnice, deloma stalne ali pa premakljive, po katerih bo tudi možen dovoz lesa iz oddaljenih in sicer težko dostopnih predelov. Tako bo torej dovolj lesa na razpolago za vse potrebe brez posebne škode v skupnem lesnem gospodarstvu.

Razvoj lesne industrije v Jugoslaviji

Kar se tiče prede'ovalne industrije lesa je bilo v stari Jugoslaviji storjenih ogromno napak, ki jih čutimo še danes in katerih posledice bodo tudi še trajale nekaj časa, ker ni mogoče preko noči spremeniti celotne strukture te industrije oz. obrtne panoge. Glavna napaka je bila predvsem ta, da se je lesna industrija razvijala preveč enostransko, in sicer je v glavnem obstajala le predelava lesa iglastih dreves. Bukovega lesa, ki predstavlja tako dragocen material, nismo cenili; ogromno se ga je porabilo za kurjavo, več pa smo ga izvozili v inozemstvo (v Italijo n. pr. 50.100.000 kub. metrov letno), kot naveden nepredelan les za kurjavo. V inozemstvu pa so ta les uporabljali zlasti v tekstilni pa tudi v drugih industrijah kot dragoceno surovino, mi pa smo morali pred-

mete, proizvedene iz domačega lesa kot tuje blago drago plačevati, če smo jih hoteli imeti. To nam kaže, da se bo torej v novi Jugoslaviji razvijala zlasti predelovalna industrija lesa, ki bo uporabljala zato prav vse lesne vrste. Pri tem bodo nove tovarne za izdelavo lesnih produktov zgrajene tako, da bo v njih možna popolna izraba vsega lesa, zlasti odpadkov. Tiste nove tovarne ne bodo majhne, temveč veliki lesni kombinati, ki bodo popolnoma izkoriščali les, da ne bodo razni odpadki kot n. pr. žaganje, oblanci, majhni delci lesa šli v zgubo, temveč se bodo s pridom izkoristili za druge proizvode. Razine številne manjše obrate bodo seveda opustili oz. združili v večja podjetja. Zlasti bo zmanjšano nesorazmerno veliko število malih žag, ki so tehnično še primitivne in bodo mesto njih osnovani novi, veliki in najmoderneje urejeni obrati. Že v prvi petletki bosta zgrajena dva velika, moderna lesna kombinata v ljubljanskem in novomeškem okolišju, ni pa še dokončno rešeno, katere vrste obratov bodo v ta kombinat povezane. Vsekakor bosta oba kombinata izdelovala stanovanjsko pohištvo in pisarniško opremo, ki jo tako močno primanjkuje in glede česar je v petletnem planu predvideno močno povečanje.

Vzporedno s tem se bo razvijala, oz. celo na novo osnovala industrija za predelavo raznih gozdnih pridelkov. Pri tem je najvažnejše pridobivanje smole v borovih gozdovih in nje predelovanje. Pred vojno smolarjenja po naših gozdovih skoro sploh ni bilo in šele lani so se pričeli prvi poskusi, ki so dali lepe rezultate. Letos je delo že močno napredovalo in pridobljene so

LJUDSKE OBLASTI V JUGOSLAVIJI POSVEČAJO VELIKO SKRBE IZGRADNJI DOBREGA CESTNEGA OMREŽJA. NAJVEČJE DELO TE VRSTE JE V JUGOSLAVIJI TRENUTNO AVTOMOBILSKA CESTA TRST-ZAGREB -BEOGRAD. NA SLIKI BETONSKA CESTA PROTI KRANJU

bile že precejšnje količine smole, ki se v nanovo ustanovljeni tovarni predeluje v kolofonijo in terpentino olje. Ker služi kolofonija pri proizvodnji kleja za papir, mila, linoleja, izoacijskega materiala, v čevljarski in kemični industriji, terpentino olje pa pri izdelovanju barv, lakov, zlasti pa pri izdelavi zdravil, vidimo, da je smola izredno važna in dragocen zaklad naših gozdov.

V zvezi s tem je važna tudi ustanovitev posebnega ministrstva za lesno gospodarstvo pri vladi LR Slovenije. Doslej so bila za to panogo gospodarstva, ki je v Sloveniji izredno važna in obsežna, pristojna razna ministrstva. Združitev vseh panog lesnega gospodarstva pod enotno vodstvo pa bo vsekakor ojašala in pospešila izpolnitev velikih nalog te gospodarske panoge.

Iz navedenega vidimo, da je slovensko lesno gospodarstvo postavljeno na nove teme je. Ustanovljeno je pravilno gojenje in smotno izkoriščanje gozdnega bogastva, tako da bo brez škode za celotno lesno bogatstvo dovolj lesa za vse potrebe rudnikov, stavbne industrije, za kurjavo, zlasti pa za razvijajočo se lesno-prede'ovalno industrijo, ki ima zlasti v Sloveniji veliko bodočnost.

OGROMNA ZDRAVA DEBLA ODVAŽAJO IZ GOZDOV NA ŽAGE

PREKO 100 TISOČ ČLANOV SIAU - ja bo branilo demokracijo na STO - ju in delalo za mir

(Nadajevanje s 3. strani.)

delovanje med najširše množice, jih poučiti o pomenu začete borbe, bomed prvih nalog urejati in širiti SIAU, ki mora biti zares organizacija vseh naprednih in poštenih ljudi, sloneča na bratstvu narodov in na narodni enakopravnosti vseh tu živečih narodov. SIAU je vse-ljudska organizacija, v katero ima pristop vsakdo, ki mu je pri srcu svoboda in neodvisnost našega ljudstva, njegove demokratične pravice, in kdor se hoče boriti za mir in boljše življenjske pogoje. V SIAU lahko tudi pristopijo posamezne politične skupine in možna so tudi pogajanja in sporazumi z drugimi strankami za enoten nastop ob določenih konkretnih vprašanjih.

Za SIAU je nad vse važna borba za čim večjo ekonomsko in politično neodvisnost Trsta. Anglo-ameriški imperialisti se zavedajo, da pomeni zlom na ekonomskem področju tudi politični poraz, oziroma zanje politično zmago. Treba bo pa še tudi silnih borb, da bo ustava STO-

ja resnično demokratična.

Svobodno tržaško ozemlje mora biti predstavnika demokratična republika Italijanov, Slovencev in Hrvatov. Vsa oblast mora izhajati svobodno izbrana iz ljudstva in mora služiti in pripadati ljudstvu. Bratstvo in edinstvo enakopravnih Italijanov, Slovencev in Hrvatov ter zaščita koristi delovnega ljudstva, pravice človeka in državljana - to so temelji državne ureditve STO-ja. Ljudska skupščina pa mora predstavljati suverenost ljudstva kot najvišji organ državne oblasti na Svobodnem tržaškem ozemlju. Začasni vladni svet pa mora biti formiran na demokratični osnovi proporcionalnega zastopstva, ki naj predstavlja resničen izraz političnih sil Tržaškega ozemlja.

V prvi vrsti pa je potrebno in nujno boriti se in zahtevati, da se spoštujejo določbe mirovne pogodbe, ki jih anglo-ameriška vojna uprava povsod krši. Na Tržaškem ozemlju se še vedno vzdržujejo odredbe in zakoni iz vojnega stanja, kar pomeni kršitev mirovnih

podob. Takšno politiko anglo-ameriške vojne uprave je treba pokazati pred mednarodnimi forumi in se odločno proti njej boriti.

Zaradi vsega tega se moramo danes boriti, da bodo naši predstavniki zastopani v vseh organih javne uprave in da bodo tako sodelovali v interesu celotnih ljudskih množic o vseh življenjskih vprašanjih. Treba je ekonomsko usmeriti Trst na njegovo za'edje ter omogočiti čim večje gospodarske stike tudi z Jugoslavijo in ostalimi zalednimi državami, ne pa nadaljevati pogubno politiko ekonomske navezanosti samo na Italijo. Boriti se je treba za čim večjo demokratizacijo vsega javnega življenja ter reševanja vseh vprašanj z vidika interesov celotnega prebivalstva, predvsem pa širokih delovnih množic.

To so naloge na vseh področjih našega življenja, katere ima Slovansko-italijanska antifašistična unija za Tržaško ozemlje pred seboj in za katere mora mobilizirati najširše ljudske množice da jih oživotvori. Kot sem že rekel, borba ne

bo lahka, treba bo velikega truda in naporov, da dosežemo vse, kar smo si postavili za cilj. Prepričan sem, da bo Slovansko-italijanska antifašistična unija za Svobodno tržaško ozemlje na osnovi tradicij in izkušnje borbe zadnjih dveh let izvršila svojo dolžnost.

S tem je tov. Babič končal svoj referat, po katerem se je vršila obširna diskusija.

Kongres je nato izvolil glavni svet 120 članov in iz teh pozneje izvršni odbor 25 članov. V izvršnem odboru so:

Predsednik: dr. Josip Pogassi odvetnik;

I. podpredsednik: Beltram Julij kmet;

II. podpredsednik: Oskar Ferlan, profesor;

III. podpredsednik: Medica Ermini, delavec;

politični tajnik: Branko Babič, delavec;

organizacijski tajnik: Evgen Laurenti, delavec;

Člani: Jaksetič Jurij, učitelj; Uršič Rudi, pomorščak; Destradi Alek-

sander, delavec; Tam Guido, de'avec; dr. Kukanja Angel, odvetnik; dr. Weiss Laura, zdravnica; Fel-luga Emilio, trgovec; Petronio Bortolo, pomorščak; Cebolin Lojzka, življaja; Gorjan Anton, kmet; Gustinčič Josip, glasbenik; dr. Dekleva Josip, pravnik; Donini Vincenzo, študent tehnike; Rupe-na Franc, trgovec; Fragiaccoro Nilda, mladinka; Smuc Roman, trgovec; Vigna Orfeo, delavec; Pobega Ivan, delavec; Jakonin Valerij, kmet.

Po volitvah je ponovno spregovoril novi predsednik, za njim pa je imel še kratek govor tov. prof. Ferlan, ki je zaključil kongres z besedami:

»Zmaga bo naša, tovariši, zmaga-la bo demokracija, zmaga bo svoboda, zmaga bo blagostanje, zmaga bo neodvisnost STO-ja, a za to zmago bo vseh sto tisoč tovarišev iz SIAU pripravljeno dati vsako žrtev.

S tem zaključujem ustanovni kongres SIAU STO-ja in se še enkrat zahvaljujem vsem tovarišem.

LJUDSKA PROSVETA

Ni prvič, da govorimo o naših godbah. Po večini so prilično dobre. Godbeni odseki, oziroma samostojne godbe so za glasbeno vzgojo naših ljudi zelo važni in mi smo mnenja, da nam bodo tudi te posredovale glasbeno umetnost. Godbe pa morajo paziti na to, da ne bodo služile samo plesu, ker v tem primeru ne bodo prav nič doprinele v prosvetnem pogledu. Ustanovitelji godbenih skupin si morajo prizadevati, da se godbe razvijajo v številčno dovolj močne skupine in da se te naučijo koncertnih komand, poudariti seveda za lažjimi. Slovensko-hrvatska prosvetna zveza je ugotovila, da godbe nimajo dovolj notnega materiala na razpolago in je zato izdala nekaj skladb za godbe. V zadnjem času smo ugotovili, da so nekatere godbe privedile svoje samostojne nastope ali pa igraje koncertne skladbe pri raznih večjih nastopih. Občinstvo je za godbene nastope zelo dostopno; z vztrajnimi vajami bodo godbe dosegle, da bodo lahko posredovale bisere iz našega in mednarodnega glasbenega sveta našim ljudem in s tem pripomogle, da se bo naš narod razgledal tudi po glasbenem svetu in pridobil na splošni izobrazbi.

Nekateri naši zbori so že z uspehom gostovali po Sloveniji in marsikatero gostovanje je v pripravi. Tudi škedenjski zbor, ki je številčno močan, pevske zelo dober in vglasen in katerega vodi odlično in po umetniških kriterijih Milan Pertot, se pripravlja na gostovanje po Jugoslaviji. Zbor bo nastopil dne 1. novembra na »Smotria v Zagrebu, kjer bodo nastopile srbske, makedonske, slavonske in istrske skupine, škedenjski zbor pa kot zastopnik Trsta. Naslednje dopoldne bo prav tam samostojen koncert v »Radniškem domu«. 3. novembra bo nastopil zbor v Ljubljani v dvorani »Unions« s koncertom, namenjenim dijakom. Koncert bo prenašal radio Ljubljana — Maribor — Slovensko Primorje. Spored, ki ga je sestavil prevodnja, je v vsakem pogledu dober, pester, živahen in na umetniški višini. Obsega 19 točk in peveč bodo peli partizanske, narodne, umetne in moderne pesmi, po njihovi vsebini pa uporne, borbene,

domorodne in šaljive. Ne dvomim, da se je zbor za svoje gostovanje skrbno pripravil, na splošno pa je priporočati zborom, da odidejo na morebitna gostovanja skrbno pripravljeno, z dobrim, skladnim, umetniškim sporedom, ker je publika zelo zahtevna.

Po mnogih prosvetnih društvih so se že začeli tečajji za slovenščino in tam, kjer se še niso, je pričakovati, da se bodo začeli v najkrajšem času.

Preteklo nedeljo dne 26. X. se je sestal II. kongres SIAU-ja, oziroma ustanovni kongres te množične politične organizacije, ki bo odselej zajemala vse demokratične, antifašistične Slovence in Italijane, ki

prebivajo na Svobodnem tržaškem ozemlju. Da se dostojno prostavita važen dogodek v življenju našega naroda, se je zvečer istega dne vršila v dvorani »Kina ob morju« italijansko-slovenska kulturna manifestacija. Slovenski del so dostojno zastopali šentjakovski pevski zbor »Ivan Cankar«, pevski zbor »Rota«, Dr. Gojmir Demšar, Karto Sancin, Kodermac in Dušan Pertot. Vsi navedeni so nastopili z zelo zanimivim sporedom. Pri vsem večeru je prišlo jasno do izraza trdnost in v borbi prekaljeno italijansko-slovensko bratstvo.

Da se naše ljudstvo poveže z našo kulturno preteklostjo in s tem tudi z našo kulturno sedanjostjo, se prirejšajo od časa do časa do naših prosvetnih društvih literarni večeri, na katerih prikazujejo predavatelji in recitatorji umetniške osebnosti naših pesnikov in pisateljev in njihov pomen za našo kulturo. Naši ljudje so pokazali za take prireditve veliko razumevanje. Letos so v pripravi Gregorčičevi večeri, pri katerih bo prikazana Gregorčičeva umetnost v okviru primorske književnosti. Saj imamo nekaj imen, na katere moramo nujno opozoriti naše občinstvo.

Imamo Franceta Bevka, Ivana Preglja, Srečka Kosovela. Njihova umetnost je sočna in pristna, je življenjska. V tem pogledu so tudi naše radijske oddaje. Če uspešno vršile svoje naloge. Spominjam se, da smo tudi za radijske oddaje privedli take literarne večere, na katerih smo prikazali umetnost in pomen umetnosti Otona Zupančiča, Simona Gregorčiča, Antona Askercica, Franca Pinžgarja, Simona Jenka, Franceta Prešerna, Toneta Seliskarja, Srečka Kosovela, Kajuha in drugih.

Mnogo dela je bilo izvršenega v zadnjih dveh letih. Uspehi morda še niso otipljivi, vendar pa mislim in sem lahko tudi dejansko ugotovil, da je to delo le zaleglo. Seveda nas čaka še vedno mnogo truda. Pripričan sem, da ga bomo znožili in da bomo stalno napredovali.

J. K.

Uspeh češkoslovaških amaterjev

Na VII. mednarodnem fotografskem salonu »Focus«, ki se je vršil v Amsterdamu od 20. septembra do 5. oktobra t. l. v proslavo 60. letnice obstoja holandske zveze fotografov-amaterjev je bilo razstavljeno vsega 215 slik avtorjev iz 22 držav. Med njimi je bilo 17 slik 7 Čehoslovakov, nekateri teh so bili odlikovani s tem, da so bili imenovani za častne člane salona »Focus« ostali pa so dobili razstavno plaketo.

Na XXXVIII. mednarodni razstavi londonskega fotografskega salona, ki bo odprt do 31. oktobra, zastopa Češkoslovaško 5 avtorjev z 10 fotografijami.

Belgijski časopis »Le revue internationale de Photographie« je prinesel na naslovni strani sliko češkoslovaškega fotografa Peška, ki je imel najlepše fotografije na mednarodnem fotografskem salonu Iris v Antwerpenu.

Po načrtih slovitega arhitekta Le Carbusiera se je pričel graditi v Marselleu sedemnajstnadstropni nebotičnik. V sedmem in osmem nadstropju bodo trgovine, v sedemnajstem bo bolnica, hotel in otroško zavetišče. Na strehi pa bo velik vrt in športni prostor.

NOVE KNJIGE

V zbirki »Klasjca« ki jo izdaja Državna založba v Ljubljani in ki je namenjena najširšim ljudskim množicam, izhajajo knjige v nakladi 10.000 izvodov in stanejo 10 din. Nedavno je izšel peti zvezek, ki obsega avtobiografsko delo znanega slovenskega klasika — Janeza Trdine, pod naslovom, *Moje življenje*. Avtobiografija je važno delo, saj je pisatelj živel v dobi absolutizma (1.1848) razen tega pa pisatelj spretno in zelo zanimivo opisuje življenje tedanje dobe in svoja doživljanja ob tedanjih burnih dogodkih. Knjiga predstavlja zato res poučno in zanimivo branje za vsakogar.

Kot šesti zvezek iste zbirke so izšle povesti *Janka Kersnika: Kmetске slike*. Janko Kersnik je priljubljen slovenski klasični pisatelj, ki je zlasti znan po svojih povestih iz kmečkega in malomeščanskega življenja. V tem delu slika pisatelj življenje slovenskih kmetov okoli leta 188 ter njih težke socialne razmere. Pri prikazovanju kmetскеga življenja sicer pisatelj ne rešuje socialnih vprašanj, vendar pa je že bolj realističen kot Jurčič in ne slika samo lepih strani kmečkega življenja temveč tudi senene (n. pr. pohlep po imetju, pravdarsko strast). V tem duhu so napisane tudi povesti v pravkar izšli knjižici, ki bo zanimiva zlasti za primorsko podeželje, kateremu so razmere kranjskih kmetov v preteklosti bolj malo znane.

V založništvu znane slovenske revije *Tovariš* sta izšli te dni dve krajši povesti priljubljenih sovjetskih pisateljev. S tema dvema knjigama je uredništvo revije pričelo izdajati vrsto cenenih knjig raznih piscev. Kot prva je izšla povest znanega sovjetskega pisca *Valentina Katujena: Jaz sin delovnega ljudstva*. Katujev je sovjetski novelist, humorist in dramatik, ki je dobro znan kot avtor številnih del. V tej povesti nam prikazuje dogodke iz dobe po oktobrski revoluciji, ko so nemški imperialisti nasilno vdrlj v Ukrajino. Povest je preprosta, a vseskozi učinkovito pisana ter kaže veliko pisateljevo ljubezen do domovine in do delavnega ljudstva ter voljo do zmage naprednih sil nad domačo in tujo reakcijo.

Druga knjiga je zanimiva povest *Vladimira Vasiljeviča: Zastajena zemlja* v kateri slika pisatelj izkoriščanje ljudstva v Ukrajini pred drugo svetovno vojno.

Izredno pomembna knjiga je ponatis ilegalnih izdaj glasila *CK KP Slovenije iz let 1941 in 1942. »Delo«*. Delo je bilo prvotno glasilo KP Italije in je izhajalo v Trstu, nato pa je postalo glasilo KP Slovenije in je izhajalo deloma v Parizu, kasneje pa v Ljubljani po raznih ilegalnih tiskarnah v bunkerjih. Tako se je nekaj časa v letu 1941 tiskalo v ilegalni partizanski tiskarni Podmornica na Viču pri Ljubljani, nato v tiskarni Tunel sredi mesta in nekaj časa celo v tiskarni, ki se je nahajala poleg italijanske kvesture. Med osebami, ki so prispevale članke v ta časopis, najdemo veliko naših današnjih vodilnih osebnosti tako Kidriča, Kardelja, Geblerja, objavljene pa so bile tudi pesmi Otona Zupančiča, ki jih je ta napisal v znak upora proti okupatorju in jih priobčil pod psevdonimom Ponatis revije, ki ga je izdala Cankarjeva založba ob desetletnici ustanovitvenega kongresa KP Slovenije, je zelo velikega pomena, kajti knjiga predstavlja važen dokument borbe slovenskega naroda proti okupatorju v letih 1941 in 1942 t. j. v času, ko je okupator bil na višku svojih moči ter nam kaže, kako pravilno stališča je bilo tedaj zavzeto.

Mihal Štolohov: Tihl Don, IV knjiga, predstavlja zaključno knjigo tega monumentalnega dela sovjetskega pisca, ki je tako s tem prevodom v celoti postalo dostopno slovenskemu narodu. Ta veliki, svetovno znani roman nam do podrobnosti odkriva življenje ruskih kozakov v njih domovini ob Donu ter kaže uspeh sovjetskih oblasti, ki so odstranile stoletja trajajoče spore med Kozaki in Ukrajinci in ustvarile enakost obeh narodov v korist velike skupne države.

V založbi Mladinska knjiga je izšlo zanimivo delo *Viljema Kunsta* pod naslovom: *Zmogljivost pot elektrike*. To izredno poljudno napisano delo, opremljeno z jasnimi slikami, nam odkriva in razlaga vse, kar je v zvezi z elektriko, tako njen izvor odkritje, delovanje najrazličnejših aparatov ter delovanje brzojava, telefona, prenos slik na daljavo ter sploh vseh pojavov, ki temelje na električni energiji. Zaradi svoje umljivosti predstavlja knjiga dragoceno pripomoček prav vsem, ki hočejo spoznati bistvo elektrike in njeno uporabo.

„SLAVNOSTNA UVERTURA“ skladatelja Sosťakoviča

Ruski skladatelj Dimitrij Sosťakovič je skonal. „Slavnostno uverturo“, ki jo je zložil za 30. obletnico Oktobrske revolucije in sovjetske oblasti. Po lastni izjavi je hotel skladatelj v svojem največjem delu izraziti razpoloženje človeka, ki je odskozi pekel težkih vojnih prelukšenj, premagal sovražniške domovine in ki danes obnavlja državo. „Slavnostno uverturo“ bo prvi izvajal simfonični orkester leningrajske filharmonije pod taktirko svojega dirigenta Evgenija Mravinskega.

RAFAEL KUBELIK na gostovanju v Londonu

Vrhunec londonske koncertne sezone bo gostovanje dirigenta Češke filharmonije Rafaela Kubelika, ki bo 26. novembra dirigiral simfonični koncert BBC (British Broadcasting Corporation - angleška radijska družba), Smetanovo simfonijo »Moja domovina« (Ma vlast). Na prvem simfoničnem koncertu BBC, ki se bo vršil 20. novembra bo Rafael Kubelik dirigiral Sukovo simfonijo »Azrael« in Bartokov klavirski koncert.

Pot madžarske kulture

(Nadaljevanje iz prejšnje številke.) COKONAI, genialni bohem, veseljak in klatež je v rokokojških ljubezenskih pesmih slavil žensko lepoto, a znal ubrati tudi ljudski ton.

Na koncu 18. stoletja se je šele začel uveljavljati madžarski jezik v javnem življenju. A treba ga je bilo prej očistiti in uglediti. To so pa Madžari kot vsi nesamostojni in majli narodi opravljali temeljito v jezikovnih bojih. Učili so se na zapadu, pri Francozih in Nemcih. Pisali so pesmi, povesti, zgodovinske romane, vesele in žalostne igre. Pisali so mnogo, včasih se je rodila tudi kaka umetnina. A duha ljudstva ta literatura ni izražala, služila je v zabavo grofovskim gospodinam, damam in gospodom. Tudi meščanstvo je sem pa tja dobilo kako malenkost, v glavnem sovinistične budnice, ki jih ni manjkalo patosa in ponarejenosti. Večina literature je bila reakcionar. Šele največji madžarski lirik SANDOR PETEFI, sin srbskega očeta in slovaške matere, je prinesel v književnost revolucionarnost in borbenost. Služil je pri teatru in časopisih in se boril v marčni revoluciji za zmago naprednih idej. Padel je v bitki kozaki, ki jih je poslal pravoslavni car, da zatre upor Madžarov in obvaruje branik reakcije — Avstrijo. Najlepše njegove pesmi pojo o ljubezni, kmetih in nepreglednih pustah, o zlatih žitnih poljih in reki Tisi, o čiških in konjih, o borbi za pravično do-

movino. Mnogo pisateljev in pesnikov je dalo 18. stoletje. Pisali so epe, kratke in obširne, balade in romane, ter mnogo mnogo lirike, dobre in slabe, a zlasti slabe, kot povsod. Tudi »filozofska« dramatska pesnitev z bobnečim naslovom in reakcionarno »filozofijo« (»Tragedija človeka«) krasi njihovo literaturo. Med najrodovitnejše pisatelje svetovne književnosti spada JOKAI, ki je pisal o vsem in o vseh; njegovih del je za skromno knjižnico. Bero ga še danes.

Moderna književnost je izražala ideologijo meščanstva in z njo povezanega izobraženstva. Kakor je bilo v madžarski družbi mnogo ostankov fevdalizma, tako je bilo tudi v literaturi. Mnogo imen je bilo znanih doma, a tudi v tujini, a prej ali slej bodo pozabili nanja, tudi doma. Omeniti je pa treba tri imena: Adi, Moric, Jožef.

ADI ENDRE je prišel iz madžarske province v Pariz, doživel ognjevitto ljubezen, postal socialist in pel žareče pesmi o dekletu in ženi, o madžarski zemlji in domovini, ki jo je preklinjal in sramolil v svoji — ljubezni. Očitali so mu, da je brezdomec in anarhist, nje-mu, ki je ljubil svoje ljudstvo s planenečo strastjo, a preziral in sovražil vse tiste, ki so domovino za užnjili in jo oskrnili sleparijami, zločini in izdajo. Pozival je na upor in revolucijo, razgaljal sleparije in razkrinkoval vse laži, politične in verske. V svetovni

vojni je zapustil socialno-demokratske soviniste ki so vodili ljudstvo za nos, in se odločili za bramborve imperializma. Pozdravljaj je rdečo zarjo na vzhodu in priznal madžarsko revolucijo in mlado sovjetsko republiko, kmalu nato pa umrl. In po smrti so ga proglašali za svojega desničarski sovinisti! Njegova umetnost je tako silna, da so jo hoteli ukrasti delovnemu ljudstvu, kateremu jo je namenil potomec Jurja Dože — Andy Endre. Tudi z našim Cankarjem so počelnjali take burke.

MORIC ZIGMOND je opisoval podrobno, zvesto in stvarno madžarskega kmeta, vas, življenje na posestvih, mala provinčijska mesta, male ljudi v njih, posebno pa prirodno in neugnano ljubezensko strast preprostih ljudi. Znamenit je njegov roman »Blatno zlato«, ki slika nagone neukročenih in primitivnih vaških ljudi. Nikjer ne olepšuje in nič ne zakriva, vse pove po pravici. Čudovita je njegova študentovska zgodba, v kateri je podal svojo mladost. Nekateri smatrajo za najboljši madžarski zgodovinski roman trilogijo iz erdeljske zgodovine 18. stoletja.

JOZEF ATTILA je bil proletarec, ki se je z voljo in vztrajnostjo dobojeval do znosnega življenja, a opešal in skočil pod vlak. Pel je modernistične pesmi, ki mu jih niso marali natisniti, preveč obtožb in protestov proti meščanski družbi in zlagani moralji je bilo v njih. Socialist, ki ni našel iz-

hoda v vsesplošni madžarski zmedbi pred drugo vojno, je značilen pojav napredne literature brez širokih obzorij. Njegove socialne pesmi spadajo med najkrepkejše slike bede in poniževanja človeške osebnosti.

Nastevali bi lahko ime za ime-nom. Nekatera bi nekaj povedala, nekatera mnogo, še več inen pa ne pomeni dandanes nič. Madžarska kultura po trianonski pogodbi je bila na splošno jalova. Bila je izraz dobe, v kateri je vladal beli teror Hortija in njegovih generalov. Sališaja in njegovih puščicah križarjev. Dobe, v kateri je trpel industrijski in kmečki proletarijat kakor pod Turki in grofi, a so ga znali z zvito revizionistično propagando uspayati in mu usmerjati lačni pogled preko meja domovine. V tej dobi je bila napredna misel preganjana, a vendar je niso popolnoma zatrli. Skrivati se je morala, zato je večina ni opazila. Gospoda je računala s tem, da je ni več, zato je pognala narod v vojno na Hitlerjevi strani proti domovini delovnega ljudstva Sovjetski zvezi. Madžarski delavec in kmet sta se uprila, pozno sicer, ker prej nista mogla spregledati, a vrgla sta s sebe jarem. Danes se bori madžarska republika za nove oblike življenja in kulture. Bobra je težka, reakcija je še močna, a zmagali bodo tisti, ki delajo. Doslej so vladali v tej deželi nad tisoč let izkoriščevalci in tuji.

Miroslav Rutar

KMETOVALEC

V NOVEMBRU

Poljedelstvo: Z njiv se spravljajo zadnji jesenski pridelki: krmna pesa, strnišna repa, korenje, zelje. Shranjujmo te pridelke prav tako skrbno kakor krompir, da jih ohranimo pred gnitjem.

Večina ozimnega žita je že posejana, kdor ga še misli sejati, naj to stori čimprej. Le tisto ozimno žito, ki se je pred zimo dobro ukoreninilo in obraste, uspeva dobro tudi pozneje in da dober pridelek. Zato pa je treba ozimnim setvam bolj izdatno gnojiti s dušičnimi in fosfornimi gnojili, ker je potrebno, da seme hitro vzkljuje in rastlina bujno požene iz zemlje ter se toliko obraste, da bo lahko kljubovalo tudi hudi zimi.

Nadaljujmo s kolikor mogoče globokim oranjem njiv, ki so namenjene za pomladanske setve. Neozorana ne sme ostati čez zimo niti pred njivske zemlje. Kdor ima hlevski gnoj, s katerim namerava gnojiti pomladanskim setvam, naj ga gazovito še sedaj ter takoj raztrosi in podorje.

Zivinoreja: Kdor se ni prešel k žimskemu krmiljenju, naj upošteva vse, kar smo nasvetovali v našem listu dne 9. oktobra. Hlev naj bo čist, ker je živina vedno bolj navazana nanj. Zelo koristno bi bilo, če bi se naši kmetovalci naučili, da bi ga vsako jesen prebelili. Čistoča je polovico zdravja, pravi pregovor, in to ne velja samo za človeka, ampak tudi za živino.

Pripuščajmo k merjascu le popolnoma dorasle svinje. Ne plemenimo v sorodstvu. Sorodna plemenitev se posebno v prašičereji hudo maščuje. Ako hočemo dobiti od svojega prašiča obilo slanine, začnimo ga pitati, ko je star vsaj eno leto. Le popolnoma dorasla žival tvori pri pitanju obilo tolišče.

Travniki: Neoskrbovani in negnjeni travniki nam ne morejo nuditi dobrega in zadostnega pridelka sena. Čas je, da začnemo sedaj v novembru skrbeti tudi za naše pridelne travnike z malo ali brez posebnih travnik in odstranimo mah. Za to poslužimo se travniške brane. Pokopljimo trnje, odstranimo veje in kamenje. Da mah popolnoma izkorenimo, gnojimo dobre travnike z gnojilom in umetnimi gnojili. (S kalijevo soljo in superfosfatom) Le dobro pognojeno travnik da dovolj in obenem redilne krme.

Vinogradništvo: V vinogradu stajijo trte prazne in od njih odpada orumenelo listje. Trte pripravljajo k žimskemu počitku, a vinogradnik se ne sme počivati, pač pa mora izrabiti lepe jesenske in zimске čineve za delo. Dela, ki jih opravljamo v jesenskem, zimskem in zgodnjem pomladanskem času v vinogradu so: okopavanje in gnojenje, obrezovanje trt in izmenjava slabih in trhljih kolov, popravila ziflov, jarkov in teras, ki zadržujejo zemljo, da je ne odnaša deževnica. Kopanje novih vinogradov in sajenje cepljenih trt, kolči in biči. Vsa ta dela zahtevajo mnogo časa in dosti delovnih moči.

Kletarstvo: V kleti je predvsem skrbeti za primerno toploto, ker le še je klet topla, vino lepo dozori, se učisti in se spomladati več ne kali. Bode moramo napolniti skoraj do vrha in jih zamašiti z lesenimi klopčnimi vehami. Vsak vinogradnik se mora prepričati, ali je njegovo vino stanovitne barve ali ne. Zato naj napolni kozarec vina iz vsakega koda in ga postavi odprtega na mizo. Če vino v 48 urah zategne, mu bo treba dodati 8 do 10 gramov metabisulfitu; in sicer tik pred pretakanjem. Ne imejmo v vinskih kletih nobene kisline, pa tudi ne krompirja, peše ali korinja. Vse to je vinnu škodljivo in ga lahko pokvari.

Sadjarstvo: V prvi pokovici mešca sadimo sadno drevje. Pozneje ni priporočljivo, ker se na koreninah ne more več tvoriti kalus. Snažimo in obrezujemo starejše sadno drevje. Ako nismo še pobelili debel, je sedaj zadnji čas za to. Obrezujemo prtilično drevje.

Gnojimo sadno drevje in prekopljimo kolobarje. Kjer se je bati malega zimskega pedica, opazimo na debela sadnih dreves lepljive pako. V neograjjenih sadovnjakih in pri občestnih nasadih zavarujemo mlado drevje pred zajci s slamo, koruznico, latami, lubjem in podobnim, da nas ne prehitijo sneg. Jeseni izkopane divjake zakopljimo v zem-

ljo, pa ne v butarah, da nam ne spletnijo korenine.

Presajamo ribez. Sadne srambe večkrat pregledamo in prezračimo. Odstranimo iz sadne zaloge, kar ni zdravo. Da se ubranimo plesnobe in gnilobe, zažvepljamo sadno klet.

Vrtnarstvo: Pripravimo gnojne grede. Posejmo žimsko špinac, peteršilj in korenje. Radič pokrijmo z listjem ali z listnatim vejevjem, da bi spomladati zgodaj ozelenel. Vso drugo občutljivo zelenjavo pa pokrijmo z vejevjem, s koruznico ali pa s slamnatimi odevami, ako jo hočemo varovati pred mrazom. Pokrijmo pa tako, da bo pokrivalo ali odeja oddaljena 10 do 15 cm od tal.

Čebelarstvo: S čebulnicami nasajene gredice zavarujemo pred suhim mrazom s preperehim gnojem, listjem ali s smrekovimi vejami. Občutljive trajnice pokrijmo z listjem, preperehim gnojem ali mešanecem. Nižke rože (vrtnice) obujemo pečenj na visoko z rablo prstjo ali jih obložimo z listjem. Visoko debelimi vrtnicam porežemo predolge mladike in listje, ako ni

že samo odpadlo, ter jih položimo na zemljo in pokrijmo z rablo prstjo ali listjem. Vrtnice pokrijmo tik pred mrazom, čim kasneje, tem bolje.

Pri sobnih rastlinah, ki stoje na hladnem, popuščajmo z zalivanjem, da jih ne motimo v zimskem spanju. V toplih sobah stojee palme in druge listne rastline zalivajmo zmerno. Večkrat jim poskropimo listje z mlačno vodo, da jim ne škoduje suhi sobni zrak.

Čebelarstvo: Kdor jih še ni, mora v tem mesecu vzimati svoje panje. Razumen čebelar je že v oktobru izvršil vsa jesenska dela v čebelnjaku, pregledal vse družine, po potrebi dodal medu, zožil gnezdo, združil slabice itd. V tem mesecu nima drugega dela, kakor da zavaruje svoje čebele pred mrazom in neugodni. Zato naj zamaže vse morebitne razpoke na panjih s kitom in prazno medišče napolni s suhim listjem in slamo. Zrelo je zožiti na nekaj cm. Kdor ima v čebelnjaku miši, naj jim nastavi strup ali past, ker miši zelo vznemirjajo čebele pri žimskem počitku. Vzmljene čebele pustijo lepo na miru. Ne sekaj drv v bližini čebelnjaka in sploh ne rogovili tam okrog. Vznemirjene čebele porabijo mnogo več medu. To ni v tvojo ne v njihovo korist.

Molža in mlečnost

Kdor hoče imeti dobre krave mlekarice, mora polagati važnost na vime. Površen gospodar kaj rad zamahne z rokami in pravi: »Eh, kaj, krava pri gobcu molze, pasma, pasma, to je glavno.« pri čemer pa nima pravega pojma ne o krmiljenju, ne o pasmi, najmanj pa še o tem, kako se posamezne pasme vzgajajo. Vsakdo naj se zaveda, da more majhna stvar biti vzrok velikim škodam.

Vime je mlečni stroj krave; naloga vseh ostalih delov telesa pa je, dovažati vse potrebne snovi za tvorbo mleka, zato mora živinorejec skrbeti da bo vime dobro oskrbovano. Brez pravilne in skrbne molže ni dobre mlečnosti.

Molsti je treba tako, kakor sesa tele: v vsako pest se prime po en sesek, s palcem in kazalcem se od zgoraj prekine dotok mleka v sesek in nato po vrsti s sredincem, prstancem, in mezincem iztisnemo v sesku zbrano mleko skozi konico seska, ki gleda nekoliko iz pesti; pri zelo kratkih seskih iztisnavamo le z enim ali dvema prstoma, vendar pa seskov nikdar ne vlečemo, razen če kratko potegnemo, kar

oajtuje molzne gibe rok in potlačnih mišic. Pomolžeta se običajno istočasno z levo roko desni in z desno roko levi sprednji sesek in čim sta ta dva prazna, pa enako zadnje dva seska; molsti je treba hitro, da se mleko močno peni in da nekako vzpodbijamo kravo k živahni tvorbi tistega mleka, ki ga tvori vime med molžo. Ko sta zadnji dve žlezi prazni, se povrtno k prvima, iztisnemo nabrano mleko, in spet k zadnjima itd. Končno se vime osuša; v vsako pest se prime en sesek, sune trikrat razmeroma rablo, vendar dovolj krepko navzgor v vime, iztisne v seske dotoklo mleko, spet trikrat sune itd. in ko smo napravili tako z vsemi štirimi žlezami, je molža odpravljena. Nato še pogladimo in pohvalimo kravo in odidem.

Kako učinkuje molža na mlečnost

Vleči mleko iz seskov, bodisi z dvema prstoma ali s celo roko, je nekaj protinaravnega, kravo boli, čisto se celo utrga keka krvna žilica v vimenu, zato zadržuje mleko, posledica česar je usihanje žlez in slaba mlečnost. Ako moizemo pravično, a potrebno naglo, t. da ne do čistega, oziroma, ne da bi vime ostavali, bomo vsakokrat izgubili nekaj mleka. Če poverimo molžo za silo odraslemu otroku ali že stari onemogli osebi ali poslu, ki nima ne ljubezni do živine in ne razumevanja molže in ne bo krave dočela pomolžet, bo sledila trkojnja izguba mleka; zaradi zaspene molže in manj krepkega drgnjenja, ki ima za posledico manjši dotok krvi v vime, torej manjšo živahnost žlez, preide krava zgodaj v jalovost. Če molže isto kravo danes gospodar, jutri gospodinja, polutritušnjem hlapcu in nato spet služkinja itd., se mora krava vsakokrat drugim rokam šele privaditi, to jo vznemirja, zato mleko bolj ali manj zadržuje.

Če kravo pred molžo z vpitjem in suvanjem vznemirjamo, je nje živčevje razburjeno, tako da ga ne more osredotočiti na delovanje v vimenu, oziroma na proizvajanje mleka med molžo in molžo, ki je sicer živali prijetna, ji postane nadležna, žleze vsiha in v mlečnosti se izgublja. Tudi živali ne zadostuje, da je sita. Ista krava bo v prijaznih rokah kmetiča ob pičli krmil morebiti najodličnejša mlekarica, a v rokah brezbržnega ali surovega večjega posestnika pa kljub obilni krmil kmalu podpovprečna ali celo slaba molzna krava.

Molža je za toliščo mleka

Vsaj kolikor je doslej raziskano, brezpomembna, zato pa tem važnejša za prehodno in za trajno množino mleka. Čim krajši čas preteče od zadnje do nove molže, tem bolj mastno je mleko; pri trikratni molži na dan je najbolj mastno opoldansko mleko, manj večerno in najmanj jutranje. Vendar pa ima mleko povprečno enako količino tolišče, če molzemo dvakrat, trikrat ali štirikrat dnevno. Prvi curki mleka iz vimena so najmanj mastni, zadnje kapljice pa; ki jih dobimo z osuvanjem vimena, so do 15 krat bolj mastne. Vendar pa ne moremo niti z gnetenjem vimena zvišati povprečne tolišče mleka. Toliščo mleka urejuje žival sama neodvisno od zunanjih vplivov. Ker je tvorba mlečne tolišče dedna lastnost, je pri izbiri plemenjakov treba poznati rodovnik živali; količina mleka pa zavisi od načina molže: čim večkrat na dan molzemo, tem več mleka dobimo, vendar pa je pogosta molža priporočljiva v prvih 4 do 8 tednih po otelitvi, prav posebno pri mladih kravah in pri vseh boljših mlekaricah (da preprečimo vnetje vimena). Pri molži je največ vreden red. Če molzemo n. pr. štirikrat na dan, moramo molsti vsakih 6 ur. Ker moramo čas molže prilagoditi opravilom, je danes običajna dvakratna molža na dan.

Zelo slaba je navada, da krmimo krave med molžo zato, da stojijo bolj mirno. To zmanjšuje mlečnost, kajti krava stori med molžo več kot polovico mleka in ne smerno njene pozornosti usmeriti na krmno. Vrh tega je tudi prah, ki prihaja iz krmne škodljiv mleku in kakovosti mlečnih izdelkov, posebno pa siru. Živinorejci zavedajte se, da bodo zaman vse lastnosti pasem in vsa umnost pri vzreji in krmiljenju, če ne boste dovolj skrbno ravnali v vimenu.

Dr. I. B.

Kmetijski plan in jesenska setev v goriškem kraju

Goriški okraj je kmetijsko zelo neenoten. V gornjem vipavskem okolišju od Lozic proti Ajdovščini uspeva trta, sadje in koruza, najboljše možnosti razvoja pa ima živinoreja, zato bodo kmetje tega predela gojili več krmskih rastlin.

V srednje vipavskem okolišju, ki obsega ozemlje od Ajdovščine do Dornberga in Ribemberka ter severozapadno do Ljake uspevajo iste kulture kot v gornjevipavskem predelu, le da je tu milejša podnebje. V nižjih predelih je razvito tudi vrtnarstvo, v glavnem pa sadjarstvo in živinoreja.

Po vsem tem je jasno, da se bo v južnih in vse nižinskih predelih goriškega okraja razvijalo predvsem vrtnarstvo, vinogradništvo in sadjarstvo. V višinskih predelih pa bodo pridelovali semenski krompir ter gojili sadno drevje. Eden glavnih dohodkov kmeta pa je in bo živinoreja.

Ker žita in drugi pridelki te vrste slabo obrodijo, jih bodo izpodrinile bolj važne kulture. Izplača se pa pridelovanje jarih žit. Donos koruze se bo pa z boljšim semenom še dvignil.

Dvignili bomo hektarski donos

Spremembe v kmetijstvu se ne dajo izvršiti čez noč. Kajti danes imamo še težave glede kmetijskih strojev, gnojil, posebno pa še, ker zahtevajo potrebe prehrane, da gojimo danes žito tudinamanj do nosnih predelih. Seveda morajo kmetje tudi sami videti, katere kulture se jim v tem ali onem predelu izplača gojiti.

V goriškem okraju so že začeli izvajati svoj kmetijski plan. Lani so posejali 50 odstotkov orne zemlje s koruzo, 20 odstotkov s krmskimi rastlinami, 20 odstotkov s krompirjem in 10 odstotkov z žitaricami. Letos pa bodo posejali več krmskih rastlin ter omejili posevke žitaric in koruze. Z večjo količino krmskih rastlin bodo omogočili boljši razvoj živinoreje. S hlevskim gnojem pa razvoj vinogradništva ter dvignili tudi hektarski donos vseh drugih kultur.

Da pa se z omejitvijo posevkov ne bo zmanjšal posevek žita in koruze, bodo kmetje zemljo boljše obdelali in pognojili in žitarice posejali tam, kjer najboljše uspevajo: Goče-Erzelj na Vipavskem in Col-Podkraj, višja lega Crnič. Koruzo pa bodo sejali v nižinskih predelih.

Obdelajmo in posejmo vso orno zemljo

Ker ni v predelih bivše cone A točnega pregleda nad površinami orne zemlje, so v goriškem okraju

izdelali le okrajni okvirni setveni plan in se obvezali, da bodo obdelali in posejali vso orno zemljo! Na osnovi okvirnega setvenega plana so tovaršili iz kmetijskega odseka goriškega okraja izdelali načrt za posamezne krajevne odbore ter pri tem upoštevali dejansko stanje na vasi. V posameznih krajevnih odborih pa so o setvenih delih razpravljali na množični sestankih. Kmetje razumejo potrebo časa in se zavedajo, da je treba sejati to, kar je skupnosti in njim najbolj potrebno.

Kmetje tudi budno spremljajo

ve; v nižjih okolišjih gre bolj počasi.

Ponekod kmet ne pusti traktoristu, da bi mu zoral njivo, izgovarja se, da nima semena. Semena je dovolj, toda potrebno je, da kmet pravočasno javi na krajevni odbor, koliko ga potrebuje.

Prav tako morajo posamezni kmetovalci in krajevni odbori že sedaj javiti kmetijskemu odseku okrajnega odbora kaj vse bodo potrebovali spomladati, kajti od pravočasnega poročanja kaj vse pride v poštev za spomladansko setev, zavisi v veliki meri prihodnja žetev.

VOJNA JE V MNOGIH PREDELIH JUGOSLAVIJE ZELO PRIZADELA ŽIVINOREJO. DRŽAVI IN ŠTEVILNIM ŽIVINOREJSKIM ŠOLAM IN ZADRUŽAM JE V KRATKEM ČASU USPELO V PRECEJNJI MERI IZLEČITI RANE V TEJ PANOGI NARODNEGA GOSPODARSTVA. NA SLIKI TELAČKI NEKE ŠVICARSE PASME.

razvoj strojnega delovanja, le na kontrahiranje se še niso navadili. Zato je imel «Ustroj» v Ajdovščini marsikatero težavo. Kljub temu so do nedavnega zorali okrog 35 odstotkov predvidenega zemljišča. Polovico strojnega oranja — v predelih bivše cone A — bodo izvedli privatni traktoristi, predele, ki strojem niso dostopni, pa bodo zorali z vprežno živino.

Jesensko setev bomo pravočasno izvedli

Jesenska setev je v goriškem okraju nekoliko poznejša kot drugje. Če bi prezgodaj sejali ozimne žitarice, se lahko zgodi, da se pred zimo preveč razrasejo in posebejo. Če setev zavlačujejo, jih lahko prehitijo mraz, zato so kmetje goriškega okraja držali pravila; ne hiti in ne čakaj z jesensko setvijo. Letos so v višinskih krajih izvedli več kot 50 odstotkov jesenske set-

Gospodarske drobtine

Češkoslovaška ima največjo tovarno svinčnikov v Evropi

Tovarna svinčnikov Hardtmuth Koh-i-Nor, narodno podjetje v Čeških Budjevcih, je največja tovarna svoje vrste v Evropi. Podjetje izdelata letno milijon ducatov svinčnikov. Dve tretjini proizvodnje gre v izvoz v vse evropske in preokceanske države. Tovarna ima 1.400 nameščenecv in je proizvajalaj načrt izpolnila na 175 odstotkov.

Novi pisalni stroji češkoslovaške konstrukcije

Narodno podjetje Zbrojevka v Brnu je v teh dneh izdelala svoj 1.400. traktor Letor in 10000. pisalni stroj Remington. Zbrojevka bo začela v kratkem izdelovati nov pisalni stroj lastne konstrukcije.

Pismo iz Jugoslavije

SNAGA IN ZDRAVJE

Za našo pokrajino in naše ljudstvo so v preteklosti vedeli le sedmi narodi, sicer pa le redki učenjaki in tisti, ki so v naravnem bogastvu naše zemlje in v tovarnah imeli vloženi svoj kapital.

V težkih borbah in z načloveškimi napori so naši narodi pregnali s svoje zemlje tuje okupatorje, ki so smatrali sebe za izvoljene, gosposke narode, nas pa za suženjske. Z okupatorji vred je naše ljudstvo pregnalo tudi zastopnike vseh prejšnjih protiljudskih režimov in sklenilo, da si bo vladalo samo. Za vedno mora biti v naši ljudski državi konec izkoriščanja človeka po človeku, naša ljudska oblast budno zasleduje in zatira še zadnje ostanke protiljudskega izkoriščanja. Na vseh področjih so že vidni ogromni uspehi ljudske oblasti, povsod teknujejo delovne množice, da bomo dosegli in tudi presegli civilizacijsko in kulturno raven najnaprednejših narodov.

Naša, od delovnega ljudstva izbrana oblast nas je pozvala, da v tednu čistoče tekmujejo tudi v osebni čistoči in snažnosti naših bivališč ter delovnih prostorov, kajti čistoča je odraz ljudske kulture in civilizacije. Ze dolgo časa je znan izrek, da se kultura narodov meri po količini mila, ki ga poedini narodi porabijo. Skrbimo, da bodo naša telesa čista, da bo snažna naša obleka, da bodo snažni naši domovi, dvorišča in naši delovni prostori.

Čistoča pa je vir zdravja, kakor je nesnaga vir bolezni. V krajih in domovih, kjer je doma čistoča, je bolezen izreden dopodek, v zamenjanih domovih in naseljih pa so botezni, zlasti še nalezljive bolezni, vsakdanji pojav. Silno težavna je bila v prejšnjih časih borba proti raznim nalezljivim boleznim, v zamenjanih krajih, četudi prebivalstvo ni bilo siromašno. Težko je bilo dopovedati zasleplencem, da epidemija griže ali trebušnega legarja ni božja kazen, ampak posledica nesnage in nepoučenosti. V nekem kraju je mati posodo z izločki za grižo obotele hčerke, takoj po mojem odhodu izšla v potok, iz katerega so prebivalci dotične vasi zajemali vodo za pitje in za kuho. In v 14 dneh so iz dotične hiše odnesli 3 mrtiče, umrle za grižo.

Ze dolgo vemo, da so nesnaga in nepoučenost ljudstva povod skoraj vsem nalezljivim boleznim, zlasti še griži, trebušnemu legarju, pegastemu legarju in jetiki. Razen omenjenih pa so tudi garje, grinte, gnojni kožni izpuščaji, gnojne kraste, tvorji, šen in razni lišaji posledica nesnage. Grižo in trebušni legar, ki epidemično nastopata vprav v jesenskih mesecih, povzročajo bacili, ki žive in se množijo v nesnagi. Teh bolezni se lahko nalezemo direktno, če smo se z rokami dotikali bolnika, njegovih izločkov, obleke in posteljnine, pa si potem nismo temeljito razkužili in umili rok. V izločkih bolnika živi na milijarde kužnih klic in tudi na predmetih, ki jih je bolnik uporabljal. Z rokami prenesemo te kužne klice v usta ter se tako okužimo. Muha in drugi mrčes, ki živi najraje v nesnagi in izločkih, so za okuženje zelo nevarne. V krajih, ki imajo vodovode z zdravno pitno vodo, kjer so domovi in dvorišča snažni, stranišča in gnojšča urejena, tako da ne morejo muhe do gnoja in da se gnojnica ne razliva po dvorišču ali na cesto, so take epidemije izreden pojav: navadno obolijo v takem kraju le posamezniki in širjenje bolezni se lahko zaustavi. Treba je pač vsak primer nalezljive bolezni takoj javiti zdravstveni oblasti.

Kako izredne važnosti je snaga za naše zdravje, spoznamo ravno v epidemijah. Kakor sem omenil, je tudi jetika čisto posledica nesnage; kar zamislimo si jetičnika, ki pljuje kar na tla, po katerih se plazijo otroci, ki potem s takimi umazanimi rokami prijemajo kruh in s kruhom vred nosijo v usta bacile jetike. Ali pa glejmo muhe, ki so s pljunka odletele na jed, ki leži nepokrita na mizi in jo tako okužijo. Bela uš prenaša z ušedom povzročitelja pegastega legarja. Bolha prenaša kugo in tudi drug mrčes, ki je vedno znak nesnage, je vzrok raznim obolenjem.

Najbolj navadno in tudi najbolj razširjeno kožno bolezen — garje — povzroča srbec, ki se zarije v

človekovo kožo, leže tam jajčeca in se dalje plodi. Z nesnago se garje izredno lahko prenašajo od človeka na človeka ali pa tudi s psa ali tudi z mačke na človeka. Garjev pomeni toliko kot nesnažen. V družini, kjer so se pojavile garje, se morajo vsi oboleti istočasno in temeljito zdraviti, ker sicer je zdravljenje brez smisla, ker se ozdravljeni lahko takoj zopet okuži. Kjer se redno umivajo in ne štedijo mila in vode, se garje ne bodo pojavile.

Upam, da ste iz navedenih primerov prav vsi spoznali, kako važna je snaga za naše zdravje. Naša ljudska oblast sicer je zdravljenje brez smisla, ker se ozdravljeni lahko takoj zopet okuži. Kjer se redno umivajo in ne štedijo mila in vode, se garje ne bodo pojavile.

Upam, da ste iz navedenih primerov prav vsi spoznali, kako važna je snaga za naše zdravje. Naša ljudska oblast sicer je zdravljenje brez smisla, ker se ozdravljeni lahko takoj zopet okuži. Kjer se redno umivajo in ne štedijo mila in vode, se garje ne bodo pojavile.

Ze malega otroka naučimo, da si bo redno pred vsako jedjo umival roke, da si bo zjutraj in zvečer temeljito umil obraz in zobe in da bo pazil na svojo obleko. Izginile bodo garje, grinte in gnojni kožni izpuščaji. Okopajmo se temeljito vselej po delu, pri katerem smo se zamazali in zaprašili. Umivajmo si vsak večer noge in umivajmo se čim večkrat do pasu. Se tako lepo rščena in oblečena mladinka in mila dinca nas bosta odbijala, če bosta imela umazane roke s črnimi nohti in če jima smrdi iz ust, in še tako pokrpan delavec nas bo privlačil, če bo skopan in opran. Naj bo koča še tako skromna, nam bo prijeten dom, če bosta v njej vladala red in snaga. Zelo neugodno pa se bomo počutili v veliki bogati hiši, kjer pljujejo kar po tleh, kjer so veže, sobe in dvorišča polna odpadkov. Se tako skromna jed nam bo teknila, če nam jo na snažno mizo prinese v čisti posodi, prav gabi'la pa se nam bo pečenka in potica, ki nam bo z njima postregla gospodinja na nesnažni mizi, v nesnažni posodi in z umazanimi rokami. Psi in mačke ne spadajo v sobe, kjer prebivajo ljudje; valjajo se po nesnagi in pre-

MODA

NA SLIKI VIDIMO ELEGANTEN REDINGOT PLASC IZ TEMNORDECEGA VOLNENEGA BLAGA. KRASI GA SIVO KRZNO, KI SE BARVI PLASCA APARTNO PRILEGA.

Prvi hrup protestov zaradi nove mode se je poleg; duhovni so se pomirili. Tudi vas, drage tovaršice, je gotovo vznemirila tendenca: dolgo — dalje — najdaljše. Ogorčene ste se spomnile na slike svojih starih mater iz mladosti. Res je. Obleke in plašči so se podaljšali, toda od vas zavisi, za katero dolžino se odločite. Preohlapno širino in pretirano dolžino si lahko omilite po svojem okusu. Moderna so bolj okrogla ramena, kratke jopice z zvončastimi naborčki. Krzneni ovrtniki na plaščih so večji in imajo daljšo dlako. Kostimi so okrašeni z žametom in krznom.

našajo garje ter druge nalezljive bolezni. Če smo se z njimi igrali, umijmo si roke!

Se tako majhna vasica, kjer je v domovih in okrog hiš snaga, kjer gojijo dekleta rože na oknih in v gredicah, kjer so prebivalci snažni in vneti za napredek, nam bo ostala v prijetnem spominu.

Tekmujejo torej v čistoči, da bodo naša mesta in vasi uzor snage

in lepote. Naj vidi vsak tujec, ki bo prišel v naše lepe kraje, da tu prebiva ljudstvo, ki si samo vlada po svojih svobodno izvoljenih zastopnikih. Naj spozna vsakdo, da je pri nas doma snaga, udobje in zdravje in da smo Slovenci narod, vreden, da si vlada sam in da se ne bomo pustili nikdar in nikomur več zasužnjiti.

Dr. A. K.

Mali migljaji za zimo

Ako so podplati zelo gladki, da bi nam lahko izpodrsnili, jih dobro odrgni s smirkovim papirjem.

Gevlje, ki škripljejo, namaži po podplatih s kuhanim lanenim oljem: zmešaj se bodo in nehali škripati. Podplati ostanejo dalje časa celi, ako jih nekajkrat v presledkih namažeš s ščetko z mešanico 25 g raztopljenega voska in 1/8 l terpentina. — Drsalke po vsakokratni uporabi takoj oblij s kroupom, nakač jih z mehko krpo dobro osuši in s kosmičem vate povsod namaži z oljem. — Razpoke v pečeh. Ako je

Nasveti

Ravnjanje z razpokano kožo. Ruspokano kožo izgubimo, če dodamo vodi za umivanje vsak dan nekoliko svežega mleka.

Rdeč obraz. Proti rdečici na obrazu, ki je nastala zaradi delovanja sončnih žarkov, vzamemo ohlajeno peteršiljevo vodo.

Masaža obraza. Masažo obraza mora izvesti le vsčak in nikoli lajčk, ker nam sicer več škodi kot koristi.

Masiramo tako, da gladimo obraz s palcem ali s konicami treh srednjih skupaj stisnjenih prstov, in sicer vedno navzven. Če si mislimo po sredi čela čez nos in brado črto, tedaj od te črte navzven. Zelo priporočljiva je masaža z elektrificiranimi pripravami. Mšičice in stančiče ostanejo na tak način pržne in mladostno sveže.

med posameznimi pečnicami pustil klej, napravi gosto kašo iz maveca, zmelete krede in vode. Zamaži dobro razpoke, odstrani z mokro krpo vse, kar je odveč, izbrši pečnice z vlažno krpo in posuš, da se počasi posuši. Med tem časom peči ne kuri. Stedilniku ali peči, ki se rada kadita, treba najprej segreti dimnik. V ta namen zažgi v štedilniku oz. peči najprej malo zmečkane papirja ali lesenih stružkov, potem šele zakuri. — Tekočice v osek s sveče božičnega drevesca ne kaplja, ako pred zažiganjem namakamo svečico eno uro v močno slani vodi; potem jih obrisemo in vtaknemo v držaj. — Cvetlice pozimi. V tople zakurjenih sobah ne smemo prezimovati cvetlice in drugih rastlin. Na hladnem, kjer pa ne zamrzuje, se cvetlice odpočijejo in okrepe za pomladansko rast. Na toplem bi jih sililo v rast, a to škoduje njihovega poznejšemu razvoju. V kletki cvetlice dobro prezimijo, ako imajo dovolj svetlobe in klet ni preveč vlažna. Sicer začno poganjati bele kalli, kar jim jemlje moč. Z-

RECEPT

Ruska solata: Mešaj četrt ure en kuhan in en surov rumenjak s tremi žlicami olja in žličico gorčice. Prideni na kocke zrezan kuhan krompir in južno zelenjavo ter prilij kisa. Dodaj kuhane pese, nekaj sesekljanih kislih kumaric, drobno sesekljane čebule, zelene paprike in kuhan beljak, ki ga v vodi malo okisaš, česna ter popra. Vse dobro zmešaj.

livamo pozimj prav po malem in z mlačno vodo. Prevelika moča prav tako škoduje kakor premočua suša, da stebila venejo in odmirajo. Paziti pa je treba, da ne pada toplota pod ničlo. Tudi ne imej cvetlice pozimi ob odprtem oknu, prav tako ne ob zakurjeni peči; eno in drugo bi jih uničilo. Da ohraniš pozimi cvetlice močne in zdrave, treba mnogo skrbnosti in ljubezni, ako nimaš zanje posebnega primerne prostora.

Tržaška kuhinja

Nedelja: Riž na juhi, paradižniki, polnjeni z mesom, ocvrt krompir. Skofov kruh 1).

Večerja: Rižot z gobami, solata z jajci, sir.

Ponedeljek: Ješprenja juhi, goveje pogačice s krompirjevo omako, sadje.

Večerja: Dušena polenovka, s polento radice.

Torek: Zelenjavna juha, zdrobov narastek, kompot.

Večerja: Ribe, mešana solata. Cokoladna krema.

Sreda: Zlikrofi na juhi, poljnene buče in pire krompir.

Večerja: Testenine s paradižnikovo omako. Radič in trdo kuhana jajca.

Četrtek: Mineštra iz riža in krompirja, Zrezki in dušene paprike. Sadje.

Večerja: Polenta s sirom in maslom, pesa.

Petek: Jota, ruska solata 2) ocvrta jabolka.

KAKI

Ob koncu oktobra smo in kadar ni v Trstu naše stare znanke, kraške burje, je pri nas prav prijetno. Posebno je lepo po vrtovih in tržaški okolici kjer cveto sedaj limone in neplje. Pa še nekaj lepega je v naših vrtovih. Uverjen sem, da ste videli drevesa z velikimi listi in z debelimi zatorumenimi plodovi; kakor zlati cvetovi se zde od daleč tam v Rocolu, Skorklji, na Krasu. Saj jih poznate te plodove. Ves trg jih je poln, raznih debelosti so, raznih odtenkov rumenozlate, rjavorumenne barve.

Ta p'od je doma na Japonskem, Kitajskem, otoku Formozo in Koreji. Od tam pa se je razširil po svetu, seveda le po toplejših krajih. Dandanes jih pozna tudi Amerika, predvsem so okras Kalifornije in Floride. V Evropi so v deželah okoli Sredozemskega morja postali kar domači. Tržaški trg jih je sedaj poln, toda vsi niso okusni. Predvsem so cenjeni tisti plodovi, ki niso spodaj popolnoma ploščati, ampak ki silijo v konico. Najboljši so vanilija kaki. Pri izbiri pazi da je kaki pod olupkom temen; čim temnejši, tem boljši. Temna barva mesa pomeni, da je plod umeden. Najboljši kaki so tisti, ki so se umedili na drevesu, ki so jih obrali šele takrat, ko se je listje že obetelo. Seveda jih pusti malokdo mediti na drevesu, ker se boji tatov in tudi ker ima prvi plod višjo ceno. Vendar pa se zreli kaki medijo tudi v zaboju, še bolj pa jim prija medenje na zraku.

Ime kaki je japonsko; mi jih jemo le sveže, v njih domovini jih pa tudi suše in prodajajo kot pri nas suhe fige. Ker ima plod v sebi dokaj česlovine, vpliva na črevesje obratno kot ricinus. Na Japonskem uporabljajo česlovino tudi v tehniki. Gospodinja iz vzhodne Azije kuhajo iz kakijev slastno marmelado, ki se vprav zaradi česlovine zlepa ne kvari.

Mnogo vrst kakijevih dreves poznamo. Toda še bolj kot po sadovih, slove kaki drevesa po svojem leau. Gotovo ste že čuli o ebenovini, tistem žlahtnem črnem lesu, iz katerega so vsaj v prejšnjih časih izdelovali najdragocenejše lesene predmete. Ebenovina je les kaki dreves.

Kaki drevo ni občutljivo, je skromno, z vsem zadovoljno in najbolj divje od vseh sadnih dreves. Le če se mu postavi gnojšče preblizu debela, pravijo, da se posuši. Plod ima po osem pečk, ki so kot bučna semena. Iz teh zraste divjak. Divjak cepijo spomladi v čok, jeseni pa na pero. Drevo zraste lepo in dokaj visoko. Mráz mu ne škodi. pri nas so udomačene bolj severne zvrsti. Plodovi zore oktobra in novembra. Na naš tržaški trg prihajajo kaki predvsem iz severne Italije. V Jugoslaviji jih je mnogo, predvsem v južni Dalmaciji. Najlepša drevesa so ona iz znamenitega parka Trsteno pri Dubrovniku. Zdjaj je primeren čas, da si ogledamo žlahtni sad, ki visi s svojimi kratkimi pečji prav tik veje. Pojdimo do bližnjih vrtov na Tržaškem hribu ali pa malo više na Kras, sedaj ko menjava drevje barvo in bodo temno zeleni kakiji pordeli.

P. T.

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

Katarina Lorimer, 35-letna lastnica prodajalne umetniških starin, je kupila Holbeinovo miniaturo slike »Gospa z nageljni«. Namerala jo je prodati, da opomore svojemu omaganemu gnotnemu položaju. Katarina, ki se je s svojo sposobnostjo povzpela do lastnega podjetja, je z vso nežnostjo skrbela za svojo nečakinjo Nancy, zaročeno z Američanom Chrisom Maddenom.

Medtem, ko spočetka Katarina ni imela do Maddena zaupanja, je na poti v Ameriko (kamor je potovala tudi Nancy na turnejo) spoznala, da ga ljubi. Ni hotela kaliti sreče svoji nečakinji in rada bi se umaknila. Madden in Nancy sta sklenila, da se čez en teden poročita.

Zdelo se je že, da je kupilja z miniaturo propadla, ker se je Brandt smrtno ponesrečil; vendar je sliko kupil trgovec Ascher — za koga, Katarina ni vedela. V tem je prišel Madden in s Katarino sta se odpeljala v neko restavracijo na zasneženih hribih.

Povesila je oči. Madden je izgovarjal njeno ime s takim naglasom, da ji je utripalo srce. Kako bi bila ponosna, če bi mu lahko na kakršen si bodi način pomagala, če bi ga lahko rešila kake težave.

»Ti imaš skrbi«, je naglo dejala, »toda vedeti moraš, da lahko vedno računaš name!«

Nato, po odmoru, je dodala:

»Gre za denarne zadeve?«

Izraz presenečenja je spreletel njegov obraz. Opazoval jo je in počasi stresel glavo:

»Kako ti je padla ta misel v glavo, Katarina? Denarja imam več kot dovolj.«

Njegovo mirno zagotovilo je govorilo jasneje kot vsako drugo prepričevanje. Tu ni bilo nikakega dvoma.

Vsa zmedena se je zavedla, da je bila na nepravem potu. Toda za kaj je vendar šlo? Tresla se je. Ni si upala pogledati mu v obraz.

Z mirnim glasom kot mož, ki govori nepobitno resnico, je dejal:

»Gre za nekaj važnejšega, Katarina, mnogo važnejšega. Ljubim te!«

Sedela je nepremična v svojem stolu. V njenih žilah se je kri začela pretakati kot divja reka. Bila sta popolnoma sama v sobi. Njeno telo se je ob toploti ognja okrepilo in občutek blaženosti ji je spreletal ude.

»Mislil sem, da ljubim Nancy«, je nadaljeval Chris z istim tihim in pridržanim glasom, »toda to je bila samo iluzija, učinek ljubkega obraza po tolikih letih trdega dela, mladost, čar Sredozemskega morja in vsa ostala scenerija. Zdaj razumem vse to. Nisem pa tega vedel, dokler nisem srečal tebe. To je šele ljubezen, prava, velika ljubezen, ki pride samo enkrat v življenju. Nikoli nisem pomislil, da res obstoji. In sedaj se borim sam s seboj. Toda to nima smisla. Saj ne morem

storiti ničesar, prav ničesar. Ljubim te, Katarina, da, ljubim te!«

Ni mogla več vzdržati in obrnila je oči v stran.

»Ne«, je dejala, »ni res!«

»Res je!«

»To ne more biti! Nemogoče je!«

Imela je polne oči solz. Vstala je kot slepa in se naslonila na okno.

»Odpusti mi, Katarina, moral sem ti povedati. Tako sem se boril, da bi molčal, toda nisem mogel.«

Tudi Madden je vstal, se ji približal in vprašujoče in proseče gledal. Začelo je snežiti. Gostj kosmiči so švigali mimo okna in to je bil v pokrajini edini znak življenja.

Vsa narava je bila popolnoma nepremična; drevesa so se zdela kot predstraže v belih kožuhih, nebo je bilo žafranasto rumeno in pod njegovim neizmerim svodom je bila zemlja bela in svetla. Ta mir in ta lepota sta zadali zadnji udarec Katarini. Z rokami na sencih se je čutila premagana in brez moči.

»Pusti me samo«, je zamrmrala, »prosim te, pusti me samo.«

Zopet je zavladal molk, globok in mučen. Kosmiči so vedno hitreje plesali kot drobni ptički, ki jih zanaša veter.

»Razumem«, je končno spregovoril Madden, »ti me ne ljubiš.«

Tedaj je padel zadnji Katarinin odpor. Srce ji je tako močno razbijalo, da so se vse njene misli zmešale. Val neizmerne ljubezni jo je vso prevzel in obrnila se je k njemu, ko je komaj zadrževala ihtenje.

»Chris, dobro veš, da te ljubim iz dna svoje duše!«

V tem je že bila v njegovem objemu, z ustnicami na ustnicah, s solznimi lici.

Držal jo je nekaj trenutkov v objemu. Tako velika sreča kot si je sploh ni mogla zamisliti, jo je vso prevzela. Končno se je odrgala od njega.

»Chris! Ne smemo storiti tega! Misliti moramo na Nancy!«

Še bolj bled kot ona jo je prijel za roke, kot da je ne bi hotel nikoli več izpustiti.

»Morava misliti tudi na naju sama! Ljubiva se! Vse ostalo ne šteje!«

Katarina se je zopet zbrala. Bila je vsa pretresena do dna svojega bitja, toda obupno se je borila, da se premaga.

»Da, Chris! Je še nekaj drugega, kar šteje. Nancy te ljubi! In proti temu midva ne moreva nič! Nikoli! nikoli! Ti imaš dolžnosti do nje in jaz tudi!«

Stisnil je zobe.

»Katarina, ljubezen moja, poslušaj me! Ti me ljubiš, ti si moja!«

»Poslušam te, Chris!« je odvrnila. »Toda predvsem

bi bilo potrebno, da bi ti mogel pripadati meni, medtem ko pripadaš Nancy! Ti veš, kaj sem jaz za njo. Ne morem ji storiti zlega. In tudi ti ne. Ne moreš!«

Ni odgovoril. Njegove poteze so postale trde od trpljenja. Uprl je oči vanjo, toda ona je vzdržala njegov pogled in prisiljen je bil povesti oči. Zunaj je še vedno naletaval sneg in se kopicil na šipah.

Zadržujoč ihtenje je Katarina začela pripravljati svojo torbico za odhod. V njenih kretanjih je bilo nekaj tako odločnega in dokončnega, da je bil Madden prestrašen. Stal je tako blizu nje, da je čutil vonj njenih las. Pridržal je sapo in dejal s strtim glasom:

»Vedel sem, da te bom ljubil, Katarina, od prvega trenutka, ko sem te zagledal. Toda ker vem tvoje občutke zame, mi bo moja muka manj težka.«

Ni odgovorila samo pogledala ga je. Chris se je čutil ves prevzet od lepote njenih resnih oči, toda čital je v njih bolesten trepet, ki mu je nalagal molk. Sledil ji je z ledenim srcem.

Sedemnajsto poglavje

Povratak v New York je bil nema muka. Chris je molčal in se stisnil v kot. Katarina je uporno gledala skozi okno. Njen obraz je bil bled in zaznamovan z globokimi podočnicami, stiskala je brado v ovratnik krzna. Ni razumela, kako je prišla do svoje sobe, ne da bi jo zapustile moči.

Ura je bila pet. Nancy se je bila vrnila iz gledališča in pripeljala s seboj Bertrama, Paulo Brent in Johna Sydneya. Koktaili so krožili in Nancy, ki je pravkar bila na tem, da izpije svoj drugi kozarec, je bila presrečna, ko je zagledala Maddena.

»Halo! Dragi!!« je veselo zavpila. »Nisem te pričakovala do jutri zjutraj. Kako je to lepo od tebe! Pridi, da te poljubim!«

V svojem lastnem razburjenju ni opazila Maddenovega bolešnega obotavljanja, ko se je pojavil na vratih. Niti od daleč ni mislila, kako mučno borbo prestaja, medtem ko se ji bliža. Tekla mu je naproti, se mu obesila na vrat in mu ponudila ustnice.

»Kako lepo je, da te zopet vidim«, je zadovoljno vzdihnila. »Imela sem tako naporen dan! Bertram ravna z nami kot s psi in čutila sem potrebo, da te imam poleg sebe!«

Njena lica so bila rožnata in njene oči so žarele. Privila ga je k sebi in ga gledala in se srečna smejala. Katarina se je obrnila v stran. Bila je blede, toda mirna. Samo trepet ustnic je še izdajal njeno muko.

Paula Brent, ki je bila naslonjena v ležalnem stolu v čudni, samo njej lastni pozi, je začudeno opazovala oba prišleca.

»Od kod prihajate? Videti ste zmrznjeni, kot da ste se vrnili z visokih hribov!«

Katarina je čutila, da so se vsi pogledi obrnili nanjo.

»Prav tako je!« je mirno odvrnila. »Zares sva bila v hribov. Sedela sva tam gori, ob Hudsonu. Čudovito je bilo v tem snegu.«

»V Hudsonovih gorah!« je neverjetno ponovil Sydney. § sfz

JACK LONDON; KRIŠTOF DIMAČ

PRIREDEL IN NARISAL MILKO BAMBIČ

V tistem dolgem poljubu se je onesvestil. Ko je zopet prišel k zavesti je vedel, da je sam in da bo umrl tudi on. Tedaj se je spomnil na vrečico in jo odprl. Iz nje se je usula mala zaloga živil. Niti koščka ni bilo, ki ga ne bi bil poznal: krušne drobtinice, koščki že deloma zvečenega mesa, zadnja noga sneženega zajca itd. To so bili oni grizljaji, katere je njenemu strahovitemu gladu iztrgala njena neskončna ljubezen. Z blaznim krohotom je zagnal Dimač vso zalogo od sebe na zmrzujoč sneg in padel znova v nezavest.

Obiskale so ga nenavadne sanje. Sanjal je, da je silno žejen odšel k reki. Toda voda se je nenadoma posušila in v strugi so se pokazale debele kepe zlata. Spustil se je med čeri in jih pobiral. Njih teža pa mu je postajala neznosna, komaj da je lazil po vseh štirih. Tedaj je zapazil nehote, da so dobra jed. Začel jih je hlasno jesti. Saj res, čemu bi ljudje zlato tako cenili, če ne bi bilo tako okusno. Prebudil se je, ko je sonce stalo že visoko. Njegovi možgani so bili čudovito bistri in omotica je izginila. Kri je v njegovem telesu valovala, kakor da jo je dramila pomlad. Obšlo ga je blaženo ugodje.

Obrnil se je, da bi zbudil Levisku; pa bila je hladna in nepremična — mrtva. Ozrl se je po zavrženih živilih. Ni jih bilo več. In zdaj je spoznal, kaj so bile v njegovih sanjah zlate kepe. V deliriju je bil pouzil srce življenja, ki si ga je bila iztrgala Levisku, tista Levisku, ki mu je bila položila v roko srce in mu odprla oči, da je gledal čudežnost ženske. Čutil se je lahkoti svojega gibanja; v svojo veliko presenečenje je imel dovolj moči, da je privlekel njeno v kožuho vino zavito truplo do otaljenega prodastega brega, v katerega je kopal s sekuro. Nato je v izdolbino položil krepostno telo mučenice in ga zagrebel.

L. Lagin:

Fantastičen roman

PATENT I A V

Mlad zdravnik Stifen Popf se je naselil v Bakkuku, v bogati industrijski deželi Aržanteji. Iznašel je preparat za pospeševanje rasti organizma. Svojo iznajdbo je poizkusil na dveh pritlikavcih: eden med njima, Padrele, solastnik bogate tvrdke, je prosil Popfa, naj mu proda svoj patent. Popf mu je celo odklonil denar za zdravljenje. Popfova žena Berenika, užaljena, da je njen mož zavrnil ugodno ponudbo, je odpotovala s Padrelejem v mesto Velikih Zab. Toda s Padrelejem ni bila posebno zadovoljna, zlasti ne, ko je zaničljivo govoril o njenem možu. Padrele se je najprej sestel s svojim slugo Ogastom Karbom, nato pa s svojim starejšim bratom Primom.

— Oh, premlatil bom tega postopačal je vzkliknil Primo Padrele in dal s tem razumeti, da ga je zadnje obvestilo razsvetlilo. — Kje je zdajle moj izgubljeni brat?

»Kako me ima rad moj starina Primo! — je gignjen pomislil Avreljij Padrele. — In kako preklicano prijetno je, če te ima rad tako razumen in prisrčen človek, kakršen je moj starina Primo!«

— Tu je, v tej hiši, — je rekel Avreljij Padrele in dalje vztrajno gledal v oči bratu ter se vdajal nemirnemu upanju, da ga bo brat sam prepoznal brez tuje pomoči.

— V tej hiši? — se je zdrznil Primo, zakaj mi niste tega takoj povedali? Ah, dragi prijatelj, dragi prijatelj!

Prijel je za telefonsko slušalo, toda Avreljij mu je pridržal roko:

— Nameravali ste ga poklicati v njegovih sobah? Tam ga ni.

— Tako domnevate?

— O tem sem prepričan.

— Kje neki torej? — je vprašal tedaj Primo Padrele vidno razdražen.

— Uganite, gospod Primo Padrele! — je vzkliknil Avreljij Padrele, skočil pokonci, se vrgel k bratu in ga objel. — Objema Vas, gospod Padrele, moj dragi starina! — je rjul, se smejal in solze so ga polile. — Glej ga, pred teboj je torej postopač, tvoj mali, kakor spak mali izgubljeni brat! Samo da je v zadnjem času nekoliko zrastlel!

Objel je Primo Padreleja, ki je pri tem ganljivo prizor lahko ohranil čudovito hladnokrvnost, ga stresal, poljubljal, trepljal po ramenih, ga sukal v svojih velikih rokav, vlekel za redke lase, božal njegove tople dlani s kratkimi, debelimi prsti.

— To je moje iznenadenje, Primo, k tvojemu rojstnemu dnevu! Zakaj pa molčiš? Reci besedo svojemu Avreljiju!...

Poglavar tvrdke se je vljudno osvobodil iz njegovega objema, si pogladil razmršene lase in izpregovoril:

— Tu gre za neprijetno pomoto, dragi prijatelj. Meni ste popolnoma neznani.

— Jaz sem mu neznan? — je navdušeno zavreščal Avreljij Padrele in prasnul v smeh. — Edini brat mu je neznan! Ah, kako raztresen je ta gospod Primo Padrele! Treba se bo torej znova seznaniti. Dovolite, gospod, da se vam predstavim: Vaš brat in najponižnejši sluga Avreljij Padrele!...

— Dragi prijatelj! — ga je ustavil poglavar tvrdke nekoliko nevoljen. — Tako hitro in tako čudno govorite... — e—e... in delate take kretnje, da sem vas morda napačno razumel... Če se ne motim, ste rekli, da ste moj brat.

Avreljij Padrele je pogledal v ravnodušni in resni bratov obraz in položaj se mu je zazdel tako zelo smešen, da ga je znova popadel smeh. Primo Padrele je potrpežljivo počakal, da se je Avreljij nehali smejeti in izpregovoril prisrčno:

— Vedno bolj sem uverjen, da sva oba žrtvi neke skrajno neprijetne pomote. Preživel sem s svojim bratom več ko trideset let in smešno bi bilo misliti, da ga ne bi mogel prepoznati po šesttedenski ločitvi. In ne samo to. Če bi vsakdo, ki je kdajkoli prišel k meni po nalogu gospoda Avreljija, izjavil, da je moj brat, boste priznali, dragi prijatelj, da bi bila moja rodbina precej velika.

— Primo! — je rekel Avreljij Padrele ter prekinil gladko tekoči govor svojega starejšega brata. — Dobro razumem tvoj položaj. Morda bi sam na tvojem mestu prav tako težko verjel. Toda to je dejstvo: jaz sem Avreljij. Samo da sem zrastlel... Zrastlel sem kakor oni Tomazo Magarafa... Tako ti razložim, kako je bilo.

— Dobro, poslušal vas bom, dragi prijatelj, je prijazno rekel poglavar tvrdke z obzirnostjo, s kakršno se pogovarjamo z nenormalnimi obiskovalci, kadar se jih ne moremo takoj otresti. — Udam, da ne bo trajalo predolgo...

Recite, prosim! — je navdušeno vzkliknil Avreljij. — Nikoli nisem videl tako vzdržnega in neradovednega človeka! Zdaj boš že moral potrpeti! Zdaj boš slišal zgodbo, ki je podobna najbolj neverjetnemu, najbolj fantastičnemu romanu!

In Avreljij je pripovedoval molče poslušajočemu Primu čudovito zgodbo, ki je že znana našim bralcem. V svoj govor je vpletel vzklike, nepotrebne podrobnosti in številne lirične izlive o svoji bridki preteklosti pritlikavca. Pripovedoval je in čakal, da se bo zdaj pa zdaj otajal led nevere, ki jo je čutil v pazljivih, toda preveč mirnih očeh svojega brata.

Toda Primo Padrele ga je prej ko slej poslušal, ne da bi ga prekinjal in kakor bi komaj čakal, kdaj bo konec te, čeprav zabavne, vendar utrudljive in skrajno neprijetne avdicije.

— Kaj pa želite, dragi prijatelj? — je vprašal Primo Padrele, ko je Avreljij na posled umolknil.

— Zdaj že nič več ne želim, — je odgovoril s sijočim obrazom Avreljij Padrele. — Zdaj že želim samo seznaniti z Bereniko in oditi v svoj hotel, da se preoblečem za nocojšnji banket. Povabil jo boš seveda osebno na nocojšnjo slovesnost?

Primo Padrele je močal.

— Ali mi v resnici nimaš kaj povedati? — je vprašal Avreljij po precej dolgem premoru.

— Nekaj bi Vas rad vprašal, — je važno odgovoril poglavar tvrdke, ko je še nekoliko pomolčal.

— Hvala bogu! Končno si pokazal neki znak, da se zanimaš za mojo ničevno osebo! — je olajšano vzdihnil Avreljij. — Le hitro vprašaj, starina, ne muči n.e!

Primo Padrele se je z naporom dvignil z naslanjača, se oprl s širokimi dlanmi na pisalno mizo, se nekoliko nagnil naprej, vprl svoj zelo resni in mirni pogled v oči Avreljiju, ki se je še vedno smehljaj, in vprašal v presledkih:

Povejte, prosim vas, dragi prijatelj, kam ste dali mojega nesrečnega brata Avreljija?

DVAJSETO POGlavJE,

ki nam dokončno pojasni, da je Primo Padrele resnično posloven človek.

Dva in dvajset let je bilo Primu Padreleju, ko se je tistega znamenitega dne pojavil na svet njegov mlajši brat Avreljij. V presledku je mati rodila Primu Padreleju dva brata in sestrico, ki pa se niso dolgo mudili v tej solzni dolini in so umrli v nežni mladosti. Po smrti zadnjega med njimi je ostal Primo edini sin in dedič ogromnih kapitalov Padrelejevega rodu. Mati, bolna, čustvena in prepirljiva ženska, ga je oboževala, obe stari materi in ded po materini strani so ga nad vse razvajali in mu dan za dnem v dolgih šestih letih vtepalji v glavo prepričanje, da ga čaka čudovita, pravljica usoda, ki jo nedvomno zasluži zavoljo svojih velikih vrtil.

Ko se je v triindvajsetem letu Primovega življenja pojavil nepričakovano na svet novi bratec, je Primo sprejel ta veseli rodbinski dogodek kakor veliko nesrečo zase. Pojavil se je sodedič, po očetovi smrti bo treba deliti kapitele tvrdke, o katerih je že mislil, da so njegova last, s tem hnavcem, ki ga ni maral. Tudi roditelja nista prkrivala svoje nenaklonjenosti do novega otroka, da niti ne govorimo o obeh starih materah in dedu.

Preostalo je samo še upanje, da se bo novorojenec kmalu preselil za svojima bratcem in sestrico tja, kjer se za denar in za zapuščine nihče

ne zmeni. Toda otrok, ki je bil sicer zelo bolehen in je skoraj vedno boloval na kakšni otroški bolezni, je vsakokrat točno ozdravel in ostal živ v veselje zdravnikov in svojega strežnega osebja, toda v žalost svojega starejšega brata.

Minilo je že nekaj let in pokazalo se je, da je malemu Avreljiju sojeno, da ne bo nikoli zrastlel. Iz nezaželenega in nepotrebne družinskega člana je postal zdaj družinska sramota. Težko bi bilo ponoviti vse čenče in opraviljanja, ki so šla od ust do ust v najbolj aristokratskih aržantejskih saloni o vzrokih, zakaj se je v eni izmed najbogatejših in najvplivnejših družin dežele pojavil tako redek izrod. V teh zgrešenih razlagah ni bilo niti zrta resnice, ker nihče ne ve za prave vzroke, zakaj se pri normalnih roditeljih z normalnimi otroki nenadoma pojavi pritlikavec. Opravljivcem to dejstvo kajpada ni zavezalo jezikov, kar je bilo na škodo malemu Avreljiju.

Minila so leta. Drug za drugim so romali v grob predstavniki starejšega pokolenja Padrelejev in edina imetnika tvrdke sta ostala brata Primo in Avreljij.

V tem času je prišel Primo do zaključkov, ki so ga nekoliko sprijaznili z dejstvom, da ima pritlikavega brata. Že sama bratova nakaznost je bila v očeh Padreleja starejšega olajševalna okoliščina. Vendar pa ni čutil nikakega usmiljenja sprito Avreljijeve nesrečne usode. Primo Padrele je bil pač posloven človek. No, Avreljij si ni mogel ustvariti družino in zanesti potomstvo, ki bi zahtevalo svoj delež od tvrdkinega premoženja.

Avreljijev delež je moral torej vsekakor ostati starejšemu bratu ali otrokom starejšega brata, če bi ta umrl pred Avreljijem. Osebni Avreljijevi izdatki pa niso mogli prizadeti kdo ve kakšno škodo finančni moči tvrdke. A strah pred družbo, v kateri je Padrele mlajši zelo bolesto občutil svojo telesno hibo, je privedel konec koncev do tega, da se je Avreljij začel odtujevati ljudem in je vse svoje pravice na vodstvo tvrdke poveril Primu. Primo je bil dovolj razumen in previden, da je povsod in na vse načine izpričeval nežnost in ljubezen do nesrečnega brata. Vedno je našel čas, da se je ukvarjal z Avreljijem, ko je bil ta še otrok, in se prijateljsko razgovarjal z njim, ko je Avreljij že prešel otroška leta. Zato ni čudno, če je osamljeni in globoko nesrečni otrok, ki je ostro občutil svojo nakaznost, bil hudoben, svojeglav in nerazumen, zelo vzljubil edinega človeka, ki se je tako očitno zanimal in skrbel zanj.

Ne bi mogli reči, da je bil Primo Padrele po treh desetletjih, ki jih je preživel pod isto streho z Avreljijem, docela brezbrizen do njega. Odkar se je dokončno uveril, da Avreljij od njega ničesar ne zahteva razen bratovske ljubezni in neznanili denarnih izdatkov, se je Primo Padrele včasih čudež se zalotil pri tem, da ga veže na brata neko posebno, pristno čustvo. To ni bilo kajpak tisto, kar imenujemo običajno ljubezen ali nežnost, vendar pa bolj prisrčno čustvo od navadne, hladne poslovne zainteresiranosti.

Zdaj si lahko predstavljamo, kako je vplivala na gospoda Prima nenavadna novica, ki mu jo je povedal tajnik njegovega brata po sestanku s svojim zdaj odraslim gospodom.

Kajpada, sprva ni gospod Primo verjel niti besedice tega fantastičnega sporočila. Toda sprito čudovite zgodbe Tomaza Magarafa je, naravno, prišlo Primu Padreleju na misel, da je čudežna izprememba, ki se je zgodila z Avreljijem, v zvezi s prav tistim doktorjem Popfom iz Bakkuka, o katerem mu je v teh dneh poročal eden izmed ravnateljev akcijske družbe »Zavora« (k temu poročilu se še povrnemo). Ko je Primo Padrele prišel do tega zaključka, se mu ni zdelo več potrebno, iskati kakršnih koli dokazov o verodostojnosti sporočila Ogastesa Karba. Zgodilo se je najhuje, kar je utegnilo zadevi gospoda Prima: njegov brat je zrastlel in ni bil več nakaznik. Avreljij je postal polnovreden možki, zmislil si je že neko milijonsko podjetje in si preskrbel nevesto. Padrele starejši ne bo mogel več samostojno in brez nadzorstva upravljati svoje tvrdke, pojavil se je in stopa v poslovno življenje človek, ki ima pravico do polovice premoženja, do tistega premoženja, o katerem je Primo mislil, da je njegova edina last.

Vse to je bilo podobno gradim sanjam. Ime tvrdke »Brata Padrele« je prvič ustrezalo resničnosti. Pazljivo poslušajoč Ogastesa Karba, ki se je razklepetal, je Primo Padrele preudaril nastali položaj. Nekje v najbolj skritem kotičku njegove zavesti je šinil za trenutek žarek veselja zavoljo Avreljija, v naslednjem trenutku pa je ta občutek izgubil in se ni nikoli več povrnil. Zdaj se je hudo zasmilil samemu sebi. Nato je obžaloval, da ni Avreljij umrl za časa svoje zadnje bolezni. Primo Padrele se je spomnil, kako je bil tedaj v skušnjavi, da bi pomagal boleznim s kapljico strupa. Ali Primo je upal do poslednjega trenutka, do same krize, da bo brata končala bolezen, in se ni mogel odločiti, da bi postal morilec. V dobrih dvajsetih letih upravljanja tvrdke je zapodil po svetu mnogo tisoč ljudi, mnoge je pogнал v samomor, druge potisnil na pot zločina. Vest pa ma je ostala mirna: kaj moreš za to? Posel je posel. Ljudje, ki igrajo na borzi, morajo biti pripravljani na najhuje. Za časa izprtia delavstva je vrgel na ulico na desetine tisočev delavcev ter obsodil na glad in revščino njih družine. Tolažil se je z mislijo, da so pač življenjski zakoni tako kruti, tako je bilo in tako bo. Toda niti za hip si ni mogel predstavljati, da je morilec.

Miče in Vane

M.: Taku, taku Vane, de tüde tijebe viden ambet ses caj-
tengua u ruakch... Budej duabro, Vane...!

V.: Budej, Miče! Budej! Kej čiješ... Nedela je jen lepa
žrnada, zakaj de nijebe tüde jest malo sijeu jen se uopuačo...?
Kaj, de muoren jest prou viječno guobet jen se martret?

M.: Du te pej kej riječe, čluavek buazje? Sej je prou, de
pačiveš, Vane, jen se bel prou je de učaseh tüde kej bijereš
taku, de nise prou ku trs... Pej kaj bijereš lepga, »TEDNEK«
al...?

V.: Ne, gijeden te viš, ta neš »PRIMORSKE DNEV-
NEK«... Denes je neken duaste tega pisanja...

M.: Kaku, tije koj usiječ, ja? Al se tüde ti lementaš
čijezejn?

V.: Sej sen te glih teu riječe... Keder je vijelek, viš ku
je denes, je se neke... Keder je pej male, na ane same strane,
prou res, de nimeš kej bret.

M.: Za, da ne! Ale muoreš, Vane znet, de nen kartua
uodrajtajuoa: Trko, jen neč več... Pej puale piše kr čiješ...!

V.: Ma, ni trko, Miče, kuestijuon uod kartie... ma prou
uno, Miče, de te menda pišejua res kr same čejua — jen
učaseh taku, Miče, de suo se bel nečaste jen dougovijezne ku
smuo midva... Pej puale riječe ti krčiješ, no!

M.: Čake, Vane! Spegijere ti mene malo bulše... Kaj te
ni prou pa nuse, na prve, al na druge strane kur piše?

V.: Prva se, se, Miče... Magare juo pavejua kešnuo tri
dan puale ke sen jua čeu pa radije...

M.: Use se zgodi! Tüde tu bš mrvet jemo prou... Ale,
buhvekaj te na prve strane ne muorejua menjet, zakaj muoreš,
Vane, znet de politeka, je le politeka — uobrače pej kulr
čiješ...!

V.: Je use prou, Miče, ale usej ane dvakret u tije dne, če
ne usek dan, be se siko an duobr, artikolo de fondo, ku
riječejua Lahe... Pisen taku, Miče, de te malo resvetil jen
de te rezluože kaku držue uozejua politekua, ne, de te
toutečujua zmijeren anua! Treba, Miče, de te pišejua taku, de
te ulijejua malo koraže usako trko jen de te, če je treba,
muško udarejua za režuon...!

M.: Pej kaj, de tega ni blo du zdej, Vane? Kaj se no
grijenejua zmijeren ze tije naše pravice jen pej se prijaveč,
taku, de suo se ustouie »DNEVNEK« prou zel tega... Se ne
spouneš...? Ti miš, de vlada res svoboda tiska...?

V.: Usa čast, Miče! Se duaste prizjednejua, treba riječ
kr je res... Samo, je se use premalo... Smuo se duaste za
rijime — ke se muoj Miče! Jest mislen, pa muaje zabite čüke,
de be blo treba ta neš »DNEVNEK«, uzdignet se bel vesuako,
Miče, taku, de se be pršlūžo mesto ke me grije, ne samo te
u Trste, ma tüde uon pa svete, de nen buo u čast jen ponos
pouuod, ku nen je bijeu tekret ke suo ga šampale u guojzde...

M.: Eee, čluavek muoj... Nrdijua kr muorejua...!

V.: Ni taku, Miče, ne! Tu suo važne stvari... Naše be
mogle znet tu, de tüde mj liiete nismuo prou telenbače... De
je uod našeh ledi, Miče, duaste takeh ke bijerejua tüde laške
gioruale... Jav, jen se pašlušajua pa vrhe...

M.: Vane! Sen te zmijeren držo, de nise tiješ zadnjeh...
Ma, de pej taku bistro videš sijeleh nisen mislo... Mije prou
ušiječ, no...!

V.: Se bel je mene, Miče, ke viden de smuo dekordo...
Ale kr je res, je res...

M.: Ja, čake! Kašna be mogla bet pa tuajen pej ta druga
stran...?

V.: Bel šerja...! Bel poduočljiva...! Bel koristna...! Sej
suo riječe, de bejua usek mesec pršle na sestanke jen ljud-
stvo uprašale kaku čije jemet! Ma si jeh vido ti? Be jen jest
pavedo ana šijere...!

M.: Buazja strela! Te ni prou nanka ana pa misle,
Vane...!

V.: Kaku zcludia buo pa misle, če te na debijelo piše:
»SATURNIO SO UKRADLI...« jen te puale pej na družbno
pavej, de se grije za anua paluomjenua barkua u Sakete...

M.: Tu je, Vane viš — novinarske humor...
Ne smeš bet, Vane taku strog...! Treba usakme na
smalo ustret...

V.: Kaj ne bš strog pr hudiče! Znajua ze use babje čenče
uod celga tije dne nazaj jen ze trko važneh stvari pej se te
nanke ne zvejua...

M.: Ma, de čijemua, Vane, kašne suo tije taku — važne
— stvari!?

V.: Tu be menda mogle, vi drize, vi, ke se stejeste šulane,
bel znet ku jest Miče. Jest ben riječo samo anua: Al ni tu
sramuata, Miče, da se muore an farmen, patijegnet za naše,
kmijetske stvari!?! Či suo teve naše — intelektualce — štedi-
jerane? Kaj spijua? Al čakajua druge vetr...?

M.: Ma, mouče no! Sej zmijeren kej napišejua...! Kaj
ne bijereš?

V.: Kuaga pišejua? Mrvet: Ki sua »balincalc« u ne-
dejua...? Ki suo cabale tistua strelua uod bale...? Kašna
suo resolucjua pasiale — Grapajce. Ja, jen kašne kežuhe
pradaja — Zeliotio... Tako bijereš, Miče useke dan...

M.: Use treba, Vane, piset... Use muorejua ledije znet...!

V.: Ooo, sej jeh duaste pavejua...! Kešen buat tüde dva-
krer anua pr usen ke jeh je se trko ke ne pridejua nekuole
na vrstua, čiješ, de ni prestuora.

M.: Čluavek muoj, se menda ni se ruado, de be usacme
nguado... Krko falrjo bš pej — »TEDNEKE« nejdo?

V.: »TEDNEK« je bel kmiječke...! Pride magare samo
ankret na tije dne, ma keder pride pej, muoren riječ, je u
rijede taku, de se nejden prou kontijent.

M.: No, videš! Taku bš an dan učako, de buo tüde
»PRIMORSKE« rato tašen... Samo be se moglo naše ljudstvo
bel zanimet, za tije naše časopise, se naručet, Vane jen se
ne sramuata bret pa Trste. Juo nijebe smelo bet hiše ne
držine slovenske, Vane, pres naše cajteng, nej bojua le
revne...!

V.: Pr mene suo, Miče, tüde pa dvej kešen dan... Ma sen
pej vido uotruake uod duohtrjeo, stareh narodnjako, ke te
raje čüpet de ledije videjua de bijeremua jen de nes ni strah
grejua damou ses celen šuapen telianskeh giornalo jen našga
te pej hudič ne čüpe nanka za buogo jemije.

M.: Zatu muoremua mi, Vane, če se nijen gespuden zdi
uornar, se bel čiter se bel resširjet naše časopise taku, de
buo pršlo prou u ta nrbel pazabljenua hišcua...

V.: Ja, jen koražno se treba, Miče, primet dela, de nes ja
ne be prehetelo...

M.: Ni straha, Vane! Naše ljudstvo se ne da zapijet taku
na lehko...

V.: Ne znan, če je prou taku, Miče... Zakaj tüde une
znajua piset pa slavensko jen tu sakramijsko fino pej, zvito

TORTILJSKÓ predmestje

JOHN STEINBECK

Ilustrira B. Grom

Danny je klical za njim ter začel teči in Pilon se je končno ustavil. 7. Danny ga je utrujen dohitel in navdušeno govoril: »Iskal sem te, moj zlati prijatelj, iskal sem te, vidiš, tu imam dva svinjska zrezka in vrečo dehtečega belega kruha... Deli z menoj, moj dragi Pilon.«

Pilon je dvignil ramena: »Kot hočeš«, je divje zamrmral. 8. Skupaj sta nadaljevala pot po gozdovih. Pilon je bil v zadregi, zato se je ustavil in prekinil molk: »Kako si vedel, da imam steklenico brandyja pod sukničem?« je vprašal. »Brandy!« je vzkliknil Danny. »Ti imaš steklenico brandyja? Brandyja, praviš? Morda za kako bolno, staro mater. Morda ga hraniš za takrat, ko bo naš gospod Jezus Kristus prišel drugič na svet?«

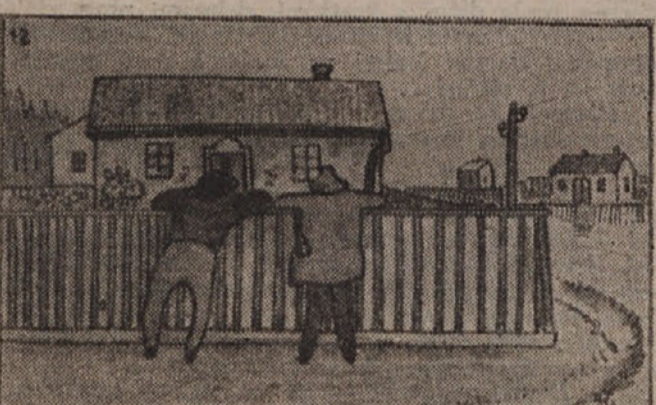
»Sem mar jaz, tvoj prijatelj, ki naj odločam o usodi tega brandyja? Sicer pa niti ne vem, če ga gotovo imaš. In žejen nisem. Niti kapljice se ga ne bom dotaknil. Ti pa si dobrodošel k moji svinjski pečenki, z vsem srcem, prijatelj, toda tvoj brandy je tvoj.«

»Danny, napravila bova vsak na pol: Ni mi žal deliti s teboj svojega brandyja, žal bi mi bilo, če bi ti vsega izpil, toda bom pazil.« Zanetila sta ogenj.

9. Megla se je začela dvigati nad njima, ju ovila, v najvišjih vrhovih jelk pa je veter žalostno vzdihoval... Prevzela ju je otožnost samote in Danny se je spomnil padlih tovarišev. Iztegnil je roke proti nebu in zaklical: »Kje je Artur Morales?« Odgovoril si je: »Umrl v Franciji.« Se vedno ginjen je nadaljeval: »Dali smo življenje za domovino in sedaj nimamo nitj strehe, kamor bi se zatekli.« »Nikdar je nismo imeli«, je rekel Pilon. 10. Danny je nastavil steklenico k ustom. Nenaodoma je zavpil: »Pilon, Pilon, moj dragi! Pozabil sem, da sem podedoval; dve hiši imam... Zapustil mi jih je moj stari oče, tu, v Tortiljskem predmestju.«

ZAKAJ JE PILON ZAPUSTIL DANNYJEVO GOSTOLJUBJE

11. Pilon je obmolnil in obraz se mu je zamračil; nekaj časa je opazoval prijatelja, končno je vzdihnil: »Tako, sedaj je končano.« »Kaj je končano?« je vprašal Danny, »povej!« »Kadar je nekdo reven, misli, da bi delil s svojimi dobrimi prijatelji denar, če bi ga imel. Toda če slučajno denar pride, sočutje zbeži.« »Prisegam«, je zaklical Danny, »kar je moje, je tudi tvoje; če imam jaz eno hišo, imaš tudi ti eno.« 12. Notar ju je pustil ob ograji hiše in se odpeljal v svojem Fordu. Danny in Pilon sta občudovala staro, nizko hišico z okni brez oknic in zaves. Odkar je Danny postal gospodar, ne bi več razbijal šip. Toda nad vhodom se je vila kastiljska vrtnica in na dvorišču so med koprivami in plevelom rasle gorečnice starega očeta.

jen hiansko pres košijence...

M.: Jen prou zetu; viš, ke znajua taku — sakramijsko
fino — ku praveš ti, se ne bojua prdobile ljudstva! Zakaj
naše ljudstvo ni slepo jen čijes paštenje ga ni, Vane...!

V.: Znan tüde jest, de ne — Miče, ale vender viš, zmije-
ren kešen zleti u njihovua mrežua...

M.: Magare use take nej zlerijua, Vane. Jest te pej tu
paven, de je naše ljudstvo, organezjerano u SIAU, denes
taku trdno jen uodločno, de nes nobijena strela ne buo več
rozrušla!

V.: Se bijeu gvišno dual na kongrese, Miče...!?! Kej ste
sklenile...?

M.: Tu, Vane, de se bomua ze naprej borile ne samo ze
naše pravice, du katijereh muoremua prit, ma tudi prute ten
noven fašisten jen prute usake propagande ze novua uojskua...
Organezjerale pej se bomua taku, Vane, de ne buo več cajta
uobračet plajšča pa būrje...!

V.: Sej taku treba napravet, ja, ne de buo zname samo
zel intereša.

M.: Je pršo cejt, Vane, denes, de muore usek uod našeh,
čisto jen bistro pavedet, al je zijenes, al je prute nen... Tu

suo mouče govorile uod režuona jen taku se buo, Vane tüde
nrdilo! Ma kaj ti, de nise bijeu na...?

V.: Ne! Suo paglale naše tuo — Vančuonavua, ku čješ,
de se uana bel zestuope u politeke ku jest... Zatu sen se,
Miče, ujezo jen sen sou, viš, prou tuo fijejua pagljidet dual
u Trst.

M.: Kaku, se tije kej dopalo, ja?

V.: Ja, ze te pa pravice riječ, Miče, nisen prou res
mislo, de jemajua teve naše trko jen taku lepua ruobua ze
prudej...!

M.: Ki smuo se! Tu je kume zečijetek, Vane... Bš vido
za an par let...! Pej se sou pačust, kašne fine klabase fejua
guar u ščavarije?

V.: Tu se zna, de sen jeh! Jen se zeleu pa vrhe... če
prou se anen Trještinen gnesijua...

M.: Eee, sijen buo ben gneselo, Vane, bš vido buo pršo
dan, de se bojua se prstke uoblizele — Zdrave!

V.: Kaj zdrave? Čake no! Me nijebeš neč paveu uod tega
komandanta nouga — generala? Kan te strela nijese, čake...!

M.: Ni cajta, Vane...! Zdrave!

V.: ... je ku fürja!

ISTE KU LANE

Fizkultura šport fizkultura šport

DR. TRIFUNOVIC GLIGORIC

ŠAH

Prekinjena partija med Pircem in Gligoričem iz 13. kola se je končala nepričakovano. Pirc je po lepi igri in v že dobljeni poziciji napravil napako, ki jo je Gligorič spretno izkoristil in zmagal. Ta poraz je Pircu zelo pokvaril izgleda za boljše mesto, a po drugi strani se je Gligorič prerinil močno v ospredje.

Tudi v naslednjem, štirinajstem kolu je Gligorič dosegel zmago, in sicer proti Bidevu. S krasno igro je Puc premagal Božiča. Bojeviti Tomovič je hotel tudi v igri z Markovičem zmagati, toda napravil je napako, ki je zadostovala za zmago — Markoviču. Zmagal je še Milič nad Radošičem, Trifunović nad Gruberjem in Pirc nad Vukovičem. Ker sta imela Trifunović in Gligorič z 9 in pol točkami še eno igro prekinjeno, je še obdržal vodstvo Puc z 10 točkami.

V petnajstem kolu sta se srečala dr. Vidmar in Pirc, ki sta se v izenačeni poziciji zedinila za remi; enako tudi Vidmar ml. in Puc. Premagali pa so: Germek Gruberja, Trifunović Radošiča, Milič Tomoviča, Božič Markoviča in Bidev Toma. Vsekakor so bili igralci v obeh zadnjih kolu zelo bojeviti. Po petnajstem kolu sta imela Trifunović in Puc isto število točk — deset in pol — toda Trifunović je imel še eno sv. dobrega.

V soboto se je igralo poslednje kolo, pri katerem množica gledalcev ni prišla na račun, da bi videla ostre borbe. Trifunović je penziral z Božičem, dr. Vidmar z Gligoričem, Puc s Totom in Pirc z Gruberjem.

Končno stanje je sledeče: 1. in 2. dr. Trifunović in Gligorič 12 in pol točk, 3. Puc 11 in pol točk, 4. Pirc 11, 5. dr. Vidmar 10 in pol, 6-7. Tomovič in ing. Vidmar 9 in pol, 8-10. prof. Bidev, kap. Markovič in Milič 9, 11. Božič 8 in pol, 12. Tot 7 in pol, 13. Germek 6 in pol, 14-15. Kostič in Vukovič 6, 16-17. Gruber in Kulžinski 5 in pol, 18. Radošič 3 in pol točk.

Sampionat, ki se je s tem zaključil, je v vsakem pogledu uspeh. Organizacija je bila odlična in obisk tolikšen, kakršnega še ni doživela v Ljubljani nobena šahovska prireditelja. Potek turnirja je bil vsestranski privlačen. Spočetka je premočno vodil Trifunović, a poraz po Vukoviču ga je nekoliko zaustavil. Tudi Tomovič je bil nekaj časa resen aspirant na prvo mesto, a pozneje je začel izgubljati. Z morebitnim prvim mestom Puc pa nihče ni računjal in je njegovo vodstvo v nekaj kolu bilo dovolj veliko presenečenje. Pircu je mnogo škodil poraz po Gligoriču.

Gligorič in Trifunović nikakor nista zasedla prvega mesta nezaluzeno. Formalno ostane naslov prvaka še Trifunoviću, vendar se bo sta verjetno morala še spoprijeti v medsebojnem dvoboju. Tretje mesto pomeni za Puc velik uspeh. Pirc je igral v glavnem zelo dobro in tudi dr. Vidmar je igral močno in pomlajeno, kot je obljubil že pred začetkom. Uspešen je bil še tudi ing. Vidmar, medtem ko lahko pri Tomoviču govorimo o neuspehu. On igra namreč vedno na zmago. Taka igra pa nujno prinese tudi poraze, kar je Tomoviča spravilo v malodušje. Prof. Bidev si je pridobil mojstrski naslov. Napredek je pokazal tudi kapetan Markovič. Nekateri drugi igralci pa so še mladi, neizkušeni, nekateri so pa tudi na zatonu svojih moči.

Upamo, da bomo v kratkem brali poročila o uspehih jugoslovanskih šahistov na bližnji šahovski balkanadi v Sofiji in drugih mednarodnih srečanjih.

JESENSKO NOGOMETNO PRVENSTVO

v Jugoslaviji zaključeno — Dinamo prvak

V nadeljo se je končal jesenski del jugoslovanskega nogometnega prvenstva, odigrale so se tri tekme, in sicer med Hajdukom in Partizanom (2:1) v Splitu, Dinamom in Sarajevom (6:1) v Zagrebu in med Crveno zvezdo in Metalcem (2:2) v Beogradu.

V Splitu je bilo slabo vreme z dežjem in igrišče je bilo vse pod vodo, vendar sta obe moštvi pokazali odlično kondicijo in predvedli lepo prvenstveno tekmo. Prvi gol je dosegel Hajduk iz prostega strela, ki ga je izvedel Matosič, v četrtni uri pa je Vidak dal še drugi gol. S to prednostjo, pridobljeno že v prvem polčasu, je Hajduku uspelo, da je obvaroval zmago tudi v drugem polčasu, ko je igralec Partizana Mihajlovič zmanjšal razliko na 2:1.

Zagreški rezultat kaže, da se Dinamo ni šalil; tri gole v prvem polčasu in tri v drugem. V Zagrebu je bilo igrišče pokrito s snegom in tudi med tekmo je bril veter s snegom. Vendar je tekmi prisostvovalo okrog 4000 ljudi. Serijo golov je otvoril branilec Sarajeva, ki je v lastna vrata zabil gol. Vendar je krilec Sarajeva, Jordanski, izenačil, ko je bilo moštvo Sarajeva v premoči. Pozneje pa je krilni napadalec Dinama, Reis, zabil še dva gola, v drugem polčasu pa znani strelec Woelfel kar tri. Poudariti pa je treba, da rezultat ne odgovarja poteku igre, ki se je znaten del razvijala z znamenju premoči Sarajeva.

Manj lepa je bila tekma v Beogradu med Crveno zvezdo in Metalcem (2:2) in to predvsem zaradi tega, ker sodnik ni bil na višini svoje naloge. Crvena zvezda je igrala slabše kot ponavadi; in to zlasti v prvem polčasu. Poznala se je tudi odsotnost njenega odličnega strelca Jezerkica.

Ce pogledamo po odigrani polo-

vici prvenstva lestvico, tedaj lahko rečemo, da je Dinamu po pravici pripadlo njegovo prvo mesto. Pokazal je še najbolj ustaljeno Lgro, visoko število danih golov pa priča, da ima dobro napadalno vrsto Tesno za njim stopa Hajduk, ki ima to prednost, da je igral večino tekem zunaj in bo torej njegova naloga spomladati lažja. (Toda tisti presneti poraz po Ponziani v samem Splitu!). Kompromisov pri tekmovalju ni poznali; zmagati ali podleči. Partizan je

Lestvica je do naslednje pomladitakale:

Dinamo	9	6	1	2	27	12	13
Hajduk	9	6	0	3	16	8	12
Partizan	9	4	3	2	21	12	11
Crvena Zvezda	9	3	5	1	14	8	11
Lokomotiva	9	4	2	3	11	12	10
Metalac	9	2	5	2	8	8	9
Spartak	9	3	1	5	8	15	7
Lj. Ponziane	9	3	1	5	7	22	7
Sarajevo	9	1	4	4	8	18	6
Vardar	9	1	2	6	9	14	4

pokazal spočetka slabo formo in zamujenega ni mogel več dohiteti. Deliti mora tretje in četrto mesto zaradi enakega količnika v razmerju golov s Crveno zvezdo, ki se je pokazala dovolj nestalna; izgubila je sicer le eno tekmo, a ima največ neodločenih rezultatov. Lokomotiva je s svojim mestom lahko kar zadovoljna. Zanimiv je Metalac; odigral je 9 tekem, od teh 5 neodločeno, 2 je dobil, a po drugi strani spet dve izgubil; 8 golov je dal, a prav toliko jih je tudi prejel; zbral je 9 točk (z 8 goli!) in enako število jih je oddal. Spartak je spočetka zaporedoma izgubljal, tudi na domačem terenu, a proti koncu si je opomogel. Ponziana je pustila v lestvici za seboj še dve moštvi, mislimo pa, da bi stala gotovo višje, če bi ne igrala vseh tekem razen zadnje na tujih igriščih. Vendar lahko rečemo, da je 5 točk, na-

branih zunaj domače hiše, velika prednost, zlasti še, če upoštevamo njeno dobro igro, ki jo je pokazala v Trstu na tekmi z Lokomotivo. Tako upamo, da se bo spomladati pomaknila še krepko naprej; manj simpatično je edino zelo neugodno razmerje golov. Zadnja dva, Sarajevo in Vardar, pa bosta prihodnje leto napela vse sile, da se sprevidita iz neprijetnih mest.

Prvenstvo STO-ja

Tri zmage gostujočih moštev

Zaradi slabega vremena so se odigrale samo tri tekme: Umag-Pristanišniki 0:2, Izola-Magdalena 2:5, Aurora-Tovarna strojev 0:2.

V Kopru, kjer je sodnik kapetana obeh moštev prepustil, da odločita, ali naj se ob taki burji igra ali ne in se je tekma le odigrala, je moštvo Tovarne strojev uspelo osvojiti si dve važni točki in se tako povzpeli na prvo mesto na lestvici, ki mu ga tudi prihodnje nedelje najbrž nihče ne bo odvzel. Magdalena, ki je tudi kot gost zmagala v Izoli, stopa z dosedanji tremi zmagami tesno za petimi Tovarne strojev. Zanimivi so Pristanišniki, ki so si prvo zmago izbojevali na tujem terenu in to zasluženo, v lepi igri, ko je tudi moštvo Umaga lepo in dobro igralo. Lestvica je sedaj takale:

Tovarna strojev	3	3	0	0	7	0	6
Magdalena	3	3	0	0	10	3	6
Sv. Ana	2	2	0	0	4	0	4
Piran	2	2	0	0	4	0	4
Škedenj	2	2	0	0	16	2	4
Izola	3	2	0	1	8	3	4
Dreher	2	1	1	0	5	0	3
Costalunga	2	1	0	1	2	1	2
Pristanišniki	3	1	0	2	2	8	2
Montebello	2	0	1	1	1	6	1
Ponziana	2	0	1	1	0	1	1
Umag	2	0	0	1	0	3	1
Aurora	2	0	0	2	1	6	0
Aurisina	2	0	0	2	1	3	0
Milje	2	0	0	2	0	3	0
Rojan	2	0	0	2	0	6	0

Italijansko-nogometno prvenstvo

Zmaga Triestine

Triestina je postala nekaka zveznica Torina. Z zmago nad Juventus prejšnje nedelje je posredno pripomogla, da se je Torino na prvem mestu otresel nevšečnih spremljevalcev. To nedeljo pa je njena zmaga nad Milanom (2:0) v Trstu spet koristila Torinu. Če bi namreč Milan zmagal, bi se na prvem mestu priključil Torinu, ki je v turinskem derbyju z Juventus igral samo neodločeno (1:1). Dasi je težko podati kako pravilno sodbo e igri v taki burji, kakršna je razsajala v nedeljo v Trstu, se vendar zdi, da se je Triestina končno le znašla in da njena zmaga prejšnje nedelje le ni kar nekaj slučajnega. Od prejšnje nedelje se je Triestina v lestvici pomaknila za štiri mesta naprej, z dvanajstega na osmo.

Ostali rezultati:
Roma-Atalanta 4:1; Bologna-Sampdoria 1:0; Inter-Lucchese 6:0; Vicenza-Modena 0:0; Genoa-Lazio 3:1; Fiorentina-Salernitana 1:0; Livorno-Pro Patria 2:2; Napoli-Alessandria 1:2. Lestvico bomo objavili prihodnje.

Velika zmaga moskovskega Dinama na Švedskem

Ob navzočnosti 38 tisoč gledalcev, ki so že jutraj začeli prihajati na stadion, se je odigrala v nedeljo težko pričakovana prva tekma moskovskega Dinama, prvaka Sovjetske zveze, v Švedski. Nasprotniku je bil švedski prvak Norrkoeping. S hitro in konstruktivno igro je sovjetsko moštvo premagalo Švede s 5:1 (prvi polčas 3:1).

Lešniki in orehi

KRIŽANKA

		1	2	3	4	5			
	6							7	
	8							9	
10							11		12
13			14		15		16		17
18			19				20		21
22					23				
24			25		26				27
28			29		30				31
	32		33				34		
		35		36		37			
		38							
			39						

VODORAVNO: 1 žito; 6 kamnita pokrajina; 8 jugoslovansko mesto; 10 literat; 11 istrsko moško ime; 13. pri zgodovinskih letnicah; 14 vprašalni zaimek; 16 navada; 18 moško ime; 19 riba; 21 željn narodov; 22 puščava; 23 mesto v Italiji; 24 številnik; 25 mesto v Švici; 27 lentilo; 28 vez; 30 bolesten vzklík; 31 vodna rastlina; 32 prometno sredstvo; 34 svojilni zaimek; 35 vrsta pesni; 38 počestna ženska; 39 žensko ime.

NAVPIČNO: 1 pritok Donave; 2 Jadranski otok; 3 užitek; 4 svetlobni pojav; 5 judovsko moško ime; 6 prislov; 7 indijska država; 8 stroj; 9 izrednost; 10 podložnik; 12 skupina; 13 glavni material; 14 oblastnik; 15 odboj; 17 dub; 19 moško ime; 20 reka v Švici; 26 izraz pri kvartanju (v redilniku); 29 božanstvo; 31 barva; 33 mamillo; 34 ženko ime; 36 država v Evropi; 37 kratica za denar.

Dopolnjevalka

1. K O — — — — —
2. — K O — — — — —
3. — — K O — — — — —
4. — — — K O — — — — —
5. — — — — — K O — — — — —
6. — — — — — — K O — — — — —
7. — — — — — — — K O — — — — —

Imena črtic vstavi naslednje črke: A A A B D E E E E G H I I I K K K L L L L L M M M N N N O O O O O O R R R R S S T T V in dobi besede naslednjih pomenov: 1. telesna okvara; 2. gospodarstvo; 3. potepuh; 4. prebivalec Nila; 5. slabo za usta; 6. slovar; 7. mabo.

Še ena križanka

Vodoravno: 1. Jadranski otok, pregrinjalo; 2. rusko mesto; 3. domača žival, judovsko ime; 4. mazo; 5. veznik; 6. obrtnik; 7. orožje, pijača; 8. žensko ime; 9. žensko ime, zmuzlina.

Navpično: 1. žival, število; 2. odposlanstvo; 3. prometno sredstvo, zgodovinsko ljudstvo; 4. graditelj.

ca novega sveta; 5. čutilo; 6. kuharna priprava; 7. hlap, jezero v Aziji; 8. na koncu njive; 9. glas, posoda.

Rešitev ugank št. 37

KRIŽANKA — Vodoravno: 1 sok; 4 oko; 5 čas; 6 sapa; 9 teta; 13 oča; 14 log; 15 Mars; 17 šapa; 18 oča; 20 vol; 21 ara. — Navpično: 1 Sočen; 2 Oka; 3 kost; 6 som; 7 Ada; 8 par; 10 Ela; 11 top; 13 aga; 16 Sava; 18 šola; 19 kor.

KVADRAT — 1 vojak; 2 operaf; 3 jesen; 4 arena; 5 Kanal.

TRJE ROJAKI — Nabrežina, Prosek, Barkovlje.

STEVILCNICA — k, ki, lik, Lika, bilka, koliba, oblika, kobila, bokal, obla, bol, ol, o.

Izid žrebanja

I. BERNA VERA, Zeje pri Prestranku;
II. MIKLAVCIC ANDREJ, Postojna, Ljubljanska c. 4 (Dijaški dom);
III. DURJA Marija, Postojna, žel. postaja.
Reševalce opozarjamo, da št. 38 kupona v zadnji številki ni točna, temveč bi morala biti: 39. Zato ima današnji kupon št. 40.

Kupon št. 40

za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik
Jože Koren

Dvojna mera

Ko prišel je v Trst Slovan
in ponujal je jestvine,
je dobil takoj namig,
da domov naj spet izgine.

Sem prispel je Italijan,
da bi delal atentate.
Tege ne pustite več stran.
»Tu ostani, dragi brate!«

Tehten razlog

Ko je organizacija SIAU
zaprošila, da bi ji za priložnost
kongresa merodajna oblast v
Trstu dala na razpolago dvo-
rano, so gospodje prošnjo od-
klonili, češ da imajo premalo
varnostne sile na razpolago za
primer kakih neredov. Prav
tistega dne pa so usposobili
400 novih policajev, tako da
jih je danes že okoli 11.000 v
Trstu. To bi po vsej priliki
preprostemu človeku ne mo-
glo iti v glavo, kajne? Pa mu
gre! In baš preprostemu člo-
veku! Kajti naš preprost člo-
vek ve, da je nekoč na nekem
vogalu v tem mestu stala obo-
ročena četa tridesetih policaj-
jev. Mimo njih so pršli štirje
mladi antifasisti. Pa se je na-
šel nek Acquedotar, ki je pri-
stopil k policajem in dejal:
»Udarite po njih! Napadite
jih! Vsi štirje so antifasisti!«
Pa so se policaji spogledali,
nekaj časa premišljali in konč-
no sklenili: »Kako naj jih na-
pademo? V premočji so! Oni
so kar štirje skupaj, mi smo
pa sami.«

Blagostanje

v Trstu

V Trstu se je kar na lepem
obrnilo na bolje. Na osebo je
pršlo 100 kg ameriškega
premoga. Od samega veselja
je ljudstvo izgubilo glave. Kri-
za je rešena. Premoga bo do-
bil vsakdo toliko, da v pra-
vem pomenu ne bo vedel z
njim kaj početi. Za kurjavo
ga bo premalo, tako lep tudi
ni, da bi se ga izplačalo samo
za okras držati doma. No, pa
so praktični Tržačani že uga-
nili, kaj bodo naredili z njim
pozimi. Nabasali si ga bodo
v žepu, kadar bo burja. Tako
jim bo ameriški premog
le v nekako korist, ščitil jih
bo, da jih burja ne bo odne-
sla.

Sanje

A: Pomislite, nocoj se mi je
sanjalo, kako da me je vso
zimno strašansko zeblo. No in
zjutraj, ko sem se zbudil, sem
pa v časopisih bral, da dobi-
mo 100 kg premoga na osebo.

B: Vidite, to je jasen do-
kaz, da so sanje večkrat zelo
pomenljive in da govore
resnico.

IZGON IZ „RAJA“

ZVU JE IZGNALA JUGOSLOVAN-
SKEGA TRGOVINSKEGA DELEGA-
TA G. KURELIČA, KER SE JE NA
TISKOVNI KONFERENCI PRITOŽIL
NAD ZELO NEPRIMERNIM POSTO-
PANJEM ZVU DO JUGOSLOVAN-
SKIH RAZSTAVLJALCEV.

Gospod pri ZVU: Ven, jaz nisem lačen

Sv. Peter in goriški kapucin

Umrl je goriški kapucin in
stopil na prag nebeških vrat.
Pozvonil je, odprla se je lina
in sveti Peter je pokazal svoj
dobrodušni obraz. Ljubezno
je vprašal kapucina v nebe-
škem jeziku: »Kaj bi radi?«
»Non capisco, parlo solo la
lingua italiana.« je odrezavo
znil goriški kapucin. »O, mene
pa ne boš.« si je mislil sveti
Peter, jaz vem, da kdor zapu-
sti dolino solz in pride sem
gor, takoj dobi naš jezik v
glavo in ga zna. To je že od
vekov tako »Ti pa si šovinist,
znaš naš jezik, le nočeš ga u-
porabljati.« In spet ga je vpra-
šal: »Kaj bi pa radi?« Kapu-
cin pa zopet: »Non capisco,
parlo solo la lingua italiana.«
Tedaj pa je sveti Peter stopil

k omarj in vzel eno izmed
mnoških knjig; bil je italjan-
sko-nebeški slovar. Brskal je
po knjigi in se ustavil na stra-
ni s črko V. Šel je s prstom
od besede do besede, se konč-
no zadovoljno nasmehnil, slo-
var zaprl, iztegnil kazalec des-
ne roke skozi lino proti peklu
in zakričal na goriškega kapu-
cina v čist italijanščini: »Via!
In zaprl je lino kapucinu pred
nosom.

Marko je videl

Vrnil se je domov iz Grčije
ameriški vojak, da so ga izpra-
ševali, kakšna je ta dežela.
In jim je dejal: »Mesta ima-
jo tam zelo lepa in starinska,
hrbovja pa sem si le bežno
in od daleč utegnil ogledati.«

Padci v Italiji

V Italiji je opaziti vsestran-
ske padce. Cene živin so padle
za 10%, cene živine za 30%,
a najhujši padec je doživela
vlada: simpatije do nje so pa-
dle že kar za 99 odstotkov!

Na Trst se je spomnil

V Ameriki so nekega zlo-
činca obsodili na usmrtevo
na električnem stolu. Tik pred
izvršitvijo kazni je zločinec
globoko zavzdihnil: »Ah, ško-
da, da nisem v Trstu! Tam bi
me spričo pomanjkanja elek-
tričnega toka taka kazen go-
tovo ne zadela.«

Počasi navzgor

A: Kdaj neki nam pošljejo
guvernerja?

B: Počasi, prijatelj! Le lepo
po vrsti! Najprej smo imeli
polkovnika, za njim je sedaj
prišel general. Temu mora sle-
diti maršal, nakar šele pride
eventualno guverner.

Jajce več kot kura ve

Oče: No, Jožek, ali veš, kje
so ubili Mussolinija?

Jožek: Vem. V Milanu.

Oče: Ali pa veš, kje je po-
kopan?

Jožek: Vem, v Ameriki.

Oče: In ali vsč kje je sedaj
njegov duh?

Jožek: No, kje?

Oče: V peklu!

Jožek: He, he, očka, se mo-
tiš. Njegov duh je pa še ved-
no v Italiji.

Zamera

Sinko: Kaj ne, mamica, da
sta si človek in opica zelo po-
dobna.

Mama: Že, že. A tege mi ni-
kar ne govori. To ti lahko za-
merijo.

Sinko: Nič se ne boj, opi-
cam tege ne povem. Te bi mi
za to že oči izpraskale.

Otroška sodobna igrice

Palec: »Pijmo!«

Kazalec: »Jéjmo!«

Sredinec: »Kje bomo pa vze-
li?«

Prstane: »Amerikanci nam
bodo pripeljali.«

Mezinec: »Ljubčki, še bomo
lačni!«

Babica pripoveduje...

Zvečer je bilo. Otroci so se
zbrali krog babice in ona je
pričela: »Včeraj sem vam po-
vedala, kako je bilo s Sne-
guljčico. Danes boste pa sli-
šali pravljico o Rdeči kapici.«
Tedaj pa se je Tonček oprez-
no ozrl naokrog in dejal: »Ba-
bica, ampak čisto na t'homa
pripoveduj, da te kakšen če-
rin ne sliši.«

V kavarni

V kavarni sta sedela dva znan-
ca, gospod Justo in gospod
Modest. Justo je nepremično
zrl tja v steno. Pa ga vpraša
Modest: »Kaj le vedno strmiš
tja v steno? Ali se ti je zme-
šalo?« In Justo mu smehljaje
odvrne: »Ne, ne, le na obe-
šalnik gledam; tam sta viseli
najni sukni in pazim, da mi
je kdo ne odnese. Tvoje nam-
reč že ni več tam.«

